

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 50.

Tisdagen den 11 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Justerades protokollen för den 5 och 6 i denna månad.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 60, dels i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1919 samt en i ämnet väckt motion, dels ock angående särskild tilläggs-skatt för år 1918 å inkomst och förmögenhet; samt

nr 61, i anledning av väckta motioner angående höjning av inkomst- och förmögenhetsskatten; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag å tilläggsstat för diverse behov vid veterinärhögskolan.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 337, till Konungen angående ifrågasatt utredning rörande livsmedelsproduktionens allmänna läggning m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av visst utav 1911 års riksdag på extra stat beviljat belopp till uppförande av nybyggnad för marketenteri vid flottans station i Stockholm; och

nr 344, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användning för kulturella ändamål av viss del av den svenska Långmanska donationsfondens avkastning.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 358, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i staten för folkskollärarnas pensionsinrättning; och

Första kammarens protokoll 1918. Nr 50.

nr 359, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 204 och 209.

Vid föredragning av andra sammansatta stats- och lagutskottets memorial nr 6, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktmästare, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 80—82 samt lagutskottets utlåtande nr 80.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anvisande av medel för anordnande av övningar i ställningskrig m. m.;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för lärare vid småskoleseminarier m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till studentkurser och parallellavdelningar m. m. vid vissa folkskoleseminarier;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt sällskapet för folkundervisningens befrämjande;

nr 208, i anledning av väckt motion angående folkskollärarinnan Göta Matilda Anderssons uppflyttande i andra lönegraden; och

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utjämning av sjukvårdskostnaderna å landsbygden jämte en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ändring i av-
löningsstaten
för provinsial-
läkare m. fl.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I föreliggande utlåtande hade utskottet på återopade grunder hemställt,

I) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition, nr 311. och med avslag å särskilda av herr Vennerström m. fl. samt herrar Petré och Kjellberg i ämnet väckta motioner,

a) medgiva, att å avlöningsstaten för förste provinsialläkare och

provinsialläkare finge från och med år 1919 uppföras ytterligare trettiotvå provinsialläkare, en var med en årlig avlöning av 4,000 kronor, därav 3,000 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde komma två ålderstillägg å lönen, det ena med 500 kronor efter fem år och det andra, jämväl med 500 kronor, efter ytterligare fem år;

Indring i avlöningsstaten för provinsialläkare m. fl.
(Forts.)

b) föreskriva, att för åtnjutande av de med sagda befattningar förenade avlöningsförmåner skulle gälla vad i kungörelsen den 15 september 1911 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1912 fastställda avlöningsförmåner för förste provinsialläkare och provinsialläkare funnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar;

c) vid bifall till vad sålunda föreslagits, från och med år 1919 höja det å riksstaten uppförda ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare från 865,200 kronor med 128,000 kronor till 993,200 kronor;

d) medgiva, att, därest ett nytt ordinarie provinsialläkaredistrikt bildades, omfattande huvudsakligen Tärna nuvarande extra provinsialläkaredistrikt, utan hinder av vad i avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare samt enligt villkoren och bestämmelserna för åtnjutande av i staten upptagna avlöningsförmåner funnes föreskrivet beträffande förhöjning i lönen efter viss tids fortsatt innehavande av befattning, tidpunkten för första förhöjningen, så vitt anginge provinsialläkaren i nämnda distrikt, finge bestämmas inträda redan efter tre år, med rätt för nämnda läkare, därest han kommit i åtnjutande av sådan löneförhöjning, att, även om han efter intjänande av densamma innehaft befattning i annat distrikt, komma i åtnjutande av andra ålderstillägget efter ytterligare fem år, men med skyldighet för honom att, för erhållande av omförmälda förhöjningar i lönen, i övrigt vara underkastad förenämnda villkor och bestämmelser;

e) på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 31,700 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över civilärenden den 19 april 1918 angivna grunder användas till provisorisk förbättring av vissa provinsialläkares avlöningsförmåner;

f) i riksstaten upptaga det ordinarie förslagsanslaget till bidrag till extra provinsialläkares avlöande till oförändrat belopp eller 40,000 kronor.

II) att i frågan väckta motioner av herrar Frändén, Olsson i See, Viklund, Moberger och Larsson samt Hedström icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Nilson, Karl August: I detta ärende förekommer, bland annat, en framställning om inrättande av ytterligare ett provinsialläkaredistrikt i norra Värmland. Det rör sig om en framställning från Värmlands landsting, som har hemställt om att de nuvarande två provinsialläkaredistrikten i norra Värmland skulle uppdelas i tre distrikt. Kungl. Maj:t, som tagit upp detta ärende,

Ändring i av-
löningsstaten
för provinsial-
läkare m. fl.

(Forts.)

giver åt denna framställning sitt erkännande och säger: »Tvivels-utan vore det synnerligen önskvärt för avhjälpande av föreliggande missförhållanden, att ifrågavarande socknar finge egen tjänsteläkare». Man kommer till det resultatet, såvitt departementschefen kan bedöma, att det synes föreligga större behov av det ifrågasatta distriktet i Norrbottens län. Det rör sig nämligen om att välja mellan inrättandet av ett provinsialläkardistrikt i Norrbottens län och ett i Värmlands län. Nu förhåller det sig ju så, att det är icke bestämt, om provinsialläkardistriktet i Norrbottens län kan komma till stånd, och därför tvekade departementschefen om vilket län skall komma i åtanke. Nu finnes dock för värmlänningarna ett trängande behov att få provinsialläkardistriktet i fråga, och jag skulle gärna vilja visa kammaren förhållandena. De som känna till Värmland veta mycket väl, att den älvdal det här är fråga om är mycket långsträckt. Den är tio mil lång från den ena ändan till den andra, och den har icke någon annan kommunikationsled än landsvägen. Läkare kan således, när han far ut i distriktet, den ena gången befinna sig tio mil från den andra ändpunkten av sitt distrikt. Naturligtvis är det ett synnerligen orimligt förhållande. Det andra provinsialläkardistriktet som ligger nedanför, Uddeholms provinsialläkardistrikt, är ett mycket stort distrikt med icke mindre än 16,975 innevånare. Provisialläkaren där har själv meddelat i landstinget, då saken var före, att han mångfaldiga gånger har varit kallad till sjukbesök i det ovanför liggande provinsialläkardistriktet men på grund av sina andra åligganden icke kunnat komma dit. Det distrikt, som landstinget nu begärt skola inrättas har ett invånarantal av 7,500 personer, och redan detta är mycket stort, och utom det att det är stort, äro förhållandena sådana, att man knappt kan undvara läkare där. Inom distriktet finnes det nu ett ålderdomshem, som har en avdelning för sinnessjuka, och från detta ålderdomshem klagas det över, att man har mycket svårt att kunna få lämplig läkarvård för denna avdelning. Samma är förhållandet med läkarundersökningen av skolbarnen. De förfärligt stora läkardistrikten däruppe äro fullkomligt onaturliga. För läkarens vidkommande måste man säga att, då han ena stunden kan kallas fem mil åt ena hållet och den andra stunden fem mil åt andra hållet, hans arbete på så sätt blir oerhört ansträngande. Nu har det i motion av herr Hedström framställts förslag, att ett ytterligare provinsialläkardistrikt skulle inom detta område inrättas. Om den saken säger utskottet att, då utskottet emellertid icke varit i tillfälle att mera ingående överväga, huruvida fullgiltiga motiv för ett bifall till *samtliga* motionerna kunde anses föreligga, liksom ej heller, huruvida åt det ena eller andra av de väckta förslagen företräde borde lämnas, hade utskottet icke funnit sig kunna biträda motionerna i fråga. De övriga motionerna, som väckts, röra sig icke om inrättande av nya distrikt, utan endast om ändring av extra provinsialläkardistrikt till ordinarie. Här är det fråga om ett nytt distrikt, som skulle inrättas. Nu har andra kammaren redan på liknande framställning som denna beslutit att utöka an-

talet nya provinsialläkardistrikt från 32 till 33 och att höja summan med 4,000 kronor. Det är alldeles icke värmlänningarnas mening eller min mening att föreslå, att det för Norrbotten välbehöfliga provinsialläkardistriktet skall indragas, utan vår önskan är fullväl, att Norrbotten skall få sitt distrikt, men vi hemställa till kammaren, att kammaren måtte biträda andra kammarens beslut och bevilja även detta provinsialläkardistrikt, som är så av verkliga behovet påkallat. Jag skall icke ingå vidare i motiveringen härför.

Jag vill till sist påpeka, att man har bevis på att läkarbesök i detta nordliga distrikt mången gång kostat 70 kronor på grund av de långa vägarna, och då det icke finnes annan kommunikation än landsvägen. Jag hoppas att kammaren ville behjerta vad det vill säga för den fattiga befolkningen däruppe och behjerta Värmlands läns landstings hemställan i förevarande fråga. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, att överst på sid. 15 ordet »trettio två» ändras till »trettio tre», att i punkt c) summan 128,000 ökas till 132,000 och slutsumman således från 993,200 till 997,200 kronor.

*Ändring i av-
löningsstaten
för provinsial-
läkare m. fl.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Vid statsutskottets behandling av detta ärende fann utskottet, att Kungl. Maj:t i fråga om det av Herr Nilson nu berörda provinsialläkardistriktet ansett mycket goda skäl tala för inrättandet av ett ordinarie provinsialläkardistrikt jämväl i området i fråga. Och Kungl. Maj:t meddelade, att man endast tvekade mellan, huruvida en av de föreslagna nya ordinarie provinsialläkarne skulle komma att förläggas här eller vid ett distrikt i Norrbotten. Det anfördes också från åtskilliga andra håll en hel del nog så goda och talande skäl för att i detta sammanhang få extra provinsialläkardistrikt omlagda till ordinarie sådana. Utskottet fann sig emellertid icke kunna ingå i den detaljprövning, som varit behöflig för att kunna skilja mellan de olika distrikten, och utskottet fann det icke möjligt att bifalla samtliga framställningar som nu föreligga. Emellertid är det uppenbart, att det finnes alldeles särskilt goda skäl för det av herr Nilson förordade fallet. Nu har andra kammaren för det distriktets vidkommande beslutit på det sättet bifalla utskottets förslag att man ökat de ordinarie provinsialläkarnes antal med ytterligare en och därigenom möjliggjort både för Norrbotten och Värmland att vardera få ett ordinarie provinsialläkardistrikt. Det är klart, att icke gråter väl utskottet, om denna kammare skulle följa det yrkande, som nu blivit gjort av herr Nilson. Men jag finner mig i alla fall pliktig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Såsom framgår av den föregående talarens yttrande och såsom kammaren finner av Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag, föreslog provinsialläkarkommittén, att det skulle inrättas trettio nya ordinarie provinsialläkardistrikt, och upptog jämväl avlöning för dessa, men Kungl. Maj:t höjde antalet med två för att hava ett par att vinka

Ändring i av-
löningsstaten
för provinsial-
läkare m. fl.
(Forts.)

på, särskilt som det var tre distrikt, som syntes närmast böra ifrågakomma, nämligen ett för vardera av Norrbottens, Västerbottens och Värmlands län. Man gick emellertid denna gång icke längre än att nu föreslå en ökning med två, då det ju alltid är tillfälle att komma igen med framställning om anslag till ett tredje dylikt till ett annat år. Jag tror visserligen för min del, att det är ganska god utsikt för Värmlandsdistriktet att i konkurrensen mellan distrikten komma med redan första gången. Men naturligtvis skulle det kunna hända, att vid den ytterligare prövning, som Kungl. Maj:t komme att ägna denna fråga, sistberörda distrikt icke komme med. Under sådana förhållanden och då andra kammaren gått in på att höja distriktens antal med ett och man, om första kammaren biträder detta beslut, skulle slippa gemensam votering, förefaller det mig, att kammaren skulle hava anledning att tillmötesgå det förslag, som framställts av herr Nilson.

Sedan överläggningen förklarats slutad, yttrade herr talmannen, att rörande nu föredragna utlåtande vore yrkat 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas, och 2:o), av herr *Nilson, Karl August*, att kammaren skulle bifalla vad utskottet hemställt med den ändring, att å sid. 15 i det tryckta utlåtandet dels å översta raden ordet »trettio två» skulle utbytas mot ordet »trettio tre», dels ock de å sjuttonde raden uppfifrån angivna beloppen 128,000 kronor och 993,200 kronor utbyttes mot respektive 132,000 kronor och 997,200 kronor.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Nilsons yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till väganläggningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Statsbidrag
till väg-
anläggningar.

Punkten I.

Under denna punkt hade utskottet hemställt.

I) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å två särskilda av herr Veunerström m. fl. samt herrar Andersson i Grimbo och Olsson i Kullenbergstorp väckta motioner,

a) till bidrag för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar på extra stat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 4,500,000 kronor;

b) på extra stat för år 1919 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande till understödjande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt uppreisning av åar och farleder ett reservationsanslag av 900,000 kronor;

*Statsbidrag
till väg-
anläggningar.
(Forts.)*

c) besluta, att i avseende å de statsbidrag, som för år 1919 kunde av riksdagen beviljas till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprepning av åar och farleder, skulle gälla de allmänna villkor och bestämmelser, vilka funnos intagna i riksdagens skrivelser den 31 maj 1907, den 27 februari 1914 och den 28 maj 1915;

d) på extra stat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 750,000 kronor att i enlighet med i statsrådsprotokollet angivna grunder användas till anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län;

e) på extra stat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor att under i statsrådsprotokollet angivna villkor utgå som bidrag till anläggning av s. k. ödebygdsvägar inom nämnda län;

f) på extra stat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor att under i statsrådsprotokollet angivna villkor utgå som bidrag för anläggning av utfartsvägar inom samma län.

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *J. L. Widell* och *N. A. Nilsson* i Kabbarp ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i det i den av herrar Andersson i Grimbo och Olsson i Kullenbergstorp i ämnet väckta motionen angivna syftet.

Herr Widell: Enligt beslut vid 1911 och följande årens riksdagar hava betydliga belopp beviljats för anläggande på statens bekostnad av vissa fiskehamnar. Kostnaderna för dessa hamnars anläggning bestridas uteslutande av statsmedel, endast under villkor att den erforderliga marken upplåtes kostnadsfritt. Emellertid är det endast ett mindre antal hamnar som få del av detta anslag; för den stora mängden av övriga fiskehamnars anläggning måste bidrag sökas ur det anslag på sjätte huvudtiteln som här är ifråga. För att få del av detta anslag återigen fordras, att menigheter eller enskilda tillskjuta minst $\frac{1}{3}$ av kostnaderna. Givetvis måste det av intressenterna i dessa fiskehamnar betraktas såsom en obillighet, att de skola nödgas betala så betydlig del av anläggningskostnaderna, medan däremot andra fiskehamnar byggas uteslutande på statens bekostnad. Särskilt under nuvarande förhållanden, då kostnaderna sprungit upp så enormt, ter sig detta så mycket obilligare; men därtill kommer, att det i praktiken visat sig nästan omöjligt att kunna åstadkomma detta bidrag från menigheter och enskilda. Följden härav har blivit den, att detta anslag knappt kommit att tagas i bruk för anläggande av fiskehamnar. Anslaget har nästan uteslutande använts för förbättring eller byggande av broar, mindre sjöfartshamnar och farleder. Under sådana förhållanden har i andra kamraren väckts motion om att fordran på bidrag från menigheter och enskilda skulle nedsättas så, att det endast skulle erfordras $\frac{1}{10}$ i stället för $\frac{1}{3}$ av kostnaderna. Då enligt mitt förmenande alla åtgärder, som kunna gagna fisket, äro av synnerligen stor betydelse, äro ett statsintresse av största vikt, har jag i statsutskottet anslutit

Statsbidrag
till väg-
anläggningar.
(Forts.)

mig till ett där framställt yrkande om avlåtande av en skrivelse i motionens syfte. Som emellertid detta yrkande icke lyckats vinna majoritet i utskottet, har jag jämte en kamrat i utskottet reserverat mig, och anhåller jag nu, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Såsom den föregående talaren upplyste, ha under en följd av år utgått till mindre fiskehamnsanläggningar statsanslag, för vilka grunderna varit bestämda så, att i regel $\frac{2}{3}$ av det beräknade kostnadsbeloppet skulle tillskjutas av statsmedel. Emellertid har nu under årets riksdag en motion inkommit — såsom herr Widell också meddelade — därom, att i vissa fall detta anslag skulle ökas till 90 %, varigenom ortsintressenterna i dylika fall icke skulle behöva skjuta till mera än 10 % av kostnaderna. Redan nu kan emellertid i vissa undantagsfall så högt statsbidrag utgå, därvid dock gäller den bestämmelsen, att $\frac{2}{3}$ av det tillskjutna beloppet avses för underhållskostnad, varjämte är stadgat, att landstinget skall i viss mån åtaga sig ansvaret för underhållskostnaden. Nu har man, under hänvisning därtill, att för vissa andra fiskehamnar staten åtagit sig hela underhållskostnaden, gjort gällande, att däri sålunda föreläge en olikhet, som för en del mindre fiskehamnar måste betecknas såsom en orättvisa.

Man kan dock, enligt statsutskottets mening, knappast se frågan på det sättet. I de fall staten åtagit sig hela kostnaden gäller det hamnanläggningar, som anses vara av så allmännyttig art, att byggandet kan betecknas som ett statsintresse. Här gäller det hamnanläggningar, som hava ett mera lokalt intresse, och då har man ansett, att från ortens sida borde ett mera betydande bidrag, till sin storlek bestämt såsom jag nyss nämnde, utgå. Jag tror för min del, att det finnes skäl att fortfarande kvarstanna på den ståndpunkten. Jag tror, att det intresse, som från orten och yrkesutövarna kräves i det här fallet, icke är större, än som är nödvändigt. Det är icke möjligt för staten att på alla upptänkliga områden bispringa med hela eller så gott som hela kostnaden, och här är det säkert ett av de fallen, där det är skäl för staten att icke gå längre än hittills varit händelsen.

Jag hemställer om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Åkesson, Nils: De samhällen, som varit nog lyckliga att komma i åtanke hos fiskehamnskommittén vid upprättande av förslag till byggande av fiskehamnar, hava haft den förmånen att få sina fiskehamnar så att säga alldeles gratis. Men det finnes däremot andra samhällen, som icke ansetts vara av den betydelsen, att de kunnat få den förmånen, och de hava inga andra resurser att åstadkomma en sådan hamn, om de än aldrig så mycket skulle vara i behov därav, än genom uppoffrande av rätt så betydliga medel, antingen av samhället eller enskilda eller måhända om landstinget kan vara benäget att bidraga därtill, men det kan hända, att landstinget icke är benäget att lämna bidrag därtill. Så har försökts på

atskilliga håll, men såvitt jag vet, är det icke mera än ett eller kanske två landsting, som hava lämnat bidrag till byggande av fiskehamnar. I allmänhet har det varit så, att dessa samhällen icke hört till de förmögnare, och därför hava de icke heller varit i tillfälle att kunna offra några medel för ändamålet, och följden har också varit den, att de fått vara utan fiskehamnar. Nu är det isynnerhet på Skånes västkust, som det förekommer en hel del samhällen, som äro i synnerligen stort behov av fiskehamnar. Jag tänker i detta sammanhang särskilt på ett samhälle icke långt från min hemort, som blivit styvmoderligt behandlat och som skulle vara i stort behov av en nödhamn. Jag syftar härvid på Torekow, och Kungl. Maj:t har också på sin tid haft en tanke på att där anlägga en nödhamn, men de stora kostnader, som skulle bliva en följd därav, gjorde, att Kungl. Maj:t drog sig för att lägga fram förslag därom. Men det föreligger ett stort behov av en fiskehamn där, då samhället icke kunnat få det större projektet realiserat. Man har också gjort framställning till landstinget, men i allmänhet är det så att i övriga samhällen man icke intresserar sig särskilt för detta lilla fiskehamnssamhälle och följden blir den att man inom landstinget just ej hyser någon böjelse för att gå ifrågavarande samhälle till mötes. Såsom jag nämnde är det alldeles omöjligt för ett samhälle sådant som Torekow, för att nu taga det exemplet, att kunna åvägabringa en så stor summa, som skulle erfordras för ändamålet, eller 25,000 å 30,000 kronor. Efter vad jag fått höra, är det, om icke precis samma förhållande, ändock ungefär detsamma på många andra ställen. Jag tror därför att det skulle vara synnerligt fördelaktigt om riksdagen ville i så måtto tillmötesgå det föreliggande förslaget, att den del som samhället självt skulle bidraga med minskades från ¹/₃ till såsom det är föreslaget 10 %, och jag tillåter mig därför, herr talman, då det icke föreligger någon anledning att yrka bifall till motionen, att yrka bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lindblad, Ernst: Intresset för hamnanläggningar borde icke förta, att man ägnar sin uppmärksamhet åt vad Kungl. Maj:t här föreslagit i övriga punkter. Det förekommer nämligen här en ny typ av vägar, utfartsvägar eller enskilda vägar, vilka man börjar med helt vackert att understödja medels ettanslag på 100,000 kronor. En liknande fråga var före tidigare vid denna riksdag, då en enskild motionär föreslog, att riksdagen måtte besluta att för dessa vägar skulle kunna erhållas kommunala bidrag och landstingsbidrag, varjämte sådan bestämmelse skulle intagas i lagen om enskilda vägar, men kammaren avtog denna framställning. Nu har Kungl. Maj:t framkommit med förslag om statsbidrag till samma ändamål. Jag tillät mig, redan då frågan om bidrag från kommuner och landsting var före, att här förorda den saken, men jag betonade särskilt, att skulle man gå ett ytterligare steg och föreslå statsbidrag, kunde jag icke vara med om sådant under nuvarande förhållanden. Jag tror, att här öppnar sig ett stort perspektiv av utgifter för statens

Statsbidrag
till väg-
anläggningar.
(För.)

vidkommande, vilka sedermera kunde tagas på de gemensamma omröstningarnas väg, varför det torde vara skäl, att se upp trots den sena timman av riksdagen. Ty just med avseende å framtidsmöjligheten att komma till vida högre anslag, tror jag man bör se upp och stanna i början. Jag tillåter mig därför att i anslutning till vad jag förut till riksdagens protokoll uttalat yrka avslag på punkten f) i utskottets hemställan.

Herr Holmquist: I anledning av den siste ärade talarens yttrande ber jag att få nämna några få ord. Han anförde, att riksdagen förut uti en efter enskild motionärs framställning uppkommen fråga skulle ha förklarat, att riksdagen icke ville vara med på en sådan sakernas läggning, att kommuner eller landsting skulle få lämna bidrag till av enskilda personer byggda enskilda vägar. Jag minnes väl den debatt, som i frågan utspann sig, men det är icke riktigt, enligt min mening, då den ärade talaren uttalar, att denna kammare över huvud taget icke ville vara med om det som låg bakom det då framställda yrkandet nämligen *allmänna* bidrag till vissa *enskilda* vägar. Såvitt jag kan minnas, gick debatten ut på, att man icke lagligen *kunde* etablera ett sådant sakernas läge. Kommunallagarna, som uteslutande avse användande av medel från kommunernas kassor till ändamål av kommunal natur eller åtminstone av natur att tillgodose vissa allmänna syften i kommunens hushållning, förbjuder sålunda att kommunens medel skulle direkt kunna användas till understöd åt *enskilda* vägbyggnader. Här är det en helt annan sak, och under debatten i kammaren framhölls också såsom synnerligen lämpligt, just att staten trädde emellan med hjälp i form av anslag eller lån, när det gällde sådana *enskilda utfartsvägar*, som här äro i fråga. Jag kan således icke finna annat än att genom Kungl. Maj:ts förslag, såsom det här föreligger, man beträtt en väg, som på naturligt sätt för till förverkligande av syftet att stödja det enskilda vägbyggandet inom en stor del av landet, och vid ett sådant förhållande finner jag propositionen fullt befogad samt tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr statsrådet Schotte: Jag ber först att få betyga min tillfredsställelse över den välvilja, varmed statsutskottet behandlat propositionen i den föredragna punkten. Det är alldeles otvivelaktigt att den nya föreslagna vägtypen framför allt har stor betydelse för de avlägsna trakterna i övre Norrland, och kommer att för kolonisationen av dessa trakter över huvud taget medföra mycket gynnsamma verkningar. Det är därför synnerligen glädjande, att denna ödebygds vägtyp nu åter skulle få upptagas med vissa förbättrade anordningar. Härmed skulle möjlighet öppnas att kunna tillgodose några av de mest avlägsna bygder i vårt land, vilka nu totalt sakna varje landsvägsförbindelse, med de nödtorftigaste kommunikationsmedlen. De enskilda utfartsvägar, varom här är fråga, äro begränsade till Norrbotten och Västerbotten eller övre Norr-

land över huvud taget; här i Västerbottens och Norrbottens län föreligga alldeles speciella förhållanden, som ej äga motsvarighet inom andra delar av landet. Jag tror därför, att konsekvenserna av statsbidrag beviljande icke kunna bli så stora, som den förste ärade talaren föreställde sig; riksdagen har ju också tillfälle att hålla igen, om det skulle visa sig, att man ville i alltför stor utsträckning understödja de enskilda vägarna. Jag är övertygad, att det är ett synnerligt starkt behov för vissa av de trakter, dit det ej kan komma i fråga att bygga ödebygdsvägar, därför att dessa trakter nått en viss grad av odling, att de få statsunderstöd på detta sätt till anläggning av utfartsvägar, vilka motsvara ungefär vad man i andra trakter benämnt ödebygdsvägar. Det är således fråga om synnerligt enkla vägar. Jag vågar hysa den förhoppningen, att då statsutskottet ansett sig kunna tillstyrka det av Kungl. Maj:t framställda förslaget, kammaren också skall kunna biträda detsamma.

Herr Lindblad, Ernst: Gent emot vad herr statsrådet nu sagt vill jag erinra, att jag icke gjort någon anmärkning mot ödebygdsvägarna, ty denna vägtyp ha vi redan, men dessa vägar äro av allmän natur; så är däremot icke förhållandet med utfartsvägarne, som äro helt och hållet av enskild natur. Det är också ett fullkomligt nytt anslag. Jag förstod icke riktigt den ärade talaren på Dalabanken, då han ville göra gällande, att i fråga om dylika enskilda vägar lagligen icke kunde givas anslag från kommunerna. Men det lär icke vara svårare att ifråga om enskilda vägar riksdagen införa en bestämmelse angående anslag från landsting och kommuner, än det varit att införa en liknande bestämmelse i fråga om de allmänna vägarna. Genom sammanställande beslut av båda kamrarna kan naturligtvis införas en fullt laglig bestämmelse såväl i ena fallet som det andra. Jag förstod således platt icke den ärade talarens på Dalabanken mening.

Vi hörde likväl från statsrådsbänken, att riksdagen sedermera i framtiden har i sin makt att begränsa dessa anslag, om de tendera att stiga högre än nu beräknas. Med säkerhet komma de att stiga mycket högre. Det är gott och väl, när det gäller kommunala bidrag; landstingen kunna ock sätta på för alltför oförsiktiga anslag, men har man en gång kommit in på det sluttande planet vid riksdagen och beviljat statsmedel och detta genom gemensamma omröstningar, så vet jag, att denna kammare icke kan verka återhållande. I anledning av detta, och då det icke är kommunala eller landstingsbidrag det nu rör sig om, ber jag att fortfarande få yrka avslag på utskottets hemställan i punkt f.

Herr Ekman, Carl Gustaf: När statsutskottet började behandla ärendet, fanns på avdelningen, som beredde det, starka betänkligheter mot Kungl. Maj:ts förslag i vad det gällde punkterna e) och f). Men i den mån man närmare kom in på ärendet och fick del av de skäl, som av sakkunnige anförts för anslag i förevarande fall, och med hänsyn till de bestämmelser och grunder, som

Statsbidrag
till väganlägg-
ningar.
(Forts.)

enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle anknytas vid utdelningen från detta anslag, kom utskottets avdelning och utskottet enhälligt till den uppfattningen, att anslaget borde beviljas. De farhågor den siste ärade talaren gav uttryck åt — farhågor, som från hans sida framföras nästan varje gång det gäller ett anslag på något nytt område —ingo icke någon anslutning i statsutskottet, som dock brukar representera betänksamheten på alla områden, där sådan är nödvändig.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande punkt yrkats: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle med godkännande av herrar J. L. Widells och N. A. Nilssons i Kabbarp vid utlåtagandet fogade reservation i övrigt bifalla utskottets hemsällan; samt 3:o), av herr *Lindblad, Ernst*, att kammaren skulle avslå utskottets hemställan under momentet f) men bifalla vad utskottet i övrigt hemställt.

Vid sedermera enligt dessa yrkanden gjorda propositioner bifölls vad utskottet hemställt.

Om tilläggs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.

Punkten II.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att Kungl. Maj:ts framställning om beviljande av anslag för beredande av vissa tilläggsbidrag till förut anvisade understöd från anslagen till ovan berörda ändamål icke måtte av riksdagen bifallas.

Enligt anförd reservation hade herrar *S. H. Kvarnzelius, O. Bergqvist, A. Pers, C. I. Asplund, J. B. Eriksson* i Grängesberg, *J. Olofsson* i Digernäs, *A. Anderson* i Råstock, *W. Bäckström, A. J. Andersson* i Gävle och *O. Nilsson* i Örebro ansett, att utskottet bort i stället för sin under mom. II gjorda hemställan föreslå riksdagen, att för beredande av tilläggsbidrag enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder till vissa företag, för vilka medel anvisats från anslagen till bidrag för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar, till understödjande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprepning av åar och farleder ävensom till anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, bevilja ett belopp av 5,000,000 kronor samt därav som reservationsanslag anvisa dels på extra stat för år 1919 1,500,000 kronor, dels ock å tilläggsstat för år 1918 1,500,000 kronor.

Herr statsrådet *Schotte*: I avseende å det här föredragna momentet skall jag tillåta mig att säga några ord.

Det är här i denna punkt fråga om anslag för att möjliggöra tilläggsbidrag för vägbyggnader, som byggas under innevarande kristid. Regeln för anslag till vägbyggnader från det allmänna väg-

*Om tilläggs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)*

byggnadsanslaget är, som bekant, att två tredjedelar av den beräknade kostnaden skall utgå av statsmedel och en tredjedel från väghållningsdistriktet. Motivet har uppenbarligen varit det, att man ville ha någon garanti för att vägbyggnaden skulle handhas på ett klokt och ekonomiskt förståndigt sätt, och man har trots, att största garantien skulle ligga däri, att statsbidraget begränsades i förhållande till den beräknade kostnaden enligt det förslag som uppgjorts i sammanhang med det tekniska förslaget om vägbyggnaden. Väghållningsdistrikten äro således i hög grad beroende av, huru noggrant kostnaderna av vederbörande tjänstemän beräknas och huru prisläget sedan ställer sig. En tabell, som meddelas i den kungl. propositionen, visar, att den verkliga kostnaden kan divergera ganska avsevärt från den beräknade, jämväl under normala tider. I ett län var under perioden 1900—1908 förhållandet mellan den verkliga kostnaden och den beräknade, att den förra med 47 % översteg den senare. Delvis kan detta bero därpå, att vägföretaget av intressenterna icke tillräckligt noggrant planerats, men sannolikt också i många fall på omständigheter, varöver vägbyggnadsintressenterna icke kunnat råda. Nu ifrågasätter Kungl. Maj:t på förslag av särskilda sakkunniga samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att beträffande företag, som igångsättas under kristiden och till följd av de våldsamt ökade materialprisen bliva betungande för väghållningsdistriktet, tilläggsanslag skulle givas till högst två tredjedelar av merkostnaden, att utgå efter prövning i varje särskilt fall av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Det är givet, och därom är jag fullt ense med utskottet, att det fordras stor försiktighet och varsamhet i avseende å dylika anslag och i avseende å rubbning av förut bestämda villkor. Men jag föreställer mig att här måste man säga sig, att när så speciella förhållanden i nuvarande tid föreligga, det finnes fullgoda skäl för att göra avvikelser från givna bestämmelser genom understöd åt ifrågavarande vägbyggnader i form av tilläggsanslag. I detta avseende vill jag framhålla, att det är omöjligt att revidera förslagen så nära inpå arbetets utförande, att de beräknade kostnaderna bli fullt aktuella i förhållande till prisläget, när arbetet skall utföras. Det visar sig också en viss ovillighet från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens tjänstemäns sida att räkna med dagsprisen. Jag vill anföra ett exempel från ett län, där ett kostnadsförslag för år 1916 återremitterats till vederbörande distrikts-tjänsteman för uppgörande av nytt förslag med hänsyn till nuvarande stegring i arbetskostnaden. Han var med om en höjning av arbetslönen med 50 öre, från kronor 4 till 4 kronor 50 öre, men, då samtidigt dagsverksprisen stodo i 8—10 kronor, är naturligtvis orimligt förutsätta att väghållningsdistriktet på de villkoren skulle våga företaga sig ett sådant bygge. Resultatet av nuvarande villkor har blivit att ytterligt få vägar kunnat under senare åren påbörjas; även de som mot statsbidrag ha påbörjats, har icke kunnat fortsättas, och så kommer säkerligen att bli förhållandet under de närmaste åren, om icke möjlighet finnes att genom tilläggsanslag eller under någon annan lämplig form medverka till att vägbyggandet, som i stor ut-

Om tilläggs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)

sträckning särskilt i Norrland är av synnerligt behov pakallat, men som nu ligger nere, kan fortgå. Det måste vara olägligt att icke vara i tillfälle att sysselsätta och utnyttja tillgänglig arbetskraft på grund av att det för vederbörande väghållningsdistrikt är omöjligt att igångsätta dessa arbeten. Det måste också vara otjänligt, att år från år vägar stå halvfärdiga, och att på så sätt ofullbordade vägbitar förekomma här och var i distrikten.

Jag ber även att få göra kammaren uppmärksam på, att förslaget innebär, att under alla förhållanden 10 % av de ökade kostnaderna skola vidkännas av de väghållningsskyldige; högst två tredjedelar av den återstående vägbyggnadskostnaden utgår av statsmedel och en tredjedel bekostas av distriktet. Därigenom få distrikten i dessa fall vidkännas en tredjedel, plus 10 %, det vill säga 43 %, medan staten skulle bidraga med 57 % av merkostnaden. Detta bör för distrikten vara en stark sporre och ett stort intresse att planlägga vägarbetet klokt och med omtanke och tillse att arbetet icke fördyras.

Vidare tillåter jag mig särskilt fästa uppmärksamheten på ett ytterligare villkor, som är av stor betydelse vid denna anslagsfrågas bedömande; detta villkor har föreslagits av sakkunnige och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt upptagits i den kungl. propositionen, och det är, att vid tilläggsanslagen hänsyn skall tagas till de olika distriktens ekonomiska bärighet. Tilläggen skola utgå till *mera betungade* väghållningsdistrikt, därvid således en gradering kan ske efter de olika distriktens ekonomiska bärighet. Detta måste anses vara en sund princip. Jag erinrar även, att den s. k. vägkommissionen föreslagit att statsbidragen för vägbyggnader skulle stå i visst förhållande till statsbidraget till vägunderhållet och vinterunderhållet inom distriktet. Härigenom skulle statens del av vägbyggnadskostnaden falla mellan 40 och 90 % av det hela, de mest betungade distrikten skulle få mer och de mindre betungade erhålla mindre. Denna princip skulle man nu försöksvis tillämpa i avseende å tilläggsanslagen.

I avseende å räkenskaper och kontrakt m. m. dyl. för vägföretaget skulle dessa granskas av Konungens befallningshavande och distriktstjänstemännens yttrande infordras, så att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade ett fullständigt material för de beslut om tilläggsanslag, som ålaga styrelsen i varje särskilt fall. Jag tror för min del, att man med detta erhållit alla rimliga garantier mot missbruk. Förslaget synes mig antagligt och för statsverket betryggande, och jag tror därför att det skulle vara mycket önskligt, att det vunnit riksdagens bifall.

I motsats till förhållandet med en förut behandlad fråga, den om utfarts- och ödebygdevägar, ber jag få säga, att nu förevarande tilläggsanslag icke äro en speciell norrlandsfråga, utan gälla landet i dess helhet. Det är ungefär liknande förhållande rådande i avseende å vägbyggnader i landet i övrigt som i Norrland att vägbyggnadsarbetet ligger nere. Givetvis måste riksdagen hållas noga å jour med, hur förevarande anslag användes, och Kungl. Maj:t skall,

såvida anslaget av riksdagen bifalles, icke underlåta att noga följa med, huru väg- och vattenbyggnadsstyrelsen prövar de olika anspraken, så att största garanti må erhållas för att icke några för statsverket äventyrliga utbetalningar komma till stånd och således tillräckligt avseende fästes vid att väghållningsdistrikten själva gjort allt vad av dem rimligen kan begäras för att lägga sitt vägbyggande på ett ekonomiskt riktigt och klokt sätt.

*Om tilläggs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)*

Herr Kvarnzelius: Jag tror mig kunna säga såsom Norrlands-representant, att denna landsdel har den största anledning till tacksamhet mot riksdagen för det beslut som redan fattats genom bifall till vad som hemställts under punkt 1. De anslag, som härigenom beviljats, komma säkerligen att med tacksam erkänsla mottagas av vederbörande och skall bereda dem ökade möjligheter i det starka utvecklingsarbete, som pågår däruppe i Norrland. Emellertid måste jag beklaga, att statsutskottet icke kunnat tillstyrka Kungl. Maj:ts framställning under punkt 7) och, såsom herrarna finna, har jag jämte nio andra av utskottets ledamöter vid betänkandet fogat en reservation, vari vi hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag även i denna del.

Då herr statsrådet och chefen för civildepartementet nyss så utförligt redogjort för innebörden av detta förslag och nödvändigheten av det belopp, som här är fråga om, skall jag icke besvära kammaren med att åter upprepa de av honom framförda synpunkterna. Jag endast ber att få betona nödvändigheten av, att man tar hänsyn till de prisstegringar, som ägt rum under de senare åren även på förevarande område. Det är ju alldeles tydligt, att den allmänna prisstegring, som ägt rum, icke kunnat lämna det här området oberört, utan den har i lika hög grad drabbat de väg- och brobyggnadsföretag, som här är fråga om. Och inom mera tungt belastade väghållningsdistrikt har följden av denna allmänna prisstegring blivit, att vägbyggnadsarbetena fått stanna av. Det är på flera ställen i landet, som man får se, huru vägbyggnadsföretag äro halvbyggda, och det företer en i hög grad tröstlös anblick att se dessa arbeten ligga nere. Att detta också återverkat besvärligt och nedstämmande på befolkningen i de orter, där de ha behov av ökade kommunikationer, är alldeles tydligt, och därför är det synnerligen önskvärt, att något göres från statens sida även i detta avseende.

Jag förstår till fullo de synpunkter av finansiell innebörd, som ha varit ledande för majoriteten i utskottet. Det rör sig ju om ett jämförelsevis högt belopp, 5,000,000 kr., men då det fördelas på en tidrymd av tre år med 1,500,000 kr. för år 1918, lika mycket för år 1919 och återstoden för det kommande året, så synes det mig, att med den omfattning, som vår statsbudget i allt fall har, så kan icke detta belopp spela någon sådan roll, att de statsfinansiella skälen skulle få uteslutande vara avgörande. Vidare ber jag få fästa uppmärksamheten på vad herr statsrådet och chefen för civildepartementet omnämnde, att detta icke är ett anslag, som i främsta rummet eller uteslutande kommer de norrländska länen till godo, utan

*Om tilläggs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.*

(Forts.)

kommer, om icke i lika hög grad dock i väsentligt hög grad även andra delar av riket till godo. Om det nu är några landsdelar, som äro så lyckligt lottade, att de ha sina vägar i god ordning, så böra representanterna för dessa landsdelar besinna, att det dragit dryga kostnader, innan deras vägar kommit i det skicket, och det går icke att förbise nödvändigheten av, att de delar, som nu äro mindre väl lottade, få sina kommunikationsleder bättre ordnade. Jag ber därför, herr talman, att få rikta en varm vädjan till denna kammare att gå Kungl. Maj:ts förslag till mötes även i denna del och anhåller, herr talman, att få yrka bifall till den av mig med flera vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: I den nu föredragna punkten har Kungl. Maj:t hemställt att riksdagen måtte bevilja ett belopp av 5,000,000 kr. som tilläggsbidrag till redan påbörjade eller ifrågasatta väganläggningar, och därav på tilläggsstat för år 1918 bevilja 1,500,000 kr. och för år 1919 lika stort belopp.

Här gäller det ett nytt bidrag jämväl i det avseendet, att den grund, varefter bidraget skulle utgå, är för riksdagen en nyhet. Tidigare ha ju alla vägbidrag utgått enligt och grundat sig på före vägarbetets påbörjande gjorda kostnadsberäkningar och utgjort viss del av det belopp, som dessa beräkningar visat, att väganläggningen skulle komma att kosta. I detta fall däremot skulle anslaget komma att utgå på grundvalen av de faktiska kostnader, som vägarbetet i efterhand visat sig hava dragit, och dessutom skulle vid anslagens beviljande hänsyn tagas till de olika vägdistriktens mer eller mindre goda ekonomiska ställning. Naturligtvis bestrider utskottet icke, att för detta anslag kunna anföras goda skäl och att det vore nog så behjärtansvärt, att till en hel del väganläggningar, som nu vore under arbete och som skulle komma att visa betydligt högre kostnader, statsbidrag skulle kunna lämnas. Men först avdelningen och sedermera utskottet funno sig, trots detta, icke kunna vara med om att, på samma gång utskottet förordade bifall till samtliga framställningar i de sex nyss föredragna punkterna om väsentligt ökade och delvis nya belopp, även på denna punkt tillmötesgå i den utsträckning som var ifrågasatt. Dessutom föreföll det utskottet, som om den utredning, som man inom utskottet fann böra ligga till grund för beträdande av denna nya väg i vissa avseenden icke vore så fullständig, som önskvärt skulle ha varit. Man var också tveksam, i vilken mån vissheten hos de väghållningsskyldige att erhålla ökat statsbidrag för de verifierade kostnadsbeloppen för en väganläggning, som de redan fått statsanslag för, skulle komma att påverka väganläggningens planläggning och utförande. Nu har man visserligen här sagt, att det vore, åtminstone i första hand, endast fråga om ett engångsanslag. Men då man samtidigt medgivit att det säkerligen kommer att bli ett permanent förhållande, att vägbyggnaderna visa större kostnadsbelopp än man tidigare beräknat, så har man nog att räkna med, att anslagsäskanden av denna art icke kunna begränsa sig till nu ifrågasatta 5,000,000 kr. utan att man

här har att göra med ett anslag av permanent natur. Under sådana förhållanden fann man inom utskottet tillräckliga skäl icke föreligga att beträda den väg, som ett anslag av denna art skulle kunna anses innebära.

Nu sade herr stadsrådet och chefen för civildepartementet, att man kunde i stor omfattning påträffa ofullbordade vägar, där arbetet ligger nere. Ja, det är möjligt, men det kan bero på bl. a. den omständigheten, att det nu en tid varit ont om arbetskrafter. Alla sådana ha varit tagna i anspråk för mera aktuella angelägenheter. De sista åren ha på andra områden yppat sig förtjänstmöjligheter, som varit större, än vid väganläggningar. Att under sådana förhållanden staten skulle gå in på ett helt nytt bidragssystem kan knappast vara fullt tillräckligt motiverat. Ehuru man från utskottets sida erkänt att åtskilliga skäl visserligen kunna anföras för detta anslag, tror jag dock, att utom vad jag hittills anført, det nuvarande finansiella läget motiverar det avslagsyrkande, som utskottet framställt, och vartill jag nu yrkar bifall.

*Om tilläggs-
bidrag till
riisa väg-
anläggningar.
(Forts.)*

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Jag har låtit an-teckna mig som reservant i denna fråga och därför ber jag att få yttra ett par ord. Jag instämmer i allt vad herr Kvarnzelius yttrat i ärendet.

Vägar äro en av de viktigaste förutsättningar för våra obygdens utveckling, och därför är det för oss norrlänningar så synnerligen angeläget, att kommunikationsnätet utvecklas så mycket som möjligt.

Här har herr Ekman framhållit, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt skulle komma att införa en ny princip, nämligen att statsbidraget skulle komma att rätta sig efter de faktiska kostnaderna och icke efter kostnadsförslaget. Denna invändning torde ej få tillmätas alltför stor betydelse. Under normala tider är det så, att de faktiska kostnaderna komma ganska nära kostnadsförslaget. Om vi slå upp sid. 57 i den kungl. propositionen, så finna vi där en tablå, som visar huru dessa faktiska kostnader ställa sig till motsvarande kostnadsförslag; man ser där, att skillnaden varit ganska obetydlig. Men under abnorma tider, sådana som vi nu leva i äro förhållandena helt annorlunda. I regel skola väghållningsdistrikten själva betala 33 % av väganläggningskostnaden enligt det uppgjorda förslaget, men i den kungl. propositionen finna vi, att med den prisstegring, som skett under de senare åren väghållningsdistrikten skulle komma att betala mellan 93 och 133 % av denna kostnad, och det är givet, att detta måste bli alldeles för betungande för de flesta väghållningsdistrikt och särskilt för dem, som ha ringa bärkraft. Vidare förhåller det sig så, som herr Kvarnzelius påpekat nämligen att denna prisstegring har förorsakat, att påbörjade vägbyggnader måste avbrytas utan att kunna fullbordas. Slutligen torde det vara välbetänkt, att genom anslag sådana som

Om tillägs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)

detta bereda ökade arbetstillfällen för den tid, som kommer. Även ur den synpunkten bör det beviljas. Jag ber herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Fahlén: Herr greve och talman! Jag tillåter mig begära ordet endast för att med några ord uttala min anslutning till de av reservanterna framförda synpunkterna. Till vad som yttrats av dem, som framfört dessa, är det icke mycket att tillägga. Så pass viktig torde likväl denna fråga få anses vara, att den förtjänar allt understöd.

Den, som känner förhållandena i särskilt Norrland, vet, att de kritiska tider vi genomleva ha medfört icke allenast en minskning i fråga om vägföretagen utan även ett delvis avstannande av vägbyggnader. Jag har själv erfarit, att vägar, som varit påbörjade och färdiga till sin halva sträckning, icke kunnat fortsättas och att de således, trots de stora kostnader, som äro därpå nedlagda och de förväntningar, som varit förknippade med företagen, icke kunnat tjäna avsett ändamål. Ett sådant förhållande måste jag beteckna såsom otillfredsställande, icke bara från den orts synpunkt, som närmast skulle ha fördel av vägen, utan även från allmänna samhällsintressesynpunkter. Jag kan ej heller förstå, att den exposé, som gjorts av utskottets talemän, och de skäl för utskottets ställning, som han anfört, skulle delas av samtliga utskottsledamöter tillhörande dess majoritet — jag säger, jag kan åtminstone icke förstå eller följa dessa synpunkter. Det är här icke fråga om att bryta någon princip. Så vitt jag förstår, är det icke fråga om annat än att upprätthålla och reglera en princip, som en gång av statsmakterna blivit fastslagen för erhållande av statsbidrag till vägbyggande. Det är detta som är syftet och intet annat. Om denna min uppfattning är riktig, så kan man ju omöjligen följa utskottets resonemang. Särskilt då utskottet säger att »ur ekonomisk synpunkt ett anslag av här ifrågasatt art skulle i hög grad ofördelaktigt påverka vägarbetenas planläggande och utförande och därigenom för statsverket framkalla nya betydande utgifter av ödesdiger verkan.» Det är väl i alla fall meningen, att därest vägföretag och vägbyggnader framdeles skola ske, staten skall understödja dem efter samma grunder, som hittills gällt och gälla icke allenast efter vad som står på papperet, utan i enlighet med vad som varit avsett i verkligheten. Jag kan icke finna något skäl mera än de statsfinansiella synpunkterna vara anfört, som är förtjänt att beaktas. För dem har även jag en stor respekt, men å andra sidan är jag övertygad om, att ingenting kan befrämja landets materiella och även kulturella framåtskridande så mycket som kommunikationerna, och efter vägar trängta alla i detta land mer och mer, dag för dag, och då menar jag, att det skall vara synnerligen starka skäl som kunna anföras, innan det förslag, som här av Kungl. Maj:t framlagts, av riksdagen avvisas. Det vill jag icke vara med om, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

*Om tilläggs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)*

Herr Ekelund: Herr greve och talman! Jag vill blott be att få i kammarens minne återkalla det förhållandet att för cirka 14 dagar sedan avtog kammaren en motion, väckt av herr Hellström, i vilken herr Hellström föreslog ett tilläggsanslag på över 1,500,000 kr. till det norrländska avdikningsanslaget, under motivering, att de verkliga kostnader, som utförandet av avdikningsarbetena ginge till, krävde ett sådant tilläggsanslag för att kunna utföras. Jag kan icke se annat än att här föreligger ett nästan analogt förhållande. Det visar sig att under nuvarande förhållanden går det icke att med de beräknade kostnaderna utföra de väganläggningar, som blivit igångsatta, och därför framställes det i riksdagen krav på, att riksdagen måtte bevilja de anslag, som under nuvarande förhållanden vore nödvändiga för utförande av igångsatta väganläggningar, som nu befinnas vara nödvändiga. Nu är det ju så, att statsutskottet har föreslagit en höjning av anslagen till vägbyggnader med icke mindre än 1,900,000 kr., och det torde väl få anses vara ett ganska avsevärt belopp. Det får väl anses också, att med 1,900,000 kr. skall åtskilligt arbete kunna utföras. Om under dessa tider, och i det finansiella läge, som landet för närvarande befinner sig i, statsutskottet icke kunnat anse opportunt att bevilja alla de krav, som framkommit, är väl det icke så märkvärdigt. Jag kan icke se annat, än att statsutskottet varit ganska generöst i sitt förslag, då det föreslagit en så stor ökning av det utav föregående riksdag beviljade anslaget som 1,900,000 kr. Jag tror, att försiktigheten bjuder, att man icke går längre.

Jag ber, herr greve och talman, att få tillstyrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Rosén: Beträffande det ärende, som herr Ekelund erinrade om, nämligen tilläggsbidraget till norrländska avdikningsanslaget, vill jag påminna om, att de motiv, som herr Ekelund påstod lågo bakom beslutet, icke återopades såsom avgörande, ty i kammaren framförde man huvudsakligen, att man icke ville bifalla detta tilläggsanslag, därför att enskild motionär framkommit med förslaget. Man ansåg, att Kungl. Maj:t borde ha föreslagit ett sådant tilläggsanslag, om det varit erforderligt och lämpligt. Nu föreligger ett sådant förslag från Kungl. Maj:t om tilläggsanslag till vägar, och då förefaller det som om denna kammare borde erinra sig det skäl, som i det av herr Ekelund omnämnda fallet anfördes, och bifalla förslaget, när det nu kommit från rätt håll.

Jag vill ock erinra om ett annat beslut, som kammaren fattade för några dagar sedan, nämligen om beviljande av åtskilliga miljoner till understödjande av arbetslösa. Det synes mig vara klokare att ställa så till, att arbeten, som äro beslutade, kunna hållas i gång, hellre än att bevilja stora anslag till understödjande åt sådana, som möjligen komma att bli arbetslösa.

Jag biträder sålunda, herr talman, yrkandet om bifall till reservationen.

Om tilläggs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.

(Forts.)

Herr Lindblad, Ernst: Ja, herr talman, i en fråga som denna, där man givet kommer till votering, kan jag icke underlåta att framhålla de synpunkter, som jag åtminstone måste omfatta, och de äro just liknande dem, som gjordes gällande förut av två talare, då det var fråga om det norrländska avdikningsanslaget. Det är nog sant, som den siste talaren sade, att det fanns då ett skäl till att avslå den saken, och det var, att förslaget kom från en enskild motionär. Det var dock ett annat skäl att gå med på den saken, som motionären ock anförde, och det var, att det gällde att öka livsmedelsproduktionen. Men här kan man väl icke, när det gäller ett vägenslag, säga, att det skall öka produktionen. Men däremot medför detta tilläggsanslag icke, som den sista talaren velat framhålla, någon anledning att ställa det i jämförelse med arbetslöshetsanslaget; tvärtom upprätthåller man därmed dessa högst fördyrade arbetspris som man nu fått. Jag var härom dagen närvarande vid en uppvaktning hos regeringen, där det framhölls från ett län norrut, huru man kunde få betala mer än 50 kr. för ett kördagsverke och 15 kr. för ett mansdagsverke. Här i mellersta Sverge ha vi icke att åberopa oss på samma pris, men 20 kronor för ett kördagsverke och 8—10 kr. för ett mansdagsverke är icke alldeles ovanligt. Då frågar jag, om denna tiden är så särskilt lämplig, att giva rikliga anslag till fullbordande av vägar, utan det må väl kunna få anstå till lugnare tider, när man kan anskaffa arbetskrafter, folk och dragare, till mindre kostnader, och man kan få dem på bättre villkor. Därmed förloras intet. Man får naturligtvis utverka sig tillstånd hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att senare få fullborda företaget, därför att företaget för närvarande icke *kan* utföras. Och det måste väl vara en riktig åtgärd att i sådana här fall icke försöka på onaturligt sätt understödja sådana företag, som mycket väl kunna ligga till sig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det resultat, var till utskottets majoritet kommit, och yrka avslag å Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag måste i anledning av den näst föregående talarens yttrande säga några ord. Som kammaren känner till, så tillgår det nu vid alla vägenslags utdelande så, att i regel en väg icke på en gång erhåller anslag för hela vägen, utan endast för en viss del av denna. När så en del blivit byggd med erhållet anslag eller påbörjad, begäres så anslag för vägens fortsättande till en viss punkt och så efter ytterligare något år anslag till återstoden. Skulle nu tilläggsanslag vara uteslutna, skulle ökade krav resas på revision av kostnadsförslagen så nära byggandet som möjligt. För varje gång, ett fortsatt anslag äskades, måste man för att kunna få den berättigade anslagsandelen, också begära revision av kostnadsförslaget för vägstumpen i fråga. Därest följden blir, att kostnaden för var vägbit, som kommer i fråga, höjes till det högre belopp, som revisionen ger uttryck för och då får staten betala två tredjedelar av det hela. Huru blir det i detta avseende

med tilläggsanslagen? Jo, av dessa kan distriktet icke få hela $\frac{2}{3}$ av kostnaden utan måste alltid självt vidkännas 10 %. Dessutom är att märka, att endast de mera betungade distrikten skulle få del av tilläggsanslaget. Det förefaller mig därför, att det i stället för att bliva dyrare med tilläggsanslagen i stället blir billigare för statsverket än med ett strängt vidhållande av de gamla villkoren.

*Om tilläggs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)*

Jag tror ej, att man kan säga, att man genom ett sådan tilläggsanslag på något sätt kan inverka på dagsverksprisernas nivå. I stället kommer det, som jag nämnde, att inverka på så sätt, att staten här slipper relativt billigare ifrån vägbyggnaden än eljest. Och vad beträffar att dröja till lugnare tider med vägbyggandet, så kan det ju så vara, att det här i mellersta och södra Sverige ej betyder så synnerligen mycket, om vägsystemen förbli ofullbordade en tid framåt, ehuru jag tror, att det även där finnes trakter, där det kan vara synnerligen önskvärt, att vägbyggandet ej temporärt avstannar, men i de stora vidderna uppe i Norrland, där man lider synnerligt stor brist på vägar, där är varje år dyrbart. Där är varje års dröjsmål en förspild tid, och kommer att sätta tillbaka förmågan hos befolkningen att tillvarataga de rika utvecklingsmöjligheterna i dessa trakter och således också i sin mån inverka på möjligheten att höja deras produktionsförhållanden. Det är ju också så, att det omförmålda odlingsanslaget gick igenom med stor majoritet i andra kammaren och nu beror på gemensam votering.

Herr Ekman. Carl Gustaf: Jag vill blott, herr talman, säga några ord med anledning av den ärade talarens på Västernorrlands-banken yttrande, att det här ej vore fråga om att bryta en princip och införa en ny, utan egentligen endast att komplettera en redan förut gällande sådan. Jag kan ej förstå, hur han har kunnat komma till ett sådant resultat. Hittills är det ju så, att väganslagen utgå på grundval av på förhand gjorda kostnadsberäkningar rörande arbetets utförande. så att staten med viss andel deltagar i det belopp, som en dylik kostnadsberäkning visar. Nu skulle det komma att införas för vissa fall den bestämmelsen, att sedan ett vägarbete är färdigt, så finge vederbörande komma in och verifiera de gjorda kostnaderna och få bidrag i förhållande till det kostnadsbelopp, som man sålunda visar, att arbetet gått till. Därvid skulle dock ej en för alla lika gällande regel följas, utan man skulle taga hänsyn till de olika vägdistriktens större eller mindre ekonomiska bärkraft, och det skulle därefter bli fråga om, huruvida ett tilläggsanslag skulle komma att erhållas eller ej. För närvarande är det endast fråga om en vägs allmänna nyttighet och nödvändighet och traktens behov av vägen, som är avgörande för, huruvida statsbidrag därtill skall givas eller ej. Här skulle det som sagt bli andra omständigheter, som delvis skulle komma att avgöra, huruvida anslag skulle komma att utgå eller ej. Hur man vid sådant förhållande kan säga, att det anslag, som är ifråga, endast skulle innebära en komplettering av hittills gällande princip och ej att införa en ny, kan jag ej förstå.

*Om tilläggs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.*
(Forts.)

Nu sade herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att han ville hänvisa till den nu föreliggande möjligheten att man för ett redan godkänt väganslag skulle, såvitt jag fattade honom rätt, kunna förfara på det sättet, att sedan man påbörjat en viss del av vägen skulle man kunna återupptaga de återstående delarna till revision ifråga om kostnadsberäkningarna och komma med en ny framställning. Ja, jag vet ej, huruvida det är möjligt, att det förfares på det sättet. Är det ej så, att vägarbetena provas i hela sin utsträckning så att man i ett sammanhang prövar, huruvida väganläggningen såsom helhet betraktad är av natur, att bidrag till densamma skall lämnas? Jag kan ej säkert yttra mig om, huruvida man skall kunna gå så tillväga, att man ifråga om en på det sättet en gång godkänd väg, till vilken visst anslag beviljats, sedan kommer in med framställning om omräkning rörande viss del av vägen. Men även om det förfaringssättet går för sig, så kvarstår alltså, att statsbidraget utgår endast i överensstämmelse med gjord kostnadsberäkning och med viss del av beräknad kostnad. Det är den princip, som jag tror vara nödvändig för staten att följa i fortsättningen. Här har det ju varit så i riksdagen, att vi behandlat en hel del fall, där enskilda ha träffats på ett synnerligen hårt sätt, när de ha haft affärer med staten, av den nuvarande kristidens prisstegringar, men staten har ej funnit det vara möjligt att träda emellan och täcka den merkostnad, som stegringen medfört. Här fördelar sig ändå den stegrade kostnaden på hela väghållningsdistrikt, och det blir då blott fråga om mindre belopp, som träffa varje enskild individ. Men här kräves att staten ovillkorligen skall träda emellan. Det kunde väl möjligen tänkas under normala förhållanden, men under nuvarande finanstider förefaller det mig som om ett bifall därtill icke vore möjligt. Ett bifall nu skulle också i fortsättningen säkert giva anledning till alltför många dylika krav. Därför måste man, menar statsutskottet, ur statens synpunkt nu motsätta sig detta. Och under sådana förhållanden måste jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekelund: Herr greve och talman! Ja, jag skall bara be att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att om riksdagen kommer att följa statsutskottets förslag så skulle den komma att bevilja 750,000 kronor till enklare vägar i Västerbottens, Jämtlands och Norrbottens län, 400,000 kronor till så kallade ödebygdsvägar inom samma län, 100,000 kronor till utfartsvägar inom samma län. Det gör tillsammans 1,250,000 kronor till väganläggningar särskilt inom Norrland. Därtill kommer, att statsutskottet har föreslagit en höjning av det s. k. allmänna vägbyggnadsanslaget med 1 miljon kronor, varav jag föreställer mig, att Norrland helt naturligt får sin beskärda del. Man får väl då anse, att Norrland är ganska gynnat, och att om riksdagen biträder statsutskottets förslag Norrland blir ganska väl tillgodosett i avseende på anslag till väganläggningar. Därtill kommer, att beslutet om det s. k. norrländska avdikningsanslaget ej är av riksdagen definitivt avgjort. Den gemensamma

*(Om tilläggs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)*

voteringen i den frågan har ännu ej skett, och det torde väl få anses billigt, att den frågan kanske är viktigare än vägbyggnadsanslaget, åtminstone viktigare än det stora anslaget till vägbyggnader, ty avdikningsanslaget avser ju att öka vår spannmålsproduktion, och det får man väl anse vara en viktigare angelägenhet än vägarna. Vägbyggnaderna kunna ju anstå, åtminstone i mellersta och södra delarna av landet. Jag erkänner gärna, att det är synnerligen viktigt att allt göres vad som göras kan för att befrämja vägbyggnaderna i Norrland, men jag kan ej finna annat än att om riksdagen följer vad statsutskottet föreslagit så göres högst väsentligt i det avseendet. Jag ber, herr greve och talman, att fortfarande få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Fahlén: Herr talman! När riksdagen har beslutat att anslå viss del av kostnaderna för vägbyggnaderna att betalas av statsmedel och avsett att endast en mindre del skulle betalas av de lokala distrikten, så har naturligtvis riksdagen ej därmed avsett annat än att främja vägbyggnaderna och i en hel del landsdelar möjliggöra anordnande av vägkommunikationer. Då kan man ju gärna såsom övriga talare från statsutskottets majoritets sida säga, att detta är grundat på den formella principen, att statsbidraget skall beräknas efter kostnadsförslaget, men att binda sig vid denna princip så kraftigt, att man ej trots de säregna förhållanden, som nu råda, kan emancipera sig från densamma, det är fortfarande för mig obegripligt, och jag skulle vilja rikta till min ärade motståndare den frågan: om den omständigheten, att allting nu har fördyrats i hundratals procent, verkar därhän, att vägbyggnader i detta land ej kunna komma till stånd, på grundvalen av den skiljaktighet, som råder mellan å ena sidan kostnadsberäkningen och å andra sidan de verkliga uppkommande kostnaderna, skulle han ändå stå fast vid denna princip och säga: den är orubblig och får ej kränkas? Om vi skulle vara så principfasta så komme vi ej synnerligen långt. Jag ber att få fråga: vad är det riksdagen sysslar med företrädesvis under dessa kristider? Ja, så vitt jag kan finna gäller det att försöka utjämna de svårigheter, som uppstått på grund av tidsförhållandena och de därigenom åstadkomna fördyringarna på alla områden. Jag kan omöjligen fatta, att denna av riksdagen fastslagna så kallade princip skulle vara så helig, att ej även den måste vika för en nödvändig utjämning och reglering likaväl som andra principer, för vilka vi sannerligen ej ha alltför stor aktning. Det har ju gått ända därhän, att i riksdagen föreslagits lagförslag, varigenom redan ingångna privaträttsliga avtal skola regleras på den grund att de ha blivit oförmånliga för den ena parten till följd av kristidsförhållandena. Då skulle ej riksdagen kunna svika sin »fast» intagna ståndpunkt så pass, att den av sådan anledning ej skulle söka förverkliga det syftemål, som riksdagen en gång haft med ifrågakommande anslag. Att påstå, att den utjämning ifråga om dikningskostnader, som sker med hjälp av det norrländska avdikningsanslaget, skulle vara en viktigare fråga än denna, det är för mig omöjligt att fatta.

Om tillägs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)

Så är visserligen icke förhållandet, så mycket mindre som detta anslag var så lagt, så vitt jag förstår, att det skulle kunna nedbringa kostnaderna för färdiga företag. Här är det ju ej fråga därom. Det är endast fråga om att kompensera kostnaderna för företag, som ännu ej äro fullbordade och för vilka något statsbidrag ej har utbetalats. Vill nu riksdagen avslå detta anslag, kan jag ej finna annat än, att många vägbyggnadsarbeten måste åsidosättas. Ty det är alldeles otänkbart att, när man ser på de siffror, som äro framlagda i den Kungl. propositionen, man kan föreställa sig, att de lokala myndigheterna skulle kunna genomföra ett företag, som nu i en hast skulle igångsättas. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Kvarnzelius: Med anledning av vad den ärade talaren på Östergötlandsbanken yttrade finner jag mig föranlåten att ännu en gång fästa kammarens uppmärksamhet på, att det anslag, som det här är fråga om, gäller ej uteslutande Norrland, utan det gäller hela landet. Det kommer sålunda vägbyggnadsskyldiga tillgodo ej endast i vissa delar av landet utan varhelst där det satts i gång vägbyggnadsföretag på grund av kostnadsberäkningar uppgjorda före krigsutbrottet, och där arbetet måst inställas till följd av de våldsamma prisstegringarna, är det avsett att tilläggsanslag skola utgå så att arbetena må kunna fullbordas.

Med anledning av vad herr Ekman yttrade vill jag säga, att då riksdagen bestämde som villkor att lämna $\frac{2}{3}$ av den beräknade kostnaden, så utgick riksdagen ifrån att den beräknade kostnaden skulle svara mot den verkliga, och under normala förhållanden gör den också det utom i vissa län, där den sprungit upp utöver det beräknade — i det fallet intager Örebro län den rangplatsen att den beräknade kostnaden överskridits med 47 %. Nämnda län intager emellertid i detta fall en särställning — men inom flertalet län, såsom synes i tabellen fogad till den kungl. propositionen, visar det sig, att under tiden 1900—1908 de verkliga och beräknade kostnaderna sammanfalla så nära, att skillnaden stannar vid 1 %, vilket ju tydligt visar, att vad riksdagen syftade till, då den ställde upp dessa villkor, var att betala $\frac{2}{3}$ av den kostnad som normalt ett väg-företag verkligen skulle betinga.

Med anledning av vad herr Lindblad i Närlunda yttrade om att man skulle vara försiktig därför att beviljandet av dessa medel skulle påverka arbetsprisen, så ber jag att få säga, att det är ett komplett misstag. Det är ej denna omständighet, som bestämmer arbetsprisen för närvarande, utan det är priserna på matvaror, som bestämma arbetslönernas storlek. När det inträffar, att en arbetare får betala ända upp till en krona för ett kilo kålrötter, som för närvarande dagligen är fallet i Stockholm, så går det ej att hålla arbetspriserna nere på den nivå, som de hade för några år sedan, utan då måste det betalas så mycket, att var och en kan köpa dessa kålrötter för att uppehålla sitt liv; så förhåller det sig med den saken.

Herr Nilsson, Johan: Herr greve och talman! Ja, jag begärde

ordet egentligen för att konstatera, med vilken osedvanlig energi norrlänningarna alltid försöka att få fram sina speciella intressen. Det är avundsvårt, och det är alldeles klart, att med sådana egenskaper skulle vi säkerligen, när det gäller våra landsändar och våra intressen, ha det bättre ställt än vi för närvarande ha det. Jag ber vidare att få säga, att det går helt enkelt ej alltid an att i dessa tider påfordra beviljandet av fyllnadsanslag till sådana belopp, som till fullo täcka de kostnadsstegringar, som komma till synes i alla hänseenden för närvarande, utan man får litet var tänka sig, att man får jämka med sig litet här och där. Jag skall särskilt be att få säga att till exempel dessa väganläggningar i Norrland, att de äro ett landsortsintresse, och jag skulle då vilja erinra särskilt statsutskottets ordförande, när han vid detta tillfälle drog fram kålrotsprisen om, att de avtal, som de skanska betodlarna gjorde med staten före kristidens början, dem fullgjorde de också ända till dess avtalstiden var gången, fastän det var så stora förluster, att de kunde räknas i flera tiotal miljoner. De kommo ej in till Kungl. Maj:t och fordrade tilläggsanslag så länge som de gamla kontrakten gällde, utan först när dessa tagit slut, först då kommo de med anspråk på bättre betalning, som stödde sig på produktionskommitténs beräkningar — men icke mer! Jag tror, att det exemplet borde norrlänningarna kunna i någon mån rätta sig efter.

Här har det vidare av herr Rosén anförts, att man borde antaga detta förslag därför, att det kommit från Kungl. Maj:t. Jag vill ej precis påstå, att den omständigheten, att Kungl. Maj:t har ett mycket intimt samarbete med K. B. i Västernorrlands län, varit orsaken till, att detta förslag just nu kommit fram. Det vill jag visst ej säga, men man kan ej hålla tillbaka i någon mån en förmodan, att det har kunnat inverka.

Som sagt: Jag tror, att man får hålla sig till måttligheten i dessa hänseenden som i allting annat i dessa tider och låta sig nöja någorlunda med vad som är rimligt. Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekelund: Herr greve och talman! Då herr Kvarnzelius särskilt vänt sig mot mig i sitt sista anförande vill jag be att få fästa uppmärksamheten på, att det i propositionen föreslås, att det begärda anslaget av 5 miljoner kronor skulle användas som tilläggsanslag till förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar. Detta i alla län. Vidare till anläggande av enklare vägar i Västerbottens, Norrbottens och Jämtlands län. Det kan ju ej hjälpas, att när man läser detta förslag så kan man ej förstå annat än att ändamålet med anslaget skulle vara att åstadkomma nya vägar särskilt inom just Norrland. Det vore ju mycket bra, om det vore så, att våra finansiella förhållanden medgäve, att man kunde bevilja de anslag, som krävas för detta ändamål, men man torde väl i alla fall få erkänna, att det någon gång måste göras åtminstone ett försök att hejda de krav på anslag, som framställas. Det tillkommer ju statsutskottet, d. v. s. riksdagen bör

*Om tilläggs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)*

*Om tilläggs-
bidrag till
vissa väg-
anläggningar.
(Forts.)*

ju ha det anspråk på statsutskottet, att det noga skall pröva och undersöka, vilka anslag som äro nödvändiga eller icke nödvändiga att bevilja, och då statsutskottet efter noggrann prövning har funnit, att det ej kan vara absolut nödvändigt att föreslå beviljandet av tilläggsanslaget ifråga, så torde det väl få anses ganska förklarligt, att statsutskottet ej har ansett sig böra förorda bifall därtill. Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Rosén* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 212 punkten II, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 41.

*Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
statens järn-
vägar m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig lönerreglering för tjänstemän vid statens järnvägar m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 29 april 1918 avlåten, till statsutskottet remitterad proposition, nr 381, hade Kungl. Maj:t. under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilären den för samma dag föreslagit riksdagen att *dels* godkänna det vid statsrådsprotokollet fogade förslag till förnyat avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens järnvägar, *dels ock* medgiva, att Kungl. Maj:t finge, i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsproto-

kollet angivna grunder, utfärda nödiga bestämmelser i fråga om övergång på ny stat för den personal, som antagits i ordinarie tjänst före den nya lönestatens trädande i kraft.

*Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
statens järn-
vägar m. m.*

(Forts.)

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått följande i ämnet väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 202, av herr *W. Gullberg* m. fl., och nr 204, av herr *F. Berglund* m. fl., samt inom andra kammaren nr 445, av herr *H. Leo* m. fl., nr 446, av herr *E. Röing* m. fl., nr 450, av herrar *E. Hage* och *A. J. Bårg* i Katrineholm, nr 451, av herr *A. J. Bårg* i Katrineholm m. fl., nr 453 av herr *S. Lübeck*, nr 457, av herrar *C. Lovén* och *H. Bäcklund*, nr 458, av herr *E. Andersson* i Stockholm, nr 459, av herr *H. Bäcklund* m. fl., och nr 460, av herrar *A. J. Anderson* i Råstock och *C. Jansson* i Edsbäcken.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande hemställt,

a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition ävensom herrar Berglunds m. fl. och Leos m. fl. samt Lovéns och Bäcklunds förutberörda motioner, måtte godkänna det vid utlåtandet fogade förslag till förnyat avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens järnvägar;

b) att riksdagen måtte medgiva, att Kungl. Maj:t finge, i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över civilärenden den 29 april 1918 angivna grunder, utfärda nödiga bestämmelser i fråga om övergång på ny stat för den personal, som antagits i ordinarie tjänst före den nya lönestatens trädande i kraft;

c) att förutberörda av herrar Gullberg m. fl., Röing m. fl., Hage och Bårg i Katrineholm, Bårg i Katrineholm m. fl., Lübeck, Andersson i Stockholm, Bäcklund m. fl. samt Anderson i Råstock och Jansson i Edsbäcken väckta motioner måtte anses besvarade med vad utskottet förut anfört och hemställt.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *C. I. Asplund*, *J. Olofsson* i Digernäs, *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *W. Bäckström*, *A. J. Anderson* i Gävle och *O. Nilsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att den tillfälliga löneregleringen måtte träda i kraft från och med den 1 juli 1918.

Herr Ström: Herr talman! Jag har vid behandlingen av såväl detta som en rad av följande utlåtanden från statsutskottet rörande löneregleringar vid genomläsningen funnit, att nästan i alla anför utskottet, att utskottet ej haft tid att sätta sig in i ärendet eller att det ej haft tid att utarbeta andra förslag än dem Kungl. Maj:t har framlagt, och en rad liknande omständigheter. Detta synes mig visa, att de av Kungl. Maj:t framlagda propositionerna ha kommit riksdagen tillhanda så sent, att det har varit omöjligt för utskottet att taga upp dem till en sorgfällig granskning. Eller också har det varit så, att utskottet har varit så överbelastat av andra ärenden, att utskottet av den anledningen saknat möjlighet att gå in på dessa viktiga frågor. Under sådana förhållanden kan

*Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
statens järn-
vägar m. m.*

(Forts.)

jag ej annat än finna, att det hade varit riktigare av Kungl. Maj:t, da det gäller en så utomordentligt viktig sak som dessa lönerregleringar, som betyda så mycket för stora grupper av i ytterst tryckande omständigheter befintliga arbetare och funktionärer, att det varit riktigast — säger jag — av Kungl. Maj:t att hänskjuta alla dessa lönerregleringar till en urtima riksdag, så att man hade kunnat i lugn och ro överlägga om dem och de hade kunnat få en nöjaktig utskottsbehandling och icke, som nu faktiskt är fallet, blivit mindre ordentligt behandlade, vilket ju går ut över personalen.

I såväl detta föreliggande utlåtande som i de följande rörande post och telegraf etc. måste man finna egendomligt, att de små löntagarna blivit så litet tillgodosedda, som de faktiskt här blivit. Vi veta alla, att det gäller för närvarande för vårt folk att kunna hålla ut under en tid, som aldrig varit mera tryckande, och detta gäller i all synnerhet för de personer av lägre grad, som äro anställda uti dessa statens verk. Deras löner har redan före kristiden varit alldeles oerhört låga, och löntagarne ha varit utomordentligt tillbaksatta. Men när man då tänker på, i vilken kolossalt dålig ställning de komma, när kristiden inträder och gör sig gällande, så måste man finna det egendomligt först och främst att icke Kungl. Maj:t — det är ju dock en västerregering och både liberaler och socialdemokrater äro där satta för att tillvarataga även småfolkets intressen, vadan för visso dessa små statstjänare ha fäst ett starkt hopp vid regeringen — det är egendomligt, säger jag, att man då kommer och föreslår en så ytterst liten löneförhöjning, för särskilt de små, som det här verkligen gäller. Man har då, såvitt jag kunnat finna vid läsningen av detta betänkande, undanskylt sig med att detta är endast en provisorisk lösning av frågan och att inom en icke alltför avlägsen framtid skall man kunna komma till en definitiv lönerreglering. Men, mina herrar, — och jag tycker att regeringen borde tänka på detta också — våra statsfunktionärer, våra järnvägsmän, våra postmän, våra tullmän och telegrafmän kunna icke leva på att det i en framtid kanske kan bli en definitiv lönerreglering, som skall ge dem rättvisa. Under tiden komma de att lida den allra bittraste nöd. Det står för resten här icke ut sagt någonting om, när denna definitiva lönerreglering skulle kunna bli färdig eller träda i kraft. Och då man känner till, huru sakta lönerregleringskommittéer arbeta, så är jag övertygad om att det kommer att draga åtskillig tid, innan man kommer till något resultat.

Vad nu särskilt angår järnvägsmännen, måste man säga, när man ser på denna lönetabell, att avlöningsbeloppen ändå äro alldeles orimligt låga. Här får en lokomotivförare en begynnelse-lön på 1,650 kronor och kan komma upp till 2,550 kronor efter 9 års tjänstgöring. Det är i dessa svåra tider, även om man har vissa särskilda förmåner och beviljats andel i respektive dyrtidsanslag — det måste man väl ändå säga sig själv — en alldeles orimligt låg avlönning. Sedan kommer man ned till exempelvis reparatörer och stationsmästare på sjunde klassens station. De börja med en lön

av 1,425 kronor och komma upp till en lön av 1,950, då de komma som högst. Sedan gå beloppen ändå lägre ned. Konduktörer få börja med 1,350 kronor och komma upp till 1,950 kronor, stationsförmän likaså. En eldare får börja med 1,350 kronor och komma upp högst till 1,800 kronor. Detsamma är förhållandet med maskin- och pannskötare och en rad av andra. Och banvakten får börja med 1,275 kronor och kommer slutligen efter 12 år upp till 1,650 kronor. Alla dessa hava ett utomordentligt krävande, långvarigt och uppsplitande arbete, dessutom ett arbete, på vilket otaliga människors liv och säkerhet vila, och det synes mig då verkligen, att man borde ha gått längre i tillmötesgående än man gjort.

Herr Kvarnzelius yttrade nyss vid förra frågans behandling, att man måste se till, att folket får betalt, då kålrötterna, det enda vi ha att leva av, äro uppe i det pris, han nämnde. Men gäller detta icke också dessa människor, gäller det icke även dessa statsfunktionärer, som i regel icke hava tillfälle att göra sig någon extra inkomst, och som hava en oerhört lång arbetsdag?

Trots detta klena förslag till förhöjning, som föreligger, så förhåller det sig när man betraktar utskottets förslag och Kungl. Maj:ts proposition om när denna lönerreglering skall träda i kraft — så, att det föreslås att den tidpunkten skall bestämmas till den 1 januari 1919. Nu kommer detta alldeles säkert att kännas såsom en dusch, som släcker det sista lilla hopp, vilket funnits hos tusenden av statstjänare, vilka väntat, att åtminstone tidpunkten för lönerregleringens ikraftträdande skulle sättas till innevarande års början. Detta finns också uttalat — jag vet icke om det äger sin riktighet — av många statstjänare, vilka försäkra, att de fått ett förhandslöfte av herr civilministern, att lönerregleringen åtminstone skulle träda i kraft den 1 juli 1918. Nu blir det ingenting av detta, utan lönerregleringen föreslås träda i kraft från den 1 januari 1919. Mig synes, att det rimliga hade varit, att man låtit denna lönerreglering få retroaktiv verkan, så att man beviljat medlen från 1 januari 1918.

Det är verkligen ganska egendomligt, att här i riksdagens kamrar i den ena frågan efter den andra det, när det gäller småfolkets intressen, snart endast är vänstersocialisterna som få stiga upp och föra talan för dessa. Det måste kännas egendomligt för alla dessa arbetare och funktionärer i olika ställning att se, att fastän de fått fram sina egna representanter i regeringen, bliva de ganska snöpligt avvisade, när de komma med sina krav.

Herr talman! Under dessa omständigheter och då i utskottet ingen enda representant från något parti haft något förslag att framlägga om förhöjning av lönerna särskilt för de små befattningshavarna utöver vad som här föreslås, är det naturligtvis omöjligt för en ensam medlem av kammaren att kunna framställa något yrkande i det avseendet. Men så mycket synes det mig i alla fall, att man skulle kunna vara med om, att man låte detta förslag, som är så otillfredsställande i många avseenden, ändå hjälpas upp

Tillfällig lönerreglering för tjänsteman vid statens järnvägar m. m.
(Forts.)

Tillfällig löne- i någon mån på det sätt, att man låte det träda i kraft från och
reglering för med den 1 januari 1918 och sålunda bliva retroaktivt.
jänstemän vid Jag skall därför, herr talman, be att få yrka, att föreliggande
statens järn- förslag måtte få retroaktiv verkan och träda i kraft från och med
vägar m. m. den 1 januari 1918.
(Forts.)

Herr Asplund: Såsom kammaren finner ha sju av statsutskottets ledamöter såväl till nu föreliggande utlåtande som till de fyra närmast följande utlåtandena fogat en reservation, vari påyrkas, att de i dessa utlåtanden av utskottet tillstyrkta provisoriska löne-regleringarna för tjänstemän vid statens järnvägar, vid postverket, telegrafverket, statens vattenfallsverk och tullverket skola träda i kraft redan den 1 juli 1918 i stället för såsom utskottet föreslagit först den 1 januari 1919.

Jag skall ej trötta kammaren med någon längre utläggning av behovet av denna provisoriska löne-reglering för ifrågavarande statstjänare, som till större delen tillhöra de lägre lönegraderna, utan jag vill inskränka mig till att uppläsa ett enda av de många vädjanden, från olika håll, som tillställts riksdagens ledamöter. Det är från min egen hemstad Luleå och lyder så här: »Till riksdagens ledamöter. Post-, järnvägs-, telegraf- och tullpersonal, stationerad i Luleå, talrikt samlad till möte för dryftande av den brännande lönefrågan, uttalar enhälligt följande:

Under känslan av det oerhörda dyrtidstryck, som för varje dag blir alltmera kännbart, uttalar mötet en sista vädjan till såväl utskott som enskilda riksdagsledamöter att i första hand taga hänsyn till statstjänarnas behov och rädda dem ur den alltigenom underminerade ställning i ekonomiskt avseende, vari de för närvarande befinna sig. De nuvarande lönerna äro alldeles otillräckliga, och statstjänarna stå åter inför det mest hotande nödtillstånd.

Det visar sig också, att rekryteringen till statsverken alltmera försvåras, trots att arbetslöshet råder på andra områden, och trots att extra personalen åtnjuter i det närmaste samma avlöning som den ordinarie.

Det nu föreliggande löne-regleringsförslaget ger icke tillnärmelsevis möjlighet till nödtorftig bärgning, vadan statstjänarna icke kunna under några förhållanden känna sig tillfredsställda härmed. Då de föreslagna löne-regleringarna uttryckligen betonats avse sådana lönebelopp, som bort vara gällande redan före krigsutbrottet, måste statstjänarna absolut kräva, att de löner, som av riksdagen fastställas bliva tillämpade från detta års början.

Det nuvarande tillståndet kan icke få fortfara. Den yngre personalen vänder statsverket ryggen, och även bland den äldre dryftas allvarligt frågan om att genom avskedstagande söka rädda sig undan fullständig ruin. En duglig och plikttrogen statstjänare-kår bör icke utsättas för risken att efter mångårig och strävsam tjänst nödgas utbyta sin anställning för att i den privata verksamheten ernå den utkomst, som motsvarar dyrtidskraven.

Mötet vädjar sålunda på det enträgnaste till herrar riksdags-

ledamöter att behjärta statstjänarnas betryckta ställning och tillmötesgå de av herrar Berg m. fl. samt Hage m. fl. väckta motionerna, allra helst som civilministern framhållit som sin uppfattning, att detta vore med billighet och rättvisa förenat.»

Reservanterna ha gått en medelväg mellan nämnda motionärers yrkande på löneregleringarnas ikraftträdande retroaktivt från den 1 januari 1918 samt utskottets förslag.

Som prejudikat till förmån för motionärernas förslag kan åberopas riksdagens beslut vid den sista fullständiga regleringen 1907, som räknades retroaktivt från den 1 januari samma år. Detta prejudikat blev emellertid underkänt vid det tillfälliga lönetillägg, som riksdagen 1916 måste bevilja i väntan på den 1914 påbörjade stora utredningen om en ny fullständig lönereglering för personalen vid alla statens affärsdrivande verk. Detta tillfälliga lönetillägg skulle nämligen utgå från den 1 juli 1916. Då nu åter en provisorisk löneförhöjning visat sig ofrånkomlig, emedan man ännu länge lär få vänta på den stora utredningen, så ha vi reservanter funnit, att fullt lika kraftiga skäl nu som 1916 tala för detta lönetilläggs beviljande redan från den 1 juli. Visserligen skulle detta medföra en ökad statsutgift för alla nu föreliggande regleringar på inemot 6 miljoner kronor, men när det gäller en så oerhört talrik personal, blir det icke mycket på varje, och detta lilla tillskott behöves mer än väl under nuvarande dyrtid utöver förut beviljade krigstidstillägg, som ju icke alls står i proportion till de ökade levnadskostnaderna.

Jag anhåller därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. angivna reservationen, och att utlåtandets kläm i enlighet därmed ändras sålunda, att efter moment a) inskjutes följande sats: »dock att den tillfälliga löneregleringen skall träda i kraft den 1 juli 1918, dock så att under 1918 års senare hälft utgående tillfälligt lönetillägg inräknas i den lön, vederbörande enligt det nya avlöningsreglementet erhåller för samma tid.»

I anslutning härtill anhåller jag, att i utskottets motivering å sid. 9, den del som börjar med orden: »Utöver vad departementschefen anför» och slutar med orden »biträda Kungl. Maj:ts förslag,» måtte utbytas mot följande: »Utskottet, som behjärtar de motiv, som anförts för den tillfälliga löneregleringens ikraftträdande från och med den 1 januari 1918, anser sig dock icke kunna tillmötesgå dessa yrkanden i annan mån än att ikraftträdandet enligt utskottets mening bör ske från och med den 1 juli 1918, dock så att under 1918 års senare hälft utgående tillfälligt lönetillägg inräknas i den lön, vederbörande enligt det nya avlöningsreglementet erhåller för samma tid.»

Samma yrkande kommer också att framställas i andra kamraren. Jag anhåller jämväl att få framställa liknande yrkande, vid några följande punkter.

Herr Lamm: Herr greve och talman, mina herrar! När detta ärende och därmed sammanhängande ärenden kommo till stats-

Tillfällig lönereglering för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.
(Forts.)

*Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
statens järn-
vägar m. m.*

(Forts.)

utskottet och behandlingen av desamma började på fjärde avdelningen, var det ju, såsom den förste ärade talaren sade, mycket knapp tid att behandla så vidlyftiga och djupt ingripande spörsmål. Härjämte avlämnades en del motioner i olika punkter, där man ville hava förändringar i Kungl. Maj:ts förslag. Det blev då alldeles klart för avdelningen, att om den skulle kunna komma till något resultat, vore det alldeles nödvändigt, att man borde hålla sig till Kungl. Maj:ts förslag, som var grundat på den utredning, 1915 års kommitté gjort, och som gick ut på att försöka få likartade löneregleringar för ungefär likartade grupper av tjänstemän inom alla de affärsdrivande verken. Man hade att välja på antingen att skjuta ärendet ifrån sig eller att på det hela taget icke ifråga om detsamma företaga någon vidare kritisk dryftning av Kungl. Maj:ts förslag, utan följa de linjer, som där äro anvisade. Man hade även den uppfattningen, och det har ju den förste ärade talaren också givit uttryck åt, att även om det nu skulle, såsom det ställts i utsikt, komma att bli en definitiv lönereglering, en sådan dock skulle taga någon tid, och man kunde icke hoppas, att den skulle komma fram förrän under nästa år. Den här framkastade tanken på urtima riksdag för ärendets behandling, var avdelningen icke inne på, det måste jag bekänna.

Nu innebära ju de lönestater, som här blivit föreslagna, i alla händelser väsentliga förbättringar; det kan väl icke förnekas. Och jag vill fästa uppmärksamheten på, att då den förste ärade talaren med hänsyn till det syfte han ville komma till, redogjorde för en del avlöningsbelopp för järnvägstjänstemän, var han inne på siffror, som endast utvisa arvoden, och vilka återfinnas på sid. 19 i statsutskottets utlåtande, men han förbisåg, att lönestaten icke upptager ersättning för bostad och bränsle, vilka förmåner ingå i de belopp, som angivits på bil. 1 å sid. 13 i betänkandet. Ser man jämväl på dessa förmåner, kommer man till något andra siffror än denne talare anförde. Då får en lokomotivförare en begynnelselönen av 1,980 kronor och en slutlön av 3,060 kronor. Och på dyraste ort kan han komma upp till en slutlön av 3,570 kronor. En banvakt och en stationskarl hava en begynnelselönen av 1,530 kronor och kunna komma upp till 1,980 kronor. På dyraste ort hava de en begynnelselönen av 1,885 kronor och kunna komma upp till en slutlön av 2,410 kronor. Det är således helt andra siffror än han angav. Nu vill jag icke hava sagt och trott, att dessa tjänstemän vid statsjärnvägarna icke känna ett tungt tryck under de ekonomiska förhållanden som nu råda, men det är något, som de få dela med andra samhällsmedlemmar och även med andra grupper av tjänstemän.

Nu får ju icke den här lönestaten betraktas ensamt för sig. Den kommitté, som förberedelsevis hade att behandla denna lönereglering, hade att behandla även löneregleringar för övriga affärsdrivande verk. Det var utom statens järnvägar, postverket, postsparbanken, telegrafverket, statens vattenfallsverk, domänstyrelsen, skogsstaten, statens skogsskolor och tullverket. För genomförande

av de löneförhöjningar, varom här är fråga, åtgår ett årligt belopp av ungefär 12 miljoner kronor. Saledes vill det sägas, att om man skulle följa den förste ärade talaren och låta denna löne-reglering verka retroaktivt skulle härigenom en ökning uppstå i utgiftsstaten på ytterligare 12 miljoner kronor för år 1918. Men även inför den mindre ökning, som skulle uppstå, i den händelse man skulle följa herr Asplunds förslag och låta denna löne-reglering inträda från den 1 juli 1918, skulle detta göra 6 miljoner kronor. Och ehuru man väl behjärtade de omständigheter, som skulle kunna föranleda detta, ansåg man sig icke berättigad, med hänsyn till budgetsförhållandena att gå med på en sådan ökning. Det tillkommer också en annan omständighet, och det är den, att här hava ju under riksdagen beslutits åtskilliga lönereregleringar. För att nu icke nämna några mindre lönereregleringar, vill jag fästa uppmärksamheten på den stora lönerereglering, som riksdagen har beslutat med avseende på elementarlärare, folkskollärare och småskollärare löneförhållanden. De hava ju lika länge som järnvägspersonalen fått vänta på sin tillfälliga lönerereglering, och dock har ju icke alls på något sätt varit ifrågasatt, att deras lönerereglering skulle beslutas gälla vare sig från den 1 januari eller från den 1 juli i år. Ett beslut i likhet med vad den föregående talaren föreslår skulle således föra med sig rätt vittgående konsekvenser, i händelse man ville skipa rättvisa åt alla håll. Nu var ju herr civilministern, då han inför Kungl. Maj:t framlade den här lönestaten för järnvägspersonalen och därmed sammanhängande stater, även inne på den tanken om lönereregleringens tidigare inträdande och han uttalade önskvärdheten av att man skulle kunna lata densamma bli gällande från och med den 1 juli 1918, men han har på de skäl jag nyss anförde fått avstå från att föreslå detta.

Även statsutskottet har fått lov att böja sig för dessa skäl; och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Ström: Herr Asplund, som hade ordet efter mig, läste upp en resolution från ett möte med stadsfunktionärer. Jag har emottagit flera sådana, och alla giva uttryck åt de bekymmer, som i detta hänseende råda bland löntagarna. I den resolution, som herr Asplund citerade stod omnämnt, att det förslag, som nu föreligger, icke ger möjlighet till en anständig bergning för dessa funktionärer. Det är under sådana omständigheter egendomligt, att den ärade talaren, som suttit i statsutskottet icke framkommit med ett bättre förslag än den reservation, som nu föreligger. Ännu märkligare att hans parti intet gjort.

Vad angår frågan, huruvida man skulle kunna tänka sig, att förslaget kunde träda i kraft den 1 januari eller den 1 juli i år i stället för den 1 januari 1919, tror jag att det skulle vara synnerligen nedslående för statsfunktionärerna, om de nu icke skulle erhålla sitt lönetillägg förrän den 1 juli. Det skulle faktiskt se ut,

Tillfällig löne-reglering för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.
(Forts.)

*Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
statens järn-
vägar m. m.*

(Forts.)

som om även den regering och de partier, vilka där äro representerade och till vilka dessa funktionärer satt sitt hopp, icke hyste något intresse för dessa funktionärer.

Jag har icke, såsom herr Lamm trodde, förbisett, att det jämväl i regel finns bestämmelser om bostadstillgång för dessa tjänstinnehavare, och att det också finnes dyrortstillägg och jämväl kallortstillägg för somliga av dem. Men jag har hållit mig till deras arvoden. Om man betänker, huru oerhört svårt det är att kunna leva, skaffa kläder och föda, betala skatter och uppfostra barn under dessa tider, då förstår man, att dessa löner, dessa arvoden i själva verket måste vara ytterst obetydliga för dem.

Sammanlagt uppgår ökningen, om löneförbättringen skulle inträda retroaktivt från den 1 januari i år, till 12 miljoner kronor, såsom också herr Lamm nämnde, och det är ingen, som förnekar, att detta är en stor summa. Men i denna stora väldiga budget, som kommit upp till de svindlande belopp, den omfattar på grund av dessa kristidsförhållanden, försvinner den summan. Och då man betänker, huru här hava beviljats av riksdagen, delvis på förslag av Kungl. Maj:t, anslag för ändamål, som i varje fall enligt mitt förmenande icke kunna anses så viktiga som nu föreliggande anslag, så blir man synnerligen besviken inför påståendet, att denna summa skulle avskräcka så oerhört. Men jag är villig erkänna, att för regeringen och för de partier, som stödjade densamma liksom för högeru i ännu högre grad är det nästan omöjligt att kunna bevilja dessa folkliga anslag. Och varför? Jo, detta har omöjliggjorts genom deras egna åtgöranden genom de väldiga militära anslag, som föreslagits och som riksdagen beviljat på hundratals miljoner kronor. Nu hämnar sig detta fruktansvärda felgrepp och det kommer att hämnas sig ännu mera och kommer en gång att vålla, att denna regering får se sina valmän löpa ifrån regeringen och partiet. Det är först då man på allvar kan börja att minska på dessa utgifter för militära ändamål som det blir ett litet grand över för att tillgodose kulturella och viktiga sociala ändamål. Och till ett viktigt socialt ändamål räknar jag också, att man avlönar de statstjänare, man har på ett sätt, som gör att de kunna känna sig någorlunda tillfredsställda med sin ställning.

Herr Berglund: Herr talman! Då herr Ström säger, att det endast är vänstersocialdemokrater, som ömma för de små löntågarna, så tror jag detta är en stor överdrift. Det finns många andra, som ömma för dem, och som göra det ur olika synpunkter. Det är likadant, då herr Lamm säger, att det nu är alldeles nödvändigt att hålla sig till Kungl. Maj:ts förslag. Varför skall detta vara alldeles nödvändigt? Har icke kammaren ofta nödgats ändra på Kungl. Maj:ts förslag, om den funnit skäl och möjlighet härtill? Då kan jag icke inse, varför man icke även nu skulle kunna göra det. Det är dock ett faktum, som alla känna till, att förhållandena bland tjänstemännen, särskilt bland de mindre löntägarne, äro oerhört svåra, deras ekonomi är alldeles undergrävd ge-

nom den dyrtid, som nu varat i många år, och det är väl få medborgare, som just känna och hava känt dyrtidens tryck så hårt som dessa små löntagare. Därom äro ju alla här ense. Det skall tacksamt erkännas, att riksdagen i fjol och i år gjort något för dem genom krigstidstillägg. I fjol beviljades 15 % och i år 33 % på lönebeloppen. Visst är detta tacknämligt, men alla måste väl erkänna, att det är uppenbart, att den hjälp, som härvid räcks statstjänarne, är alldeles otillräcklig.

I petitioner, som kommit in ifrån alla håll, har påvisats, att det råder ett verkligt nödläge bland dessa. Och det icke endast bland de allra lägsta tjänst innehavarna, utan även rätt högt upp på löneskalan är förhållandet detsamma att det ekonomiskt är svårt och trångt. Det har också verkligen funnits mycket starka förhoppningar bland tjänstemännen, att något nu skulle åtgöras, och detta särskilt som cheferna för de olika verken föreslagit Kungl. Maj:t, att denna lönereglering skulle träda i kraft 1 januari i år eller åtminstone från 1 juli. Man har verkligen hyst förhoppning om att något skulle åtgöras. Visserligen har man icke hyst någon förhoppning om att få ändrat något på löneskalorna och löneintervallerna, därför att man vet, att om man rubbar på den ena, så blir det rubbning över hela linjen. Därtill ha således icke våra förhoppningar sträckt sig, men vi hade hoppats att denna lönereglering, som är så nödvändig, skulle tillämpas retroaktivt från 1 januari eller åtminstone från 1 juli d. å. Det har vid flere tillfällen visat sig, att riksdagen icke varit så rädd för att tillämpa en retroaktiv lönereglering. Jag förstår att man här kanske icke kangå så långt som att tillämpa löneregleringen från 1 jan., men jag vädjar till kammaren att gå med på det förslag, som här framställts av reservanterna, nämligen att denna lönereglering må träda i kraft från och med 1 juli i år.

Herr Rosén: Herr Ström har en underbar förmåga att kunna blanda in politik i frågor, som äro fullständigt opolitiska. Såvitt jag känner, är det icke bara vänstersocialister vid järnvägarna utan där finnas anställda ur alla partier. När herr Ström nu fordrar, att löneförhöjningen skall utgå retroaktivt, så kommer detta icke endast vänstersocialister till godo utan även högermän och åtskilliga andra. Det kan vara lämpligt, tycker jag, att lämna de politiska synpunkterna ute ifrån ärenden, som icke äro av politisk art.

Jag kan icke annat än beklaga, att den kommission, som nu suttit i tre år, icke kunnat prestera något annat och bättre än detta betänkande. Såvitt jag kunnat finna, har denna kommission icke mera än på en enda punkt uttalat sig rörande järnvägsfolkets ansvar, och detta gäller en grupp, där jag finner, att detta uttalande knappast är befogat. Det säges på sid. 53 i kommissionens betänkande beträffande manliga ritare, manliga kontorsskrivare och stationsskrivare: »På deras omdömesgilla och samvetsgranna uppfyllande av tjänstens skiftande fordringar kan ofta

Tillfällig löner
reglering för
tjänstemän vid
statens järn-
vägar m. m.
(Forts.)

*Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
statens järn-
vägar m. m.*
(Forts.)

bero såväl säkerheten för andra personer till liv och lem som ock bevarandet av stora materiella värden.» När har en ritare eller en manlig kontorsskrivare eller ens en stationsskrivare ett sådant ansvar? Det är det gamla vanliga sättet, att man skall premiera skrivardömet men icke taga hänsyn till dem, som verkligen hava ansvar sig ålagt.

Till dessa senare höra några grupper inom de lägre tjänstemannagrader. Jag skall icke nämna något om lokomotivpersonalen, ehuru därtill kunde finnas anledning, utan blott peka på en enda grupp som verkligen har ett ansvarsfullt arbete, nämligen den personal som sköter ställverken vid de större stationerna. Till vilken grupp hör denna personal? Jo, till den sista gruppen, som finnes i denna tabell, nämligen till stationskarlarsgruppen. De, som verkligen hava ett ansvarsfullt arbete och på vilka säkerheten för andra personer till liv och lem i hög grad beror, de tillhöra den allra lägsta gruppen. Det är verkligen högst nödvändigt, att denna kommissions arbete blir en smula synat i sömmarna och att ett annat och bättre förslag så snart som möjligt framlägges.

Jag vill upplysa kammaren därom, att järnvägsstyrelsen lär se sig nödsakad att från och med 1 juli detta år, rätt väsentligt för övrigt, höja avlöningarna för den extra personalen. Den anser sig tvungen att göra detta. Därest kammaren skulle bifalla utskottets förslag, att denna löneförbättring skulle utgå först från 1 januari 1919, kommer man i den ställningen, att den extra personalen vid statens järnvägar får högre avlöning än den ordinarie personalen inom samma grupp. Detta kan föra med sig, att en del av den ordinarie personalen, såsom redan uttalats i resolutioner, lämnar tjänsten, och de, som lämna sina tjänster, äro icke de sämsta, utan det blir de mest kompetenta, de bästa krafterna. För min del kan jag icke finna annat än att det är en fara för trafiken, ifall en sådan eventualitet skulle uppkomma. Man bör komma ihåg, att järnvägspersonalen har en synnerligen ansträngande och ansvarsfull tjänstgöring, som bör betalas ordentligt. Vill man hava en dugande tjänstemannakår vid statens järnvägar, så går det icke an att komma med sådana småsmulor, som den s. k. 1915 års kommission i vissa fall föreslagit. En billig begäran synes mig vara, att man åtminstone måtte låta den föreslagna löneförbättringen utgå ifrån första juli.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till det av herr Asplund framställda yrkandet.

Herr Ström: Endast en replik till herr Rosén! Han ville göra gällande, att denna fråga icke hade med politik att göra, att den var fullständigt opolitisk. Jag tror, att det är att se hela vår politiska utveckling i en alltför snäv dager. All politik är i själva verket ekonomisk politik, det bör väl ändock en ledamot av statsutskottet icke vara okunnig om. När vi känna till, huru högern alltid tillvaratager de högre ämbets- och tjänstemännens intressen — vi hörde det för ett par månader sedan icke minst i debatten

om läroverkslärarnas och officerarnas ställning — huru högern alltid åtager sig de högre tjänstemännens intressen, är det då mer än rätt, att vänsterpartierna också se till, att de, som i allmänhet hava det sämst ställt i samhället, de statstjänare, som äro illa avlönade, få sina intressen också tillgodosedda? Jag undrar, hur det skulle gå för dessa små i samhället, om man utan vidare skulle överlämna dem endast åt högerns omsorg. Jag tror, att även herr Rosén från Umeå skulle bliva ganska besviken i så fall. Såvida man får taga det som allvar, vad han talade om, att det väckta förslaget var ganska dåligt, att det hade stora brister, att det bara var småsmulor och en hel del annat, som han kritiserade. Men trots allt detta kom han ändå icke till något annat förslag än det som här föreslagits. Jag tror, att vi få se till, att det blir en sådan ekonomisk politik, när det gäller statstjänstemän, och icke minst när det gäller ett så utomordentligt viktigt verk som järnvägarna, att de bli i någon mån så tillgodosedda, att de kunna känna sig tillfreds.

*Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
statens järn-
vägar m. m.*
(Forts.)

Jag har haft besök av flera personer i olika ställningar inom detta verk, som i de mest gripande ordalag beskrivit den nöd och det elände, som härskar ibland dem. Jag är övertygad om, att, om jag skulle giva en skildring här för herrarna, skulle herrarna kalla det för att driva en sentimental politik, och jag skall därför underlåta att lämna någon belysning av det läge, som föreligger. Men faktum är, att dessa personer, dessa statstjänstemän, hava det oerhört illa ställt, och de hava icke förtjänat en sådan behandling, som kommit dem till del.

Herr Nilsson, Johan: När herr Ström säger, att högern blott begagnar tillfället att arbeta i de högre ämbetsmännens intresse, ber jag få påpeka, att i dessa löneregleringar, som nu föreligga för riksdagen, är för de allra högsta ämbetsmännen, cheferna, icke ifrågasatt någon som helst lönetillökning vid detta tillfälle, utan de få nöja sig med de löner, som varit dem tidigare tilldelade. Den beskillningen är således icke riktig. Hade högern varit särskilt mån om detta, hade den bestämt motionerat om att även dessa borde få komma i åtnjutande av någon tillökning i sina löner, men så har icke skett.

Vidare, då herr Ström gjorde jämförelser med arbetspersonalen och livsmedelspriserna och sade att vänstersocialisterna äro de enda som här i riksdagen bevaka de mindre lönetagarnas och arbetarnas intressen, så ber jag få påpeka, att, när det gällde att här i riksdagen fastslå pris för livsmedel, och det i samband därmed gällde att fastslå priserna för de arbetare, som producera livsmedel, så hörde åtminstone icke jag, att herr Ström förde någon talan för den stora arbetarstock, som har den kanske mest viktiga uppgiften att fylla i dessa tider. Då teg herr Ström stilla vid det tillfället. Jag ber få konstatera, att herr Ström tydligen icke i detta fall har något som helst intresse för jordbruksarbetarnas förbättrade ställning.

Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
statens järn-
vägar m m.

(Forts.)

Vidare ber jag få säga, att man naturligtvis gärna skulle hava varit med om att bevilja ett högre belopp än som här ifrågasatts, men det har icke varit möjligt att vid den sena tidpunkt, som dessa vidlyftign förslag kommit in, göra några som helst ändringar. Det gällde för statsutskottet att antingen taga kommitténs och Kungl. Maj:ts förslag, vilka i det stycket sammanföllö med varandra, eller avslå det hela. Det fanns ingen möjlighet för statsutskottet att på den korta tid, som stod till utskottets förfogande, göra ingående ändringar i detta förslag. Då dessutom hela löneregleringen är provisorisk och det har uttalats, att Kungl. Maj:t skall gå i författning om att omedelbart taga upp hela frågan till ny prövning, fick man taga förslaget sådant det förelåg. Det är dock ingalunda, som herr Rosén påpekat, småsmulor, ty det gäller ju sammanlagt för de olika verken som komma efter varandra över 12 miljoner kronor till dessa lönetillägg, och skulle man gå på det förslag, som här framförts av reservanterna, att man skulle bevilja detta lönetillägg från första juli i år, så gäller detta ett ytterligare tillägg på tilläggsstaten för i år av över 6 miljoner kronor; och då vi ha en tilläggsstat, som slutar på 920 miljoner kronor, så undrar jag, om det är inbjudande för riksdagen att ytterligare öka denna summa med sådana avsevärda belopp, som här ifrågasättas. Vi få se någorlunda förnuftigt på dessa frågor.

Här har vidare anförts, att den extra personalen möjligen skulle komma upp i högre avlöning än den ordinarie personalen, och kanhända så är förhållandet; men det är ett förhållande, som ingalunda är ovanligt i kritiska tider, att för en kortare tid bevilja en extra personal högre arvode än den personal, som har fast anställning.

Jag tror dock, att första kammaren får lov att följa statsutskottets förslag, och jag ber att få yrka bifall till detta.

Herr Berglund: Då herr Johan Nilsson yttrade, att det icke fanns någon annan utväg än att följa Kungl. Maj:ts förslag, är detta rätt vad beträffar, att man icke kan röra på löneskalan i och för sig, ty då ramlar det hela. Men vad utskottet enligt min tanke kunnat göra, hade varit att föreslå att tillämpa löneregleringen retroaktivt, om icke ifrån första januari, kanske det vore för mycket, så dock åtminstone ifrån 1 juli detta år. Därmed tror jag, att man verkligen gjort en mycket god gärning. Det veta och känna vi alla, att under sådana exceptionella förhållanden, som föreligga, det verkligen är nöd i många hem, och därför måste man göra något. Man får icke blott se på kostnaden. Man får även se till vad gagn detta medför; och de medel, som här användas, äro avsedda att avhjälpa ett nödtillstånd.

Då herr Ström vände sig mot herr Rosén och sade, att denne klandrade förslaget, men till slut gick med på reservationen och fann sig i det hela, kan jag säga, att detta åtminstone innebure någonting positivt i motsats mot det förslag, som herr Ström nu

framställde. Jag vill gärna medge, att han själv tror på det, men det är väl ändå mera ofruktbart att endast komma med kritik och med ett förslag, som ej har ringaste utsikt.

Jag ber, herr greve och talman, få förena mig med det förslag, som framställts av herr Asplund.

*Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
statens järn-
vägar m. m.
(Forts.)*

Herr Asplund: Med anledning av herr Johan Nilssons framdragande av tilläggsstatens för år 1918 stora belopp, så anhåller jag få påpeka, att det endast är i fråga om tullverkets löneroglering, som man ifrågasatt något anslag. För övrigt komma ju alla dessa lönetillägg att utgå av driftmedlen för de olika verken.

Herr Nilsson, Johan: Så mycket har väl ändå herr Asplund varit med i statsutskottet, att han kan förstå, att i samma mån som budgeten ökas, minskas inkomsterna.

Herr Stålberg: Herr greve och talman! Jag kan icke underlåta att förundra mig över herr Berglunds uppträdande i kväll. Han har, om jag icke missminner mig, suttit i första särskilda utskottet och deltagit i arbetet, då det gällt krigstidstillägg. Jag vet icke, att det förekommit någon reservation från hans sida, när utskottet föreslog de väsentligt ökade krigstidstilläggen, dels i jämförelse med förra året och dels utöver vad Kungl. Maj:t begärde. Då hade naturligtvis herr Berglund också reda på, att regeringen hade begärt detta tillägg att utgå från den 1 januari 1919. Att då nu, såsom herr Berglund, yrkar, att man en eller två månader efteråt skall göra en ändring ifrån ett sådant beslut, förefaller mig vara högst egendomligt.

Jag ber få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: Här har förnt erinrats om att då riksdagen år 1917 godkände ett förslag om löneroglering för järnvägspersonalen, denna löneförbättring utgick retroaktivt för hela året på det sätt, att personalen beviljades ett personligt lönetillägg, motsvarande skillnaden mellan den förutvarande lönen och den som skulle tillämpas från och med 1908. 1916 var förfaringsättet i stort sett detsamma. Det förslag som nu gjorts innebär alltså intet nytt. Jag kan erinra herr Stålberg om, att man enligt uppgifter som varit synliga i pressen ställt i utsikt, att järnvägstjänstemännen skulle erhålla sin löneförbättring retroaktivt för hela detta år, ett löfte, som givits från regeringshall. Det är också bekant, att hela officerskåren och underofficerskåren fingo samma krigstidstillägg som alla andra, men dessa kårer erhålla löneförbättring från och med den 1 januari 1918. Samma torde förhållandet bliva även beträffande vaktmästarkåren. Jag kan icke finna, att herr Stålbergs anmärkning utgör någon anledning för kammaren att icke gå med på herr Asplunds reservation.

Herr Nilsson, Johan: Jag nödgas begära ordet i anledning

Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
statens järn-
vägar m. m.
(Forts.)

av herr Roséns sista uttalande, då han sade, att officerskårerna er-
hålla retroaktivt lönetillägg för detta år. Det är visserligen sant,
men frågan om avlöning för dem lades fram vid föregående års
riksdag, ehuru den kom fram så pass sent, att riksdagen icke an-
såg sig kunnat taga upp densamma, men däremot beviljade medel
för att lönetillägget skulle komma dem till godo redan fr. o. m. den
1 januari detta år. Så har även skett, och det är anledningen till
att statsutskottet föreslagit, att det skulle träda i kraft redan från
1 januari 1918. Det är ju ett helt annat förhållande.

Herr Rosén: Jag vill erinra herr Nilsson om, att löneregler-
ingen för armén ifrågasattes, om icke två så åtminstone ett år se-
nare än för järnvägspersonalen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen
yttrade, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville
återkomma efteråt, såvida anledning därtill förefunnes, hade i avse-
ende på föreliggande utlåtande framkommit följande yrkanden: 1:o)
att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Ström*, att
vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring att ifrågava-
rande tillfälliga lönereglering skulle träda i kraft den 1 januari 1918;
samt 3:o), av herr *Asplund*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas
med den ändring, att i slutet av momentet a) tillades följande: »med
iakttagande likväl att den tillfälliga löneregleringen skall träda i
kraft den 1 juli 1918, dock så att under 1918 års senare hälft utgå-
ende tillfälligt lönetillägg inräknas i den lön vederbörande enligt det
nya avlöningsreglementet erhåller för samma tid».

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkan-
den och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet
hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontrapropo-
sition därvid antagits bifall till herr Asplunds berörda yrkande, upp-
sattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande
lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande
nr 213, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den av herr Asp-
lund under överläggningen påyrkade ändring.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rö-
sterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 24.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig lönerreglering för tjänstemän vid postverket m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Tillfällig lönerreglering för tjänstemän vid postverket m. m.

I en till riksdagen den 29 april avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 382, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, bland annat, besluta sådan ändring av gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid postverket av den 20 juni 1913, som framginge av det vid statsrådsprotokollet fogade förslag till kungörelse i ämnet.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft tre inom riksdagen väckta motioner, nämligen en inom första kammaren, nr 220, av herr *M. Hellberg*, en inom andra kammaren, nr 463, av herr *A. Thore* m. fl., samt en, likaledes inom andra kammaren, nr 472, av herr *A. J. Bärj* i Katrineholm m. fl.

Herr Hellberg hade i den av honom väckta motionen hemställt, att riksdagen måtte vidtaga den ändring av vad i propositionen nr 382 föreslagits beträffande pensioner, att pensionsbeloppen för kvinnlig befattningshavare fastställdes enligt samma princip som för manlig tjänsteman av lägst postexpeditörs grad efter de i pensionslagen angivna allmänna bestämmelserna och sålunda utan användning av särskilda pensionsunderlag.

Utskottet hade i förevarande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition samt med avslag av de i ämnet af herrar Hellberg, Thore m. fl. och Bärj i Katrineholm m. fl. väckta motionerna måtte

a) besluta sådan ändring av gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid postverket av den 20 juni 1913, som framginge av utlåtandet bifogade förslag till kungörelse i ämnet;

b) medgiva, att Kungl. Maj:t finge, i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över civilärenden den 29 april 1918 angivna grunder, utfärda nödiga bestämmelser i fråga om övergång på ny stat för den personal, som antagits i ordinarie tjänst före den nya lönestatens trädande i kraft;

c) medgiva, att Kungl. Maj:t skulle äga bestämma antalet ordinarie manliga befattningar av lägre grad än postexpeditör;

d) medgiva, att avlöningen till den å postverkets övergångsstat för Ernst Vilhelm Nyberg uppförda personliga verkmästarebefattning finge från och med den 1 januari 1919 utgå med 4,700 kronor, jämte av Nyberg redan intjänat ålderstillägg å 400 kronor, med den fördelning i lön och tjänstgöringspenningar, som för motsvarande avlöningsbelopp vore stadgad i avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket, samt med skyldighet för Nyberg att ej mindre underkasta sig de för posttjänstemän gällande allmänna bestämmelser för åtnjutande av avlöning och förhöjning därav ävensom att vid uppnådda sextiofem levnads- och trettiofem tjänstår mot åtnjutande av pension

Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
postverket
m. m.
(Forts.)

beräknad efter de i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 stadgade grunder, avgå från befattningen, än även att låta postverket, utan hinder av patent, tillgodogöra sig alla av honom gjorda uppfinningar inom postväsendet.

Reservation hade anförts av herrar *C. I. Asplund*, *J. Olofsson* i Digernäs, *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *A. J. Andersson* i Gävle och *O. Nilsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att den tillfälliga löneregleringen måtte träda i kraft från och med den 1 juli 1918.

Herr Ström: Herr talman! Jag skall icke nu trötta kammaren med att utveckla samma skäl, som jag nyss framfört i fråga om järnvägsmännen. Det visade sig ju av den nyss företagna voteringen, att det icke finnes någon resonans i denna kammare för att tillgodose statens lägre befattningshavare och deras verkliga intressen. Icke ens har det varit möjligt att här få igenom ett förslag, att löneregleringen skulle träda i kraft den 1 juli 1918, trots det att riksdagen, såsom herr Rosén under den förra debatten framhöll, medgivit att för officerarna och andra militära tjänstemän löneregleringen skulle få gälla från den 1 januari 1918, ehuru denna lönereglering var senare påtänkt än den som förelåg för järnvägstjänstemännen. Jag vill emellertid ifråga om postmännen säga, att beträffande många av de lägst avlönade bland dem det förut sagda gäller i lika hög grad och i vissa fall kanske i än högre grad än för de andra, att de ha det utomordentligt svårt. Jag hade för ett par dagar sedan besök av en postman, som hade det så illa ställt, att han hade tagit alla de lån, som han över huvud taget kunde få och dessutom måst gå till pantbanken med en del av sitt bohag för att kunna klara den del av kommunalskatten, som förföll för några dagar sedan. Denne man har en stor familj att försörja. Jag undrar ändå, vad en sådan man skall tänka om en regering och en riksdag, som så litet beakta hans och hans gelikars nödställda belägenhet, att de icke kunna vara med om en någorlunda rättvis lönereglering.

Herr talman, jag skall be att för min del få i alla fall såsom ett uttryck för ofantligt många postmäns mening yrka, att den nu ifrågasatta lönereglering måtte i enlighet med herr Bärge väckta motion få retroaktiv verkan från den 1 januari 1918.

Herr Asplund: Herr vice talman! Jag anhåller att i anslutning till mitt yrkande vid föregående utlåtandes behandling få yrka, att i detta utlåtandes kläm efter mom. a) måtte inskjutas följande tillägg: »dock att den tillfälliga löneregleringen skall träda i kraft den 1 juli 1918», samt att i anslutning därtill i utskottets motivering å sidan 5 efter orden: »Då utskottet alltså icke kunnat» måtte inskjutas satsen: »förutom i avseende å tidpunkten för löneförbättringens ikraftträdande, vilken utskottet ansett böra bestämmas till den 1 juli 1918».

Herr Lamm: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
postverket
m. m.
(Forts.)*

Herr Hellberg: Jag har, herr talman, dristat mig i en liten motion hemställa om sådan ändring i den kungliga propositionen, att för kvinnliga posttjänstemän lika väl som för motsvarande manliga lönen måtte få utgöra pensionsunderlag.

Da skillnaden mellan de båda kategoriernas avlöning gjorts så stor, att den för manliga tjänstemän är omkring 50 % högre än för kvinnlig, synes det mig något obilligt, att denna skillnad vid inträdet till pension göres ända större därigenom, att för de kvinnliga tjänstemännen ett särskilt pensionsunderlag, lägre än lönen, beräknas. Nu har emellertid utskottet förklarat, att det i denna fråga liksom beträffande den föregående icke haft tillfälle att ingå i någon prövning av förslagets detaljer. Men det har dock haft den vänligheten att förklara, att de synpunkter och förslag, som i motionerna framförts, synas böra tagas under överbäggande vid frågans fortsatta utredning för den definitiva löneräglëring, som departementschefen ställt i utsikt.

Jag får under nuvarande förhållanden uttrycka min tillfredsställelse över denna utskottets lilla rekommendation och vill tilllåta mig uttala en blyg förhoppning, att även regeringen ville fästa något avseende vid densamma.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i fråga om nu föredragna utlåtande yrkats: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Ström*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, att den i momentet a) avsedda tillfälliga löneräglëringen skulle träda i kraft den 1 januari 1918; samt 3:o), av herr *Asplund*, att kammaren skulle bifalla vad utskottet hemställt med tillägg i slutet av momentet a) av följande ord: »dock att den tillfälliga löneräglëringen skall träda i kraft den 1 juli 1918».

Vid sedermera enligt dessa yrkanden gjorda propositioner bifölls vad utskottet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneräglëring för tjänstemän vid telegrafverket m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
telegrafverket
m. m.*

I en till riksdagen den 29 april 1918 avlåten, till statsutskottet remitterad proposition, nr 383, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag föreslagit riksdagen att *de:s*, med upphävande av bestämmelsen i § 18 i gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid telegrafverket, besluta sådan ändring av nämnda reglemente, som framginge av det vid statsrådsprotokollet fogade förslag till kungö-

Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
telegrafverket
m. m.
(Forts.)

relse i ämnet; *dels ock* medgiva, att Kungl. Maj:t finge i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen omnämnda grunder utfärda nödiga bestämmelser i fråga om övergång på ny stat för den personal, som antagits i ordinarie tjänst före den nya lönestatens trädande i kraft.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått två inom andra kammaren väckta motioner, nämligen en av herr *A. J. Andersson* i Gävle, nr 478, samt en, nr 481, av herr *A. von Sneidern*.

Utskottet hade i nu föreliggande utlåtande av andragna orsaker hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition samt med avslag å herr Anderssons i Gävle och herr von Sneiderns ovanberörda motioner måtte

a) med upphävande av bestämmelsen i § 18 i gällande avlösningsreglemente för tjänstemän vid telegrafverket besluta sådan ändring av nämnda reglemente som framginge av vid utlåtandet fögade förslag till kungörelse i ämnet;

b) medgiva, att Kungl. Maj:t finge, i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över civilärenden den 29 april 1918 angivna grunder, utfärda nödiga bestämmelser i fråga om övergång på ny stat för den personal, som antagits i ordinarie tjänst före den nya lönestatens trädande i kraft.

Enligt avgiven reservation hade herrar *C. I. Asplund*, *J. Olofsson* i Digernäs, *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *A. J. Andersson* i Gävle och *O. Nilsson* i Örebro ansett, att utskottet bort hemställa, att den tillfälliga löneregleringen måtte träda i kraft från och med den 1 juli 1918.

Herr Ström: Vad jag sagt i fråga om järnvägen och posten gäller ock i fråga om telegrafan. Det finnes också där anställda lägre funktionärer, som ha det mycket illa ställt. Jag hade besök av ett par tjänstemän för några dagar sedan, vilka berättade, hur flera av de där anställda, särskilt de kvinnliga befattningshavarna, hade det så svårt och dåligt ställt i allmänhet, att de måste, sedan de fullgjort sin tjänst i telegrafan, ytterligare åtaga sig extra arbete på ända till 6 å 8 timmar för att över huvud taget kunna uppehålla sig. Jag undrar, om det kan vara anständigt av staten att så avlöna sina funktionärer, att de på detta sätt komma att få en arbetstid, som går utöver vad en människa egentligen kan stå ut med i längden, Jag undrar, om det särskilt under en vänsterregerings regim är något, som kan vara i minsta mån riktigt.

Då det icke här tjänar något till att göra ett yrkande, när ett sådant redan är avslaget för två av de stora verken, vill jag icke göra något yrkande, utan endast be att få till protokollet antecknat vad jag sagt. Och då det tydligen icke tjänar något till,

skall jag iöke heller i fortsättningen av dessa lönefrågor besvara kammaren med något yttrande.

*Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
telegrafverket
m. m.*

Herr Asplund: Herr vice talman! Jag skall be att få yrka att i utskottets kläm efter mom. a) måtte fogas orden: »dock att den tillfälliga löneregleringen skall träda i kraft den 1 juli 1918.»

Herr Nilsson, Johan: Jag får med hänvisning till vad jag vid det föregående betänkandet yttrat endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr vice talmannen, att rörande nu föredragna utlåtande yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Asplund*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att i slutet av momentet a) tillfogades följande: »dock att den tillfälliga löneregleringen skall träda i kraft den 1 juli 1918».

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig lönereglering för tjänstemän vid statens vattenfallsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
statens vatten-
fallsverk m. m.*

I en till riksdagen den 29 april 1918 avlåten, till statsutskottet remitterad proposition, nr 384, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag föreslagit riksdagen, att bland annat, godkänna det vid statsrådsprotokollet fogade förslag till förnyat avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom andra kammaren väckta motioner den ena, nr 461, av herr *A. L. Johansson* i Trollhättan m. fl.; och den andra, nr 466, av herr *S. E. J. Lübeck*.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å herrar Johanssons i Trollhättan och Lübecks ovanberörda motioner måtte

a) godkänna vid utlåtandet fogade förslag till förnyat avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk;

b) medgiva, att Kungl. Maj:t finge, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över civilärenden den 29 april 1918 angivna grunder, utfärda nödiga bestämmelser i fråga om övergång på ny stat för den personal, som antagits i ordinarie tjänst före den nya lönestatens trädande i kraft;

Tillfällig löne-
reglering för
tjänstemän vid
statens vatten-
fallverk m. m.
(Forts.)

c) förklara, att riksdagen uti skrivelse den 16 juni 1917 (nr 358) lämnade medgivande i fråga om tjänstårsberäkning för kanalinspektoren av 1:a graden Gustaf Adolf Lundgren finge så tolkas, att avlöningen för Lundgren finge från och med år 1918 beräknas, som om han vid sitt konstituerande till nuvarande befattning befordrats från en kanalinspektorsbefattning av 3:e graden och därvid från och med den 1 januari 1910 innehaft högsta avlöning i sistnämnda befattning.

Reservation hade avgivits av herrar *C. I. Asplund*, *J. Olofsson* i Digernäs, *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *A. J. Andersson* i Gävle och *O. Nilsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att den tillfälliga löneregleringen måtte träda i kraft från och med den 1 juli 1918.

Herr Asplund: Även vid detta utlåtande yrkar jag, att i klämman efter mom. a) måtte tillfogas följande sats: »dock att den tillfälliga löneregleringen skall träda i kraft den 1 juli 1918.»

Herr Nilsson, Johan: Jag ber endast få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock av herr *Asplund*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med följande tillägg i slutet av momentet a): »dock att den tillfälliga löneregleringen skall träda i kraft den 1 juli 1918».

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med öfvervägande ja besvarad.

Tillfälliga
lönstillägg till
tjänstemän vid
tullverket
m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga lönstillägg till tjänstemän vid tullverket m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

I detta utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å en av herr Sjöström m. fl. väckt motion,

a) medgiva, att § 11 i kungl. kungörelsen den 18 juni 1910 angående avlöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning finge, räknat från och med den 1 januari 1919, erhålla följande ändrade lydelse:

»Å ort, där de allmänna levnadsomkostnaderna äro särskilt höga, utgår ortstillägg till tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning, enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder, med tio eller femton procent av avlöningen, dock med iakttagan-

de därav, att ortstillägget ej må beräknas å högre belopp än 3,000 kronor»;

b) medgiva, att en var ordinarie befattningshavare vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning finge för år 1919 komma i åtnjutande av tillfälligt lönetillägg å 300 kronor, för helt år räknat, med skyldighet likväl för den, som uppbure sådant tillägg, att, därest han på grund av gällande taxa å ersättning, som enligt särskilda bestämmelser skulle av trafikerande utgöras för vissa av tulltjänstemän verkställda tjänsteförrättningar, uppbure extra inkomst i tjänsten, som icke vore att hänföra till resc- och traktaments-ersättning enligt resereglementet, han skulle i den mån samma inkomst överstege, för helt år räknat, det tjänstemannen tillkommande tillfälliga lönetillägg, vara skyldig att till statsverket avstå en tredjedel av det sålunda överskjutande sportelbeloppet, dock icke i något fall högre belopp än som motsvarade nämnda lönetillägg;

c) medgiva, att befattningshavare å extra stat vid tullverkets lokalförvaltning samt tjänsteman, som erhållit stadigvarande förordnande att bestrida ledig tjänst vid tullverkets kustbevakning, ävensom tjänsteman, förordnad i omedelbar eller medelbar succession efter sålunda förordnad befattningshavare, finge erhålla ej mindre ortstillägg enligt de för ordinarie befattningshavare föreslagna grunder än även avlöningstillägg motsvarande de för sistnämnda befattningshavare här ovan angivna tillfälliga lönetillägg, dock med förberörda skyldighet att under vissa förhållanden avstå extra inkomster i tjänsten;

d) till ortstillägg till befattningshavare vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning i riksstaten för år 1919 bland de ordinarie anslagen under sjunde huvudtiteln uppföra ett förslagsanslag av 333,800 kronor;

e) till tillfälliga lönetillägg till tullverkets personal m. m. för år 1919 under sjunde huvudtiteln för samma år bevilja ett förslagsanslag å extra stat av 665,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *C. I. Asplund*, *J. Olofsson* Digernäs, *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *W. Bäckström*, *A. J. Andersson* i Gävle och *O. Nilsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att den tillfälliga löneregleringen måtte träda i kraft från och med den 1 juli 1918.

Herr Asplund: Beträffande detta utlåtande anhåller jag att få framställa yrkande om följande ändringar i utskottets kläm, nämligen:

i punkten a) att orden: »från och med den 1 januari 1919» måtte ändras till: »från och med den 1 juli 1918»,

i punkten b) att de ord, som följa efter »300 kronor, för helt år räknat» och till slutet av stycket måtte utgå, och i stället tillfogas orden: »för tiden från och med den 1 juli 1918 till och med utgången av året».

att efter punkten d) måtte inskjutas en ny punkt e) av följande lydelse:

Tillfälliga
lönetillägg till
tjänstemän vid
tullverket
m. m.
(Forts.)

Tillfälliga
lönetillägg till
tjänstemän vid
tullverket
m. m.
(Förh.)

jande lydelse: »till ortstillägg till befattningshavare vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning å tilläggsstaten för år 1918 under sjunde huvudtiteln uppföra ett förslagsanslag av 166,900 kronor».

att punkten e) i utskottets kläm måtte benämnas punkt f), samt

att i slutet av klämman en punkt g) måtte tillfogas av följande lydelse: »till tillfälliga lönetillägg till tullverkets personal för år 1918 å tilläggsstat för samma år under sjunde huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag av 332,500 kronor.»

Herr Nilsson, Johan: Även här anhåller jag, att kammaren måtte besluta i enlighet med utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr vice talman-
nen yttrade, att angående nu ifrågavarande utlåtande yrkats dels att
vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Asplund*, att
vad utskottet hemställt skulle bifallas med följande ändringar:

i punkten a) skulle orden »januari 1919» utbytas mot »juli
1918»;

i punkten b) skulle vad som följde efter orden »300 kronor, för
helt år räknat» utbytas mot orden »för tiden från och med den 1
juli 1918 till och med utgången av året»;

näst efter punkten d) skulle inskjutas en ny, med e) betecknad
punkt av följande lydelse: »till ortstillägg till befattningshavare vid
tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning å till-
läggsstaten för år 1918 under sjunde huvudtiteln uppföra ett för-
slagsanslag av 166,900 kronor»;

punkten e) skulle benämnas punkten f);

i slutet skulle tillfogas en punkt g), så lydande: »till tillfäl-
liga lönetillägg till tullverkets personal för år 1918 å tilläggsstat för
samma år under sjunde huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag av
332,500 kronor».

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och för-
klarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara
med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fast-
ställande av postverkets stat för driftkostnader år 1919 m. m.;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fast-
ställande av telegrafverkets stat för driftkostnader under år 1919;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an-
slag för påbörjande av första utbyggnaden av en kraftstation vid
Harsprånget jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av avloppsledningar för Järva lokomotivstation.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående öflyttande av underofficerskorpraler i 1:a lönegraden vid flottan och kustartilleriet till en ny lägre underofficersgrad m. m.;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till förre underofficerskorpralen Karl Manfred Olsson jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från bestämmelserna i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt m. m.

Lagförslag rörande ökad sedelutgivningsrätt för riksbanken.

I en till riksdagen den 21 maj 1918 avlåten, till bankoutskottet hänvisad proposition, nr 450, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen *dels* antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt, *dels ock* medgiva, att riksbanken finge begagna den i 6 § andra stycket av lagen för Sveriges riksbank omnämnda rätten att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst ethundratjugufem miljoner kronor.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte *dels* medgiva, att riksbanken finge för tiden till den 1 mars 1919 begagna den i 6 § andra stycket av lagen för Sveriges riksbank omnämnda rätten att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst ethundratjugufem miljoner kronor; *dels ock* antaga ett utlåtandet bilagt förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Kristensson, Nilson* i Kristinehamn, *Berg* i Munkfors, *Borg* och *Jonsson* i Gumboda, vilka ansett, att av den ytterligare sedelutgivningsrätt å sammanlagt 250 miljoner kronor, som i propositionen avsåges, icke den genom den tillfälliga lagen föreslagna ytterligare sedelutgivningsrätten till belopp av 125 miljoner kronor bort av utskottet tillstyrkas och att följaktligen utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte medgiva, att riksbanken finge intill den 1 mars 1919 begagna den i

Lagförslag
rörande ökad
sedelutgiv-
ningsrätt för
riksbanken.

6 § andra stycket av lagen för Sveriges riksbank omnämnda rätten att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 125 miljoner kronor.

(Forts.)

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Det ärende, som här föreligger, är av mycket stor betydelse och har mycket stor räckvidd. Tillsammans med några av utskottets ledamöter har jag därför ansett mig böra till utskottets betänkande foga en reservation, och jag skall be att med några ord få beröra saken.

Här begäres i denna proposition, att riksdagen må uttala sig för, att riksbanken måtte få tillstånd att för det första utsläppa ett belopp av sedlar till 125 miljoner kronor, varom förut riksdagen tillsammans med konungen stiftat en lag 1914, samt för det andra att tillstånd också måtte givas att utöver detta belopp i mån av behov utsläppa sedlar till ytterligare 125 miljoner kronor. Det är alltså en sedelutgivningsrätt på 250 miljoner kronor det rör sig om. Nu upplysa riksbanksfullmäktige, som gjort framställning till Kungl. Maj:t i detta ärende, att sedelomsättningen rätt mycket har ändrats under den sista tiden, och förmoda därför, att det kan bli tillstånd att sedlar behöva utgivas till större belopp än hittills varit tillåtet. Riksbanksfullmäktige, som berört denna fråga, hava visat, att under det år 1914, när denna lag stiftades, omloppet av sedlar uppgick till 277 miljoner kronor, sedelreserven vid denna tidpunkt var 53 miljoner kronor. Men nu, när sedelomsättningen är 606 miljoner kronor, är sedelreserven likvisst uppe i 47 miljoner kronor. Det påpekas visserligen, att en gång under detta år, den 16 mars, sedelreserven varit nere vid 5 miljoner kronor, och att det alltså kan tänkas, att sedlar behöva utgivas till större belopp. Under hela denna tid sedan 1914, d. v. s. under kristiden, har det tillstånd, som redan lämnats, att utgiva sedlar för 125 miljoner kronor, icke behövt tagas i anspråk, och vi reserveranter ha därför ansett, att om riksdagen nu ginge med på, att detta första belopp av 125 miljoner kronor finge släppas ut, skulle därmed vara tillfyllest. Men nu begära riksbanksfullmäktige och med dem Kungl. Maj:t, att ytterligare 125 miljoner kronor i sedlar måtte få släppas ut.

Emellertid känner ju litet var till, att denna fråga är av synnerligen stor betydelse vid prissättningen under närvarande tid i synnerhet, och det har ju så många gånger framhållits, att i samma mån som sedelstocken ökas, i samma mån faller också betalningsvalutans värde, d. v. s. att varorna komma att stiga i pris. Med den förfärliga prisökning, som nu en lång tid pågått, vore det ju önskligt, att man kunde göra något för att hindra en ytterligare prisökning. Är det nu så, att det blir större sedelomsättning, kommer detta helt säkert att influera på prisökningen. Därför hava vi ansett, att försiktighet borde iakttagas, så att man verkligen höll igen så långt möjligt på sedelomsättningen. I den kungl. propositionen säges också: »Den av fullmäktige ifrågasatta rätten till ökad sedelutgivning måste givetvis vara ägnad att

väcka betänkligheter med hänsyn till de verkningar den begärda rättens utnyttjande kan komma att medföra.» — Ja, det är precis vad vi också ansett. — Departementschefen fortsätter: »Ehuru det ej är ostridigt, att den ökade sedelutgivningen åstadkommer stegring av den allmänna prisnivån i den omfattning, som flera svenska nationalekonomer hävdar, bör spörsmålet i fråga ägnas till börligt beaktande». Därefter redogör departementschefen för, att frågan måste underställas utredning, och en undersökning ställes i utsikt, en undersökning, som komme att omfatta även andra utvägar för att nedbringa prisökningen; bland annat skulle en av utvägarna vara att tillåta riksbanken inlåna medel på deposition mot räntegottgörelse. Departementschefen säger, att han i detta sammanhang ämnat framlägga en utredning härom, men på grund av den framskridna tidpunkten icke kunnat finna möjlighet härtill.

*Lagförslag
rörande ökad
sedelutgiv-
ningsrätt för
riksbanken.*

(Forts.)

Det är ju alldeles riktigt, att riksbanken måste ha fullkomlig sedeltillgång. Men å andra sidan hava under den gångna tiden dessa 125 miljoner icke behövt användas, och vidare har det inträffat ett par saker, som helt säkert ock kommer att påverka förhållandena. För det första äro ju en hel del varor i betydligt fallande. Konjunkturen på järn o. dyl. är i sjunkande. Detta har i sin tur medfört, att omsättningen blivit mindre, och det finnes anledning antaga, att efterfrågan på betalningsmedel blir mindre i samma mån exporten av järnartiklar i mycket stor skala nedgått. Sålunda minskas även efterfrågan på betalningsmynt. Därtill har ock på sista tiden den åtgärden träffats, att riksgäldskontoret ingått avtal med ett konsortium om upplåning av ett stort kapital på 550 miljoner kronor, vilket vi för vår del ansett böra komma att påverka förhållandena i fråga, varför det alltså icke för närvarande skulle finnas behov av en sedelutgivning utöver de först begärda 125 miljonerna. Jag tilltror mig icke att kunna giva en uttömmande motivering för de skäl, som våra statsekonomer hava framfört, då de påstått, att sedelstocken eller den ökade sedelutgivningen under alla förhållanden är det som framkallar dyrtiden. Men om dyrtiden också icke uteslutande framkallats därav, tror jag, att vi litet var kunna vara överens om, att den stora ökningen av sedelstocken säkerligen medverkat till dyrtiden och penningvärdets fall.

Under sådana förhållanden och då vi icke kunnat anse, att ett verkligt behov föreligger för en ytterligare ökad sedelutgivningsrätt å 125 miljoner kronor, ha vi i en reservation yrkat, att riksdagen må medgiva, att riksbanken må intill den 1 mars 1919 begagna den i 6 § 2 stycket av lagen för Sveriges riksbank omnämnda rätten att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare 125 miljoner kronor».

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Friherre Langenskiöld: Såsom av betänkandet framgår erhöi riksbanken om och erhöi år 1915 en ökad sedelutgivnings-

Lagförslag
rörande ökad
sedelutgiv-
ningsrätt för
riksbanken.
(Forts.)

rätt å 125 miljoner kronor. Denna gång har riksbanken anhållit om en ökad sedelutgivningsrätt å 250 miljoner kronor, således dubbelt mot förra gången. När man bedömer denna fråga, måste man främst taga hänsyn till, vilken sedelutgivning som ägt rum vid de olika tillfällena, d. v. s. till den utelöpande sedelstocken och den obegagnade sedelreserven. Nu är förhållandet det, att, om riksbankens sedelutgivningsrätt nu skulle ökas med endast 125 miljoner kronor, skulle därigenom den obegagnade sedelutgivningsrätten, beräknad i procent av den utelöpande sedelstocken, icke komma att uppgå till mer än vad den obegagnade sedelutgivningsrätten utgjorde år 1915 innan den då beviljade ökningen med 125 miljoner kronor ägde rum. Man får därför anse, att det första beloppet 125 miljoner kronor är fullkomligt motiverat redan av detta, och det är också all sannolikhet för, att riksbanken blir tvungen att anlita åtminstone större delen av detta belopp.

Vad sedermera angår de återstående 125 miljoner kronor, som enligt förslaget skulle givas genom en tillfällig lag, är det visserligen att hoppas, att riksbanken icke skall behöva anlita denna rätt, liksom riksbanken år 1915 icke behövde anlita den ökning, som då beviljades å 125 miljoner kronor. Men då fullmäktige förklarar, att de behöva detta belopp såsom reserv, har utskottet icke ansett sig kunna vägra sin tillstyrkan till denna framställning. Det synes nämligen utskottet vara en nödvändighet, att man lämnar fullmäktige i riksbanken den sedelreserv de begära för att känna sig lugna, och på att, att de helt och hållet må bära ansvaret för utvecklingen av bankens sedelpolitik. Skulle denna ytterligare kredit på 125 miljoner kronor nu vägras fullmäktige, och de framdeles bliva tvungna att vidtaga extra åtgärder, såsom att åtstrama krediten eller någon annan anordning, skulle det av fullmäktige kunna göras gällande, att ansvaret här för icke vilade på dem, då man icke ställt de nödiga medlen till deras disposition. Jag kan därför icke annat än tillstyrka bifall till fullmäktiges framställning, i den fullkomliga vissheten, att fullmäktige icke komma att begagna denna rätt, för såvitt det icke är absolut nödvändigt. I händelse denna kredit nu skulle vägras och fullmäktige skulle finna att det ställdes så stora anspråk på riksbanken, att de måste i nämnvärd mån överskrida sedelutgivningsrätten, skulle detta hava till påföljd att de komme att hemställa om riksdagens sammankallande i höst för att på detta sätt få den ökning i krediten, som vore behövlig, och varom de nu gjort framställning.

Jag ber att få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 7 maj 1918 avlåten, till bankoutskottet hänvisad proposition, nr 434, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollen för den 3 och den 7 maj 1918 samt av i lagrådet fört protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande

*Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.*

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

Härigenom förordnas dels att i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse skola införas fem nya paragrafer av nedan angivet innehåll och betecknade 52 a, 52 b, 168 a, 168 b och 252 a dels ock att 1, 2, 233 och 234 §§ i nämnda lag skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Förutom Sveriges riksbank må allenast bankaktiebolag och solidariskt bankbolag här i riket bedriva bankrörelse.

Med bankrörelse förstås i denna lag sådan verksamhet, i vilken ingår inlåning från allmänheten på räkning, som av bank allmänne-
ligen begagnas.

Angående emissionsbank, postsparbanken, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit och järnkontoret, så ock angående aktiebolag, som uteslutande har till ändamål att idka fastighetsbelåning eller pantlånerörelse, är särskilt stadgat.

2 §.

Ej må annan än Sveriges riksbank, bankaktiebolag, solidariskt bankbolag, emissionsbank, postsparbanken, sparbank, järnkontoret och Sveriges allmänna hypoteksbank i sin firma eller eljest vid beteckning av affärsrörelsen använda ordet bank. Beträffande användning av ordet bank i registrerad understödsförenings firma är särskilt stadgat.

52 a §.

Bankaktiebolag äger icke utan Konungens tillstånd utöva verksamhet vid avdelningskontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget. Dylikt tillstånd må meddelas, när verksamheten finnes kunna vara till nytta för det allmänna.

*Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.
(Forts.)*

52 b §.

Å ort, där bankaktiebolag icke är berättigat att utöva verksamhet vid kontor, må bolaget icke idka in- eller utlåning genom ombud eller eljest hava ombud för främjande av sin in- eller utlåning.

Vad sålunda stadgats gälle dock icke beträffande samarbete, som må kunna anordnas emellan bankaktiebolag och ekonomisk förening, vilken har till ändamål att inom viss ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (jordbrukskassa) och vilken jämlikt av Konungen meddelade bestämmelser vunnit godkännande från det allmännas sida.

168 a §.

Solidariskt bankbolag äger icke utan Konungens tillstånd utöva verksamhet vid avdelningskontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget. Dylikt tillstånd må meddelas, när verksamheten finnes kunna vara till nytta för det allmänna.

168 b §.

Å ort, där solidariskt bankbolag icke är berättigat att utöva verksamhet vid kontor, må bolaget icke idka in- eller utlåning genom ombud eller eljest hava ombud för främjande av sin in- eller utlåning.

Vad sålunda stadgats gälle dock icke beträffande samarbete, som må kunna anordnas mellan solidariskt bankbolag och ekonomisk förening, vilken har till ändamål att inom viss ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (jordbrukskassa) och vilken jämlikt av Konungen meddelade bestämmelser vunnit godkännande från det allmännas sida.

233 §.

Bankinspektionen skall för varje bankbolag, efter inhämtande av förslag av Konungens befallningshavande, förordna ett allmänt ombud.

Detta ombud åligger:

att deltaga i den granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper, varom i 68 och 184 §§ förmäles;

att minst en gång under varje kvartal inventera kassan vid bolagets huvudkontor samt undersöka om den översikt, bolaget jämlikt föreskriften i 234 § senast upprättat, överensstämmer med räkenskaperna och är uppställd i behörig ordning; skolande ombudet ofördröjligen delgiva bankinspektionen anmärkning, som härvid må hava förekommit, ävensom i övrigt meddela bankinspektionen alla de upplysningar angående bolaget, som av bankinspektionen äskas.

Utövar bolaget verksamhet vid kontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget, må för granskning av sådant kontors förvaltning och räkenskaper särskilt allmänt ombud kunna förordnas.

234 §.

Styrelsen åligger:

att för den ledamot av bankspektionen, vilken enligt de av Konungen meddelade bestämmelser har att i sådant avseende företräda bankspektionen, för allmänt ombud, som i 233 § avses, samt för den särskilda undersökning, Konungen kan finna för gott att låta anställa, när som helst hålla bolagets kassa och övriga tillgångar ävensom böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning;

att genast efter varje månads slut enligt formulär, som av bankspektionen meddelas, upprätta och till bankspektionen insända en översikt, utvisande bolagets tillgångar och skulder, jämte uppgift om räntesatserna för bolagets in- och utlåning samt diskonto, som under den tid översikten omfattar varit gällande hos bolaget;

att jämväl i övrigt meddela bankspektionen och allmänt ombud alla de upplysningar rörande bolaget, som av dem äskas;

att, så snart det kan ske, dels till bankspektionen insända styrelsens förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkningen samt balansräkningen ävensom, efter verkställd revision, den däröver afgivna berättelsen tillika med annan handling angående bolagets förvaltning eller räkenskaper, vilka revisorerna må hava avhämtat till styrelsen, dels ock låta införa revisionsberättelsen i allmänna tidningarna; samt

att, där bankspektionen finner anledning till antagande, att bolaget gjort sådana förluster, att tio procent av grundfonden förlorats, på bankspektionens anmodan ofördröjligen låta upprätta bokslut och kalla revisorerna att granska detsamma.

252 a §.

Förseelse mot 52 b § eller 168 b § straffes med böter från och med femtio till och med fem tusen kronor.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1918.

Enskild man eller handelsbolag, som vid sagda tidpunkt sedan minst två månader tillbaka driver bankrörelse, må fortsätta den rörelse till och med den 31 december 1920. Om synnerliga skäl därtill äro, äger Konungen medgiva, att rörelsen jämväl efter sistnämnda dag må tills vidare fortsättas. I dessa fall må dock enskild man eller handelsbolag icke under några omständigheter efter den 30 september 1919 utöva bankrörelse vid avdelningskontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget, ej heller, efter det denna lag trätt i kraft, å ort, där kontor för rörelsen icke inrättats, idka inlåning genom ombud eller eljest hava ombud för främjande av sin inlåning. Bryter någon mot vad i föregående punkt stadgas, straffes med böter från och med femtio till och med fem tusen kronor; och må han, om förseelsen upprepas, tillika kunna dömas förlustig sin rätt att driva bankrörelse.

*Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.
(Forts.)

Bankbolag, som vid tiden för denna lags trädande i kraft utövar verksamhet vid avdelningskontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget, må utan hinder av vad i 52 a § eller 168 a § stadgas fortsätta den verksamhet under år 1918, därest avdelningskontoret öppnats efter mars månads ingång detta år, men, därest avdelningskontoret öppnats dessförinnan, intill utgången av den för bolaget meddelade oktrogen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom första kammaren av herr *Boman* väckt motion, nr 214.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt,

1:o) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 434 måtte av riksdagen bifallas, dock att §§ 52 b och 168 b skulle erhålla den förändrade lydelse, som en vid utlåtandet fogad bilaga utvisade; samt

2:o) att den i ämnet väckta motionen I: 214 måtte anses besvarad genom vad utskottet under 1:o) hemställt.

I berörda bilaga lydde 52 b och 168 b §§ på följande sätt:

52 b §.

Å ort, där bankaktiebolag icke är berättigat att utöva verksamhet vid kontor, må bolaget icke idka in- eller utlåning genom ombud eller eljest hava ombud för främjande av sin in- eller utlåning.

Vad sålunda stadgats gälle dock icke beträffande samarbete, som må kunna anordnas emellan bankaktiebolag och ekonomisk förening, vilken har till ändamål att inom viss ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (jordbrukskassa) och vilken jämlikt av Konungen meddelade bestämmelser vunnit godkännande från det allmännas sida, *ej heller i fall, då det ombud, som anlitas, är ett annat bankaktiebolag eller ett solidariskt bankbolag.*

168 b §.

Å ort, där solidariskt bankbolag icke är berättigat att utöva verksamhet vid kontor, må bolaget icke idka in- eller utlåning genom ombud eller eljest hava ombud för främjande av sin in- eller utlåning.

Vad sålunda stadgats gälle dock icke beträffande samarbete, som må kunna anordnas emellan solidariskt bankbolag och ekonomisk förening, vilken har till ändamål att inom viss ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (jordbrukskassa) och vilken jämlikt av Konungen meddelade bestämmelser vunnit godkännande från det allmännas sida, *ej heller i fall, då det ombud, som anlitas, är ett annat solidariskt bankbolag eller ett bankaktiebolag.*

Reservationer hade avgivits

a) av herrar friherre *Langenskiöld* och *Wickman* utan antydd mening;

b) av herrar *Roos* och *Carlsson* i Herrljunga, vilka yrkat av-

slag å Kungl. Maj:ts proposition, i vad den avsåg ifrågasatt förbud för bankaktiebolag och solidarisk bank att utan särskilt av Konungens meddelat tillstånd öppna avdelningskontor å annan plats än där huvudkontoret vore beläget samt

c) av herrar *Gustafsson, C. B. Jönsson* och *Henriksson*, vilka anförde följande: »Kungl. Maj:ts proposition har till syfte att i vissa angivna fall inskränka rätten för enskilda banker att öppna s. k. avdelningskontor. Enligt vår mening har propositionen fått en alltför vid omfattning i avseende å detta syfte, därigenom att lagen så avfattats, att den ger rum för alltför vittgående inskränkningar i bankverksamheten, vilket kommer att enligt vårt förmenande verka skadligt för allmänheten. På grund härav hava vi yrkat avslag å Kungl. Maj:ts proposition, i vad densamma avser ifrågasatt förbud för bankaktiebolag och solidarisk bank att utan särskilt av Konungen meddelat tillstånd öppna avdelningskontor å annan plats än där huvudkontoret är beläget.»

Lagförslag om inskränkning i enskilda bankers rätt att hava avdelningskontor m. m.

(Forts.)

Herr Hedenstierna: Herr greve och talman! Jag skall be att få rätta ett korrekturfel, som insmugit sig i en paragraf, som är intagen på sidan 24 i betänkandet. Det är § 168 b, i vilken det står: »Å ort, där solidariskt bankbolag icke är berättigat att utöva verksamhet vid kontor, må bolaget idka in- eller utlåning.» Det skall vara »icke idka in- eller utlåning.» Jag skall be att få detta iakttaget i §.

Friherre Langenskiöld: Herr greve och talman! Det föreliggande utskottsbetänkandet och Kungl. Maj:ts proposition innehålla förslag till vissa ändringar i banklagen, avseende upphävande för enskild man av rätten att driva bankrörelse, inskränkning i bankers rätt att bedriva verksamhet vid avdelningskontor och förbud för banker att ställa ombud å ort, där de icke ha avdelningskontor. Det är särskilt beträffande inskränkning i banks rätt att bedriva rörelse genom avdelningskontor som jag skall be att få yttra några ord.

Initiativet till det nu framställda förslaget har tagits av den stora 1917 års bankkommitté. Kommittén hade fäst sig vid den ökning av antalet bankkontor, som ägt rum under de senaste decennierna och särskilt vid den snabba ökning som försiggått under de senaste åren, och då kommittén ansåg, att en fortsatt tillväxt av bankkontorens antal skulle framkalla en osund konkurrens mellan bankerna inbördes och bli till skada för det allmänna, så föreslog kommittén, att för framtiden avdelningskontor och banker i allmänhet icke skulle få inrättas utan Kungl. Maj:ts tillstånd.

När man bedömer denna fråga, synes man först böra göra klart för sig, att det är en ganska naturlig och önskelig sak, att bankkontorens antal över huvud taget växer i samma mån som befolkningen tillväxer och den allmänna rörelsen och näringarna utveckla sig. Det har också framhållits av en del av de myndigheter som hörts i

Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.
(Forts.)

denna fråga, att i och för sig en ökning av avdelningskontorens antal är ändamålsenlig och nyttig för landet. En av dessa myndigheter, styrelsen för svenska bankföreningen, säger sålunda att tillkomsten på en ort av avdelningskontor av en bank bör i och för sig anses som nyttigt för ortens affärsliv och har ofta visat sig kraftigt befördra dess ekonomiska intressen. Mot en ökning av avdelningskontorens antal bör man sålunda icke i och för sig reagera, utan det är den synnerligt starka ökning, som verkligen ägt rum under de sista åren, som skulle vara anledning till åtgärder i den riktning, som kommittén nu föreslagit.

Nu torde emellertid även denna starka ökning kunna ha sin förklaring. Vi leva, som vi alla veta, under en kris, som inom alla områden av affärslivet framkallat stora rubbningar. Det är bekant, huru som riksbankens sedelstock under de senaste tre åren fördubblats. Riksbankens clearing, som är en utmärkt mätare på den allmänna rörelsen, har ökats från 6^{1/2} miljarder kronor år 1914 till 25 miljarder kronor år 1917. och de enskilda bankernas inlåning har ökats med 1 milliard kronor under samma tid, utgörande en ökning med 60 % av den inlåning som privatbankerna hade år 1914. Om man tager hänsyn till denna förändring i de ekonomiska förhållandena, torde man vara berättigad säga, att den ovanligt starka ökningen av bankkontor, som ägt rum just under dessa sista år, till stor del beror på kristiden och sålunda på någonting exceptionellt. Det förefaller mig, att, när man vill råda bot på någonting som får anses vara av tillfällig natur, man då också bör vidtaga tillfälliga åtgärder och icke en för all framtid avsedd ändring i banklagen.

När denna fråga var före i utskottet, tillät jag mig driva den uppfattningen, att man för att stävja den starka ökningen i antalet avdelningskontor borde använda sig av en provisorisk lagstiftning och icke göra ändring i själva banklagen. Jag stödde mig på den uppfattningen, att det är sannolikt, att, när normala förhållanden en gång återkomma, den tendens till stark ökning som nu förefinnes, skall komma att upphöra. Man har t. o. m. anledning antaga, att det skall komma att bli en tendens i motsatt riktning för att råda bot på de överdrifter, som under nu rådande kristid kommit till stånd, och då skulle sannolikt statens kontroll över rörelsen icke behövas på samma sätt som man nu vill göra gällande. Det har också av bankinspektionen framhållits såsom synnerligen önskvärt, om privatbankerna kunde sins emellan reglera denna fråga; och genom en provisorisk lag beredes ju bankerna även tillfälle att i detta avseende ordna saken utan statens vidare mellankomst. Emellertid lyckades jag icke inom utskottet vinna majoritet för min uppfattning, och såsom frågan nu ligger kommer andra kammaren antagligen att förena sig om utskottets betänkande; skulle då första kammaren bifalla ett förslag om en provisorisk lag beträffande de paragrafer, som handla om bankers avdelningskontor, och kamrarna sålunda stannade i olika beslut, skulle frågan förfalla. Men till en sådan utgång vill jag icke bi-

draga. Jag anser nämligen, att ett statsingripande för närvarande verkligen är högst nödigt, så mycket mera som, om frågan nu fölle, det antagligen skulle bli en ny rusning från bankernas sida att inrätta avdelningskontor. Ty då frågan en gång blivit väckt och man kunde befara, att densamma snart igen komme upp, är det icke osannolikt, att bankerna genom att grunda nya kontor skulle vilja skaffa sig liksom en trumf på hand för att vid en blivande reglering hava liksom prioritet på de kontor de önska i landsorten. Då jag sålunda endast har att välja mellan ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag eller avslag å detsamma, har jag ansett mig, huru ogärna jag än eljest gör det, böra rösta för Kungl. Maj:ts förslag.

*Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.
(Forts.)*

Men då jag icke kunnat obetingat ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag, har jag till protokollet velat göra detta uttalande; och jag har gjort det så mycket hellre, som det synes framgå av de handlingar som föreligga i denna fråga, att det på många håll och särskilt inom den stora bankkommittén, finnes en tendens för att bankernas verksamhet och rörelsefrihet i viss mån bör inskränkas och ställas under starkare kontroll än hittills. Kommittén har t. o. m. på sätt och vis uttalat en anmärkning mot regeringen för att den allt för liberalt tolkat banklagens föreskrifter i de delar där regeringen skulle kunnat utöva starkare kontroll, t. ex. med hänsyn till medgivande att grunda nya banker. När jag för min del nu kommer att rösta för bifall till den kungl. propositionen, sker det under förhoppning, att regeringen måtte fortfarande visa sig lika liberal som hittills, och att, åtminstone när det gäller att medgiva tillstånd till inrättande av avdelningskontor, regeringen endast i de fall måtte vägra sådant tillstånd, då uppenbart missbruk föreligger eller då det finnes anledning antaga, att kontoret verkligen skulle vara fullkomligt överflödigt. Jag håller nämligen före, att man icke onödigtvis bör ingripa i det privata initiativet utan tillåta det att så vitt möjligt sköta sig självt obeskuret.

Herr Boman: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag tillåtit mig att väcka en motion i detta ärende, innefattande yrkande om avslag å Kungl. Maj:ts proposition eller alternativt vid bifall till densamma att de av mig framhållna synpunkter måtte vinna beaktande vid lagparagrafernas avfattning, anser jag mig böra yttra några ord.

Kungl. Maj:ts proposition är nu tillstyrkt, och endast i fråga om den ena bestämmelsen nämligen den, som avser bankernas användande av ombud, har vad jag uttalat vunnit beaktande. I fråga därom uttalar utskottet, att det icke varit avsett att förhindra en dylik ombudsverksamhet, och utskottet har därför infört förtydligande tillägg i § 52 b och § 168 b. Jag tror också, att det icke varit avsett att förbjuda denna verksamhet, men det är väl uppenbart, att detta borde ha fått uttryck i lagförslaget. Den försummelsen sammanhänger nog med att det har varit så brått att få fram detta jämförelsevis obetydliga lagförslag.

Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
håva avdel-
ningskontor
m. m.
(Forts.)

Den andra punkten, i vilken jag yrkat förtydligande, är i fråga om bankernas rätt att upprätta avdelningskontor. I sammanhang med den kungl. propositionen har det till statsrådsprotokollet uttalats, att nya kontor finge upprättas, endast såvitt de kunde anses vara till gagn för det allmänna. Häremot gör utskottet det uttalandet, att det förutsätter, »att Kungl. Maj:t kommer att med största varsamhet använda sin rätt att vägra sådant tillstånd, särskilt då fråga är om avdelningskontor, som uppkommer därigenom att en bank övertager en annan banks eller kreditinrättnings rörelse». Jag kan icke vara belåten med detta uttalande, som ovillkorligen lämnar rum för en ganska svärbedömlar prövning hos den avgörande myndigheten. Utskottet har i övrigt icke ens försökt att bemöta de synpunkter, som jag framhållit om det riktiga i att man skulle taga hänsyn icke blott till en orts behov av bankkontor, utan även till den banks kapitalstyrka och verksamhet i övrigt, som gör ansökning om att få inrätta ett avdelningskontor. Utskottet har åtnöjt sig med att hänvisa till den kungl. propositionen och det kommittébetänkande, som är grundläggande för denna, och utskottet omnämner, att utlåtanden över kommittébetänkandet avgivits av fullmäktige i riksbanken, bankinspektionen samt svenska bankföreningen. Detta sista är nog icke fullt exakt, ty yttrandet har avgivits av svenska bankföreningens styrelse och icke av svenska bankföreningen, som icke haft något sammanträde i år. Jag omnämner detta, därför att svenska bankföreningens styrelse utgöres av målsmän för landets äldsta och största banker, vilka kanske mera tycka, att det är bra som det är, än de yngre bankerna, som sträva efter att utvidga sina verksamhetsfält, en efter min uppfattning fullt riktig och för det allmänna ingalunda skadlig verksamhet.

Bankkommittén gör i sitt betänkande följande uttalande om bankfilialerna: »Givetvis har bankernas filialbildning, så länge den hållit sig inom vissa gränser, i stort sett varit för landets ekonomiska liv nyttig, i det härigenom en effektivare uppsamling av det tillgängliga sparkapitalet åstadkommits och en lättare tillgång till nödig kredit beretts företagsamheten. Det bör icke heller förbises, att en viss konkurrens mellan bankföretag är av nöden för att motverka stagnation på området och överhuvudtaget befordra en tillfredsställande utveckling av bankväsendet.» Detta uttalande kan jag till fullo underskriva, och jag tror, att ingen kan jäva vad det innehåller. Sedan säger bankkommittén vidare, att det nu tillkommit alltför många filialer, och kommittén har infört en tabell, utvisande antalet bankkontor inom de olika länen i vårt land och den ökning i deras antal, som ägt rum under de senaste åren. Denna ökning har visserligen varit betydande. Men jag kan icke underlåta att nämna, att det i Stockholm finnes 97 bankkontor, under det att i de folkrikaste länen, Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län, bankkontorens antal äro respektive 38 och 72. Dessa kontor ute i länen kunna komma i fråga att in-

dragas, men Stockholmskontoren kommer man icke att röra vid, om utskottets förslag blir bifallet.

I fråga om denna starka utveckling av bankkontoren har den föregående talaren, friherre Langenskiöld, gjort några uttalanden, som äro till fullo riktiga och vilka jag icke vill underlåta att ytterligare understryka. Enbart under förra året, då så många nya bankkontor kommo till, växte de befintliga svenska bankernas sammanlagda inlåning på giro-, sparkasse- och depositionsräkning med 374 miljoner kronor eller med mer än 30 procent. Ser man på treårsperioden 1914—1917 var den procentuella ökningen på alla dessa inlåningsräkningar 63 procent och under den närmast föregående treårsperioden endast en tredjedel så stor eller 21 procent.

Det är väl naturligt, att under sådana abnorma förhållanden, då så mycket pengar eller rörelsemedel finnas att uppsuga, förutsättningar finnas för att öppna bankkontor på ställen, där det eljest icke skulle kunna finnas sådana. Det är vidare naturligt, att då det varit en varuknapphet på sätt som aldrig tillförene och lantmannen till höga priser av nödtvång reducerat sin kreatursstock, han får rörelsemedel, som han måste söka få förräntade. Det är tydligt, att då priserna äro högt uppdrivna på varje nyttighet, som han skall köpa, han måste hava större kassa än vanligt. Jag frågar: vilket är nationalekonomiskt lyckligast, om på landsbygden enskilda personer var för sig skola ligga med kassor, som motsvara köpeskillningarna för senast försålda kreatur eller för vilka de avse att inköpa sådana, eller om på samma ort bankkontor finnas, där pengarna kunna förräntas tills de behövas? Jag tror, att sedelstocken för riksbanken skulle växa åtskilligt mera, om man icke hade dessa bankfilialer. Dessa kunna arbeta med synnerligen små kassor samt göra ett betydligt gagn, om de hava uppsamlat mycket pengar, som förr lågo i byrålädorna hos de enskilda. Men, säger man, det är icke nog med att det kommit en bankfilial till en obetydlig plats, utan det har ofta kommit två eller till och med flera. Ja, det är nog i vissa fall sant, men hur går det till vid öppnande av en bankfilial? Jo, det går till på det sättet, att framstående män inom en ort vända sig till ledningen för den bank, som ligger närmast och naturligast för deras hemort och begära, att banken måtte inrätta en filial på orten. De bliva avvisade och vända sig då till en annan bank, som ligger något mindre väl till, och den tillmötesgår deras framställning. Denna senare bank har knappast börjat sin verksamhet, förrän den förstnämnda banken inser sitt misstag samt öppnar ett kontor på platsen. Jag tror visserligen, att detta är ett missförhållande, men det kommer att rätta sig självt. Något ganska likartat i liten skala hade vi för ett 30-tal år sedan, då en mängd bankkontor, som bildats, indrogos genom avtal bankerna emellan. Den ena banken drog in ett kontor på en plats mot att den andra indrog ett på en annan plats. Men så länge nuvarande förhållanden bestå, tror jag, att det allmänna har gagn av dessa bankkon-

*Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.*

(Forts.)

Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.

(Forts.)

tors tillvaro, och alldeles säkert är, att ingen lyckats för mig på-
visa någon skada för det allmänna på grund av dessa bankkontors
förefintlighet. Skulle någon lida skada, vore det bankerna själva,
om nämligen icke någon behållning på rörelsen uppstode, men då
torde de väl komma underfund med sitt misstag och draga in över-
flödiga kontor.

Ett annat skäl, som jag tycker att man bör vara uppmärk-
sam på, är att genom bestämmelsen om förbud för enskilda att
bedriva bankmässig inlåning även de s. k. kreditkassornas verk-
samhet förbjödes. Sådana kreditkassor hava på åtskilliga orter
utövat en rörelse, som varit av avsevärt gagn för dessa orter och
icke hittills åtminstone vållat någon skada för det allmänna, det
blir nu ovisst, om de kunna ersättas med bankfilialer.

På grund av vad jag sålunda anført tillärer jag mig, herr
greve och talman, att yrka bifall till utskottets hemställan med
den ändring att §§ 52 a och 168 a ävensom sista stycket i över-
gångsbestämmelserna utgå, att i anledning härav §§ 52 b och 168 b
betecknas respektive 52 a och 168 a, samt slutligen att i hänvisningen
i § 252 »52 b» och »168 b» utbytas mot orden 52 a och 168 a.

Det av mig framställda yrkandet står i full överensstämmelse
med de reservationer, som avgivits av herr Roos m. fl. och herr
Gustafsson m. fl.

Herr Hedenlund. Herr greve och talman! Det är med en
viss tvekan, som jag tillåtit mig att begära ordet i denna fråga,
ty det ligger nära till hands att jag såsom hörande till yrket
skulle kunna misstänkas ensidigt föra bankens talan. Men jag ber
att få försäkra, att så ingalunda är fallet. Tvärtom håller jag på
det bestämdaste före, att det allmännas, det svenska näringslivets
och bankernas intressen sammanfalla på den punkten, att en sund
och kraftig konkurrens bankerna emellan är nyttigt och nödvändig,
men att denna konkurrens icke får taga sig uttryck i åtgärder,
som leda till en osund bankverksamhet och förhöjda omkostnader,
vilka dock till sist torde komma att gå ut över den svenska all-
mänheten och det svenska näringslivet.

Såsom friherre Langenskiöld i sitt anförande påpekade, har
till grund för denna kungl. proposition förelegat ett betänkande
från den stora bankkommittén, och jag föreställer mig, att den
kungl. propositionen framkommit för att råda bot på en del miss-
förhållanden inom den svenska bankverksamheten. Jag för min
del skulle därför mycket beklaga, om de avslagsyrkanden, som
framkommit dels reservationsvis i utskottsbetänkandet och dels
genom det av herr Boman nu senast gjorda yrkandet, bleve av
kammaren bifallna. För såvitt jag kunnat finna, är det egentli-
gen endast mot inskränkningen i rätten för bankaktiebolag och so-
lidariska banker att anlägga avdelningskontor, som oppositionen
rest sig, och mot denna inskränkning har nu den siste talaren ut-
talat en del betänkligheter. Jag vill ingalunda i denna sena tim-
ma försöka i detalj besvara den ärade talaren, men på en punkt

kan jag icke lämna hans anförande utan något svar, och det var, då han, för såvitt jag rätt fattade hans yttrande, i någon mån misstänkliggjorde svenska bankföreningens objektivitet. Jag har under flera år haft äran tillhöra svenska bankföreningens styrelse, och jag har den bestämda erfarenheten, att varje fråga där behandlas på ett fullt objektivt sätt, och att föreningen tagit sin uppgift sålunda, att den icke endast skulle hava att tillgodose de svenska bankernas intressen, utan även det svenska näringslivets.

*Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.*

(Forts.)

Den 31 december 1900 utgjorde de svenska bankkontorens antal 280. Den 28 februari 1918 hade deras antal stigit till 1,084. Ökningen i antal, som till en början var beskedlig nog, har under de senaste åren kommit att fortskrida i allt raskare och raskare tempo. I går erhöll jag på en förfrågan hos bankinspektionen, det beskedet, att efter den 1 mars i år anmälts 215 nya bankkontor, av vilka omkring 200 redan trätt i verksamhet. Jag vågar till kammaren rikta den frågan: inge icke dessa siffror en del betänkligheter, i all synnerhet om man tar i betraktande den omständigheten, att vissa banker, som hittills visat en viss återhållsamhet, vad avdelningskontor beträffar, givetvis måste se sig nödsakade att åtminstone taga under allvarlig omprövning, huruvida de icke för att kunna behålla sin inlåning och sin omslutning måste taga del i denna häxdans? Draga nu vare sig det allmänna, det svenska näringslivet eller bankerna någon egentlig nytta av denna mängd av bankkontor? Givetvis kan det vara synnerligen bekvämt för den enskilde att hava en bank alldeles utanför knuten, men är icke det antal bankkontor, varmed flera av våra relativt små städer stoltsera, alldeles för stort, när t. ex. en sådan stad som Östersund har 7 bankkontor och en sparbank. Jag har även i detta avseende i dag skaffat mig några sifferuppgifter, men vill icke vid denna sena timma besvara kammaren med att åhöra dem. De visa emellertid, att en plats som t. ex. Kopparberg, som har ett invånarantal av omkring 1,600 personer, besitter 5 bankkontor och en sparbank.

Knappast tror jag heller, att det svenska näringslivet kan vinna något på denna hetsiga konkurrens, som alldeles givet tar sig uttryck även vad utlåningen angår, och för min del hyser jag den bestämda uppfattningen, att en utlåning, som under dessa förhållandena kanske ofta blir baserad på en icke alltför noggrann och fackmässig omprövning av de erbjudna säkerheterna, icke kan lända näringslivet annat än till skada. Vad bankerna själva beträffar, kan det icke förnekas, att det föreliggande lagförslaget innebär ett visst intrång på deras rörelsefrihet. Men hava bankerna inbördes icke kunnat träffa någon lämplig överenskommelse, hava de icke visat sig vara tillräckligt självdisciplinerade, så anser jag ingalunda, att det är för mycket, att de ställas under lämplig kontroll. För övrigt är jag förvissad om, att $\frac{9}{10}$ av de svenska bankerna skulle med det största jämnmod hälsa antagandet av föreliggande lag, ty enligt min uppfattning är icke tillkomsten av

*Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.*

(Forts.)

så många bankkontor, såsom friherre Langenskiöld i sitt anförande gjorde gällande, beroende på kristiden, utan dessa kontor hava nog i flertalet fall tillkommit, därför att man velat gardera sig mot hotande konkurrens. Man har såvitt möjligt sökt belägga varje plats, men dessa beläggningar hava ofta resulterat i att en annan bank kommit och lagt sitt kontor vid sidan.

Bleve nu det föreliggande förslaget lag vore denna bankernas farhåga för intrång från konkurrenter på deras område avlägsnad, och genom en medverkan från bankinspektionens sida tror jag, att man skulle få denna fråga om avdelningskontor fullständigt och nöjaktigt reglerad. Att någon större indragning av bankkontor skulle äga rum, tror jag knappast, att man behöver riskera, ty även om en eller annan bank funne med sin fördel förenligt att indraga kontor, är jag viss om att nya pretenderer snart skulle uppträda på platsen. Jag har hört uttalas, att man ansett, att genom detta förslag en alltför stor makt skulle läggas i Kungl. Maj:ts händer, men detta kan jag för min del icke finna. Sådana som förhållandena nu äro, tillkommer det Kungl. Maj:t bevilja oktroj för varje nytillkommande bank. Denna oktroj skall vid oktrojtidens slut av Kungl. Maj:t förnyas, och då tycker jag, att den renaste konsekvens fordrar, att Kungl. Maj:t bör hava sitt ord med, när den eller den banken vill anlägga ett nytt avdelningskontor. Inte kan det t. ex. vara lämpligt, att en bank kan erhålla tillstånd att öppna verksamhet på någon plats i mellersta Sverige, där en bank kan vara av behovet påkallad, och denna bank sedan skall hava rättighet att späcka Norrland och Skåne med nya avdelningskontor. I Norge har ungefär samma företeelse under denna tid gjort sig märkbar. Även där har en störsjö av nya banker varit för handen, men där har redan genom en provisoriskt lag konungen i sin hand att förhindra, såväl att nya banker uppkomma, som att nya avdelningskontor anläggas.

Alla dessa omständigheter tala enligt min uppfattning för ett bifall till det kungl. förslaget, till vilket nu även utskottet hemställt om bifall, och för min del tror jag mig bestämt icke hava talat i bankernas, utan i hela näringslivets intresse, när jag, herr greve och talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Meurling: Herr talman! Med stöd av nu gällande banklag hava inom många kommuner bildats små kreditkassor av bolag i vilkas firma personnamn ingå. Dessa kreditkassor hava haft till syfte att betjäna en kundkrets, begränsad till respektive kommuner och möjligen kringliggande områden. Genom detta lagförslag äro dessa kassor nu dömda till döden. Det torde nog icke kunna bevisas, att insättarna i sådana kassor gjort förluster i större omfattning än insättarna i banker. Här anföres såsom skäl för, att dessa kassor skola undanröjas, att de sakna tillräcklig offentlig kontroll. Men det synes mig, att den saken borde kunna avhjälpas på det sättet, att de finge en sådan nödig kontroll, och så kunde de få leva ändå. Emellertid förstår jag mycket väl, att

det är fåfängt att nu tänka på att göra ett yrkande, varigenom de skulle kunna få leva, och därför ber jag att få instämma i det yrkande, som förut är väckt av herr Boman, på det att i en liten landskommun en enda bank icke må få oinskränkt makt att rörande penningrörelsen behandla befolkningen efter sitt tycke. Konkurrensen kan i detta falla icke vara oäven.

*Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.*

(Forts.)

Her Schyller: Herr greve och talman! Enligt nu gällande banklag har Kungl. Maj:t i sin hand att, då oktroj beviljas, meddela de föreskrifter, vartill Kungl. Maj:t kan finna sig befogad, och bankspektören har inför utskottet tillkännagivit, att redan i ett fall, då sådant förut icke tillämpats, d. v. s. då en bank haft en miljon och däröver i grundfond Kungl. Maj:t i sin oktroj föreskrivit, att bankkontor icke få öppnas utan Kungl. Maj:ts medgivande. Ha nu bankspektören och Kungl. Maj:t den uppfattningen, kunna de vid varje oktrojs beviljande hädanefter i oktrojen inrycka ett sådant villkor, och det kommer Kungl. Maj:t naturligtvis också att begagna sig av, försåvitt denna lag icke går igenom men då kommer detta att verka orättvist och olikformigt på bankväsendet i Sverige, ty oktrojtiderna gå ut olika för olika banker. Då är det naturligtvis för vårt bankväsen och för allmänheten förmånligare, att, om ett missförhållande äger rum, vilket, som alla äro ense om, kan avhjälpas, detta sker från början, och då uti motiveringen intagits, att största möjliga varsamhet skall iakttagas vid bedömande av dylika frågor, samt bankspektören även tillkännagivit, att all möjlig hänsyn kommer att tagas, när sådana ansökningar inkomma, och man helst skall söka reglera genom överenskommelser bankerna emellan, tror jag, att varken från bankernas eller allmänhetens sida någon risk finnes att bifalla det föreliggande förslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafsson: Herr greve och talman! Lyssnade man noga till vad friherre Langenskiöld yttrade, förstod man, att man vid frågans behandling inom utskottet varit inne på olika linjer. För min del skulle jag gärna velat biträda den linje, som företrätts av friherre Langenskiöld, men då det icke gavs tillfälle att få majoritet för densamma inom utskottet, har jag efter mitt sätt att se på saken gått på avslag. Ehuru jag icke har stora utsikter att påverka kammarens beslut, ber jag dock att få motivera min ståndpunkt i frågan.

Trots att jag respekterar både herr Hedenlunds och andras åsikter, som säga, att det icke alls är farligt att lägga denna sak i Kungl. Maj:ts händer — trots dessa givna försäkringar, maste jag ändock säga, att då en lag skrives som denna, så att beträffande de 200 bankkontor, som inrättats från den 1 mars, lagen säger att dessa icke skola få leva längre än till 1918 års slut, och det för övrigt är avsett, att kontorens antal skall kunna inskränkas i mån av överenskommelse mellan bankstyrelserna och bank-

Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.
(Forts.)

föreningen vid oktrojernas utgång, då får jag verkligen säga, att jag tycker, att denna lag är onödigt sträng i sådana fall, och jag får hoppas, att om den kommer till stånd, Kungl. Maj:t icke skall taga den efter ordalydelsen, utan tillämpa den efter verkliga behovet. Jag inser mycket väl, att det tillkommit många nya banker på sista tiden, men jag tror i likhet med prosten Meurling, att det kanske på vissa platser inom landet är så ställt, att vi verkligen behöva en och annan bank, och att det kanske icke alltid kan vara möjligt, att det kan vara tillfälle att taga nödig hänsyn till den stora allmänhetens önsknings i de fall, då det skall avgöras, vilka som skola få bestå, och vilka som skola indragas.

På de skäl, vilka jag här framdragit, och som stå antecknade i reservationen, ber jag att få yrka bifall till reservationen med den ändring, som föreslagits av herr Boman.

Herr Swartz: Jag kan icke förstå annat, än att den siste ärade talaren i högst väsentlig mån missförstått meningen med det förslag, som här är framlagt, då han kan säga så, att de 200 bankkontor, som blivit inrättade efter den 1 mars, måste upphöra efter detta års utgång, — ja, det är för den händelse de provas icke vara till gagn, utan äro olämpliga. Jag kan aldrig i tiden tänka mig, att de banker, som inrättat bankkontor efter den 1 mars, sedan de visste om detta förslag med avseende å bankkontors inrättande, som skulle göra dem beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd, kunna hava burit sig så bakvänt åt, att alla de 200 kontoren äro av beskaffenhet, att Kungl. Maj:t icke kan godkänna något enda av dem. Jag föreställer mig, att Kungl. Maj:t kommer att godkänna ganska många av dem, och under sådana förhållanden är det givet, att dessa komma att fortsätta.

Jag tror, att motståndarna till detta förslag litet var överdriva då de framhålla farorna med förslaget. Herr Boman var också rädd för att det skulle komma att medföra den inverkan, att man icke skulle få inrätta bankkontor, icke ens något enda bankkontor, såvitt jag fattade honom rätt, på sådana platser, där det visade sig vara önskligt att kunna åstadkomma en uppsamling av penningmedel. Det är naturligtvis alldeles oriktigt, ty det kan ju icke någon tänka sig, att Kungl. Maj:t kommer att anse, att detta icke är till gagn för det allmänna, utan tvärtom kommer han att anse, att det är ett ganska gagneligt företag.

Herr Boman erkände, att det är ganska stora missförhållanden rådande på flera platser i vårt land just i det avseendet, att allt för många kontor blivit hopade på en och samma plats. Han angav också en anledning, att ett sådant förhållande hade kommit till stånd på olika håll. Det var ju det, att någon framstående person på en ort gärna önskade att få styra med bankaffärer, och så vände han sig till en bank, som hade de närmaste förbindelserna med den orten, men fick nej, varpå han vände sig till en annan bank och fick ja, med resultat att den första banken fann sig nödsakad att

också inrätta ett kontor där. Ja, detta är utan tvivel en av anledningarna till tillkomsten av för många bankkontor på en och samma plats, det är precis som herr Hedenlund sade, att man finner sig nödsakad på grund av konkurrensen att inrätta sig på ett sätt, som man i själva verket icke vill vare med om, och som icke kan anses vara sunt. Herr Boman förklarade, att detta var ett missförhållande, som skulle rätta sig självt. Men är det icke bättre, att förekomma ett missförhållande, innan det inträtt? Och detta sker genom att en prövning av lämpligheten att anlägga ett sådant kontor där före kontorets anordnande verkställes av en opartisk myndighet såsom Kungl. Maj:t. För övrigt vill jag hänvisa till den verksamhet, som ju särskilt på sådana platser ligger närmast till hands att utveckla, nämligen sparbanksverksamhet. Jag befarar verkligen för min del, att genom detta ohejdade inrättande av bankkontor på den ena och andra platsen sparbankernas mycket välsignelsebringande verksamhet kan komma att i högst väsentlig mån beskäras, och vi hava också sett, huru det börjat mer och mer gå därhän, att sparbankerna gått upp i, blivit inköpta av banker och på det sättet förlorat den verksamhetskrets och den uppgift, som från början varit dem tillämnade, och varmed det enligt min mening varit synnerligen lyckligt, om de kunnat få fortsätta.

Det här förslaget är ju, som det erinrats om, grundat på ett arbete av en bankkommitté, som blivit tillsatt av Kungl. Maj:t för att råda bot på en hel del missförhållanden. Den har funnit just det nu ifrågavarande missförhållandet vara så pass starkt framträdande och faran för dess utbredning så stor, att den brutit ut denna del ur arbetet i dess helhet för att man så snart som möjligt skulle få en lagbestämmelse, som kunde hindra en ytterligare utveckling av detta missförhållande. Det betänkande, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition, är underskrivet av 16 personer, representanter för stora banker, för små banker, för riksbanken, för nationalekonomerna, för näringslivet i allmänhet, således en mycket talrik representation, där erfarenhet av olika slag varit mycket väl företrädd. I detta fall är bankkommitténs uttalande fullständigt enhälligt. Jag kan icke föreställa mig annat, än att det bör utgöra ett mycket starkt stöd för dem, som hava att nu besluta i denna fråga. Denna kommitté anför bl. a., att i banklagen finns en bestämmelse därom, att Kungl. Maj:t skall vid oktrojerande av ett bankföretag se till, huruvida det gagnar det allmänna, men säger på samma gång, att denna bestämmelse icke blivit så ofta tillämpad på det sättet, att ett förslag om inrättande av en bank blivit direkt avslaget — alldeles utan exempel därpå är man nog heller icke, det kommer jag ihåg från den tid, då jag hade med dessa saker att göra — men den största verkan av denna lag har emellertid enligt kommitténs mening bestått däri, att befintligheten av detta stadgande avhållit personer från projekt, som eljest måhända kommit att falla under den här bestämmelsen. Nu är det emellertid en fara, säger kommittén, att

*Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.*

(Forts.)

*Lagförslag om
inskränkning i
enskilda bau-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.*

(Forts.)

om denna bestämmelse icke kompletteras med en bestämmelse därom att Kungl. Maj:t också må äga bedöma, huruvida det är lämpligt och gagneligt för det allmänna att inrätta avdelningskontor, det mycket väl kan hända, att ett bankföretag kommer till stånd på en plats, där detta i och för sig befinnes vara lämpligt och gagneligt, vadan Kungl. Maj:t icke haft något skäl att neka oktroj, men att detta bankföretag sedermera, utan att detta av Kungl. Maj:t kan förhindras, öppnar bankkontor på andra platser, där behovet i den vägen redan är så väl fyllt, att vad som kommer till utöver vad som redan är måste anses vara vad herr Boman också karakteriserade som ett missförhållande. Det är således ett kompletterande stadgande till en redan befintlig föreskrift, som åstadkommes genom detta, och det är alldeles tydligt, att den föreskriften skall komma att verka på alldeles samma sätt, som kommittén ansett, att föreskriften angående Kungl. Maj:ts rätt att ur det allmännas synpunkt bedöma, huruvida ett bankföretag över huvud borde komma till stånd eller ej, har gjort — den skulle utan tvivel avhålla en hel del banker från att strö sina avdelningskontor omkring sig, och verkan skulle således inträda, utan att en hänvändelse till Kungl. Maj:t i det fallet vore behöfelig. Att så skulle bli fallet, synes mig framgå tämligen tydligt av den iver, med vilken man, så snart det här förslaget blev framlagt, på åtskilliga håll sökte gardera sig på det sättet, att man skulle vara beatus possidens, redan när lagen skulle träda i kraft, och skyndade sig att inrätta så många avdelningskontor som möjligt, i tanke naturligtvis att det alltid är lättare att få behålla vad man har än att få något nytt.

Jag har nu den uppfattningen — liksom jag på min tid var den, som var föredragande, när bestämmelsen angående rättighet för Kungl. Maj:t att bedöma nyttan ur det allmännas synpunkt av inrättandet av bankföretag tillkom — att denna bestämmelse måste komma till som ett kompletterande stadgande, och jag tror nog som sagt, att kanske Kungl. Maj:t icke så ofta blir satt på prov i det här avseendet, som man på många håll befarar. Men skulle så bliva förhållandet. så skulle jag i någon mån i olikhet med den förste ärade talaren vilja hemställa, att Kungl. Maj:t härvidlag verkligen gjorde bruk av den prövningsrätt, som på detta sätt lägges i Kungl. Maj:ts händer, övertygad som jag är, att de krafter, som verka för ett så liberalt tillämpningssätt som möjligt av dessa stadganden, om de nu komma att införas i lagen, i alla händelser bliva så starka, att de icke behöva ytterligare stärkas genom en speciell uppmaning till Kungl. Maj:t att ytterligare underlätta deras bemödanden, och att det alltså snarare kunde vara riktigt att hemställa till Kungl. Maj:t att därvidlag använda all den skärpa, som jag tror förhållandena kräva.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rogberg: Herr talman! Jag är nästan färdig att börja som herr Hedenlund med en anhållan om överseende att jag tar

till orda i detta ämne, men jag skall tillåta mig erinra, att jag åtminstone instämt i det syfte, vari herr Boman väckt sin motion. När friherre Langenskiöld uttalade den önskan, att, om Kungl. Maj:ts proposition bifölles, Kungl. Maj:t skulle med frikostighet begagna sig av rätten att tillåta bankerna att öppna avdelningskontor på platser utanför huvudkontorets, kan jag icke finna annat, än att från den åsikten steget icke är långt till den åsikten, att i själva verket lagförslaget är obehöfligt och att följaktligen lagförslaget icke bör bifallas. Herr Swartz uttalade icke samma önskan, att Kungl. Maj:t skulle vara frikostig, utan han ställde sig på den motsatta bogen och fann, att Kungl. Maj:t under för handen varande förhållanden borde med sparsamhet begagna sig av rätten att lämna medgivande av antydd art. Med såväl herr Hedenlund som herr Swartz skulle jag vilja säga, att givetvis det är riktigt att bankerna på en gång hava till uppgift att tjäna allmänheten och själva få ersättning för sin möda genom att få förtjänst av allmänheten, men herr Hedenlund framställde saken nästan så, som om bankerna för närvarande för sin egen skull vore i behov av det förmynderskap, som propositionen vill lägga över dem visavi inrättandet av nya bankkontor. Det sätt, varpå bankerna här i landet skötts, och det ekonomiska resultat, som de haft att uppvisa, torde emellertid icke giva anledning till någon oro att bankerna under sin konkurrens sig emellan skulle förbise sin egen vinning. Den konkurrens, som således pågår i fråga om inrättande av nya avdelningskontor, torde alltså kunna reglera sig själv utan att myndigheterna behöva försöka försvaga densamma, och då bör väl konkurrensen bibehållas. Om det vidare är så, som herr Swartz antydde, nämligen att blotta tillvaron av den bestämmelse i gällande banklag, genom vilken Kungl. Maj:t är ålagd att vid beviljande av oktroj efterse, huruvida den ifrågasatta banken är behöflig för den allmänna rörelsen, förhindrat tillkomsten av banker, som kunde ansetts obehöfliga så ligger det väl nära till hands att förvänta, att om Kungl. Maj:t utrustas med befogenhet att hindra uppkomsten av avdelningskontor i framtiden, blotta tillvaron av denna befogenhet kan medföra, att åtgärder för inrättande av avdelningskontor på platser, där sådana komma att vara behöfliga, icke bliva vidtagna. Men sådant vore endast skadligt. Vid den tendens, som för närvarande råder i detta land att utsträcka statens verksamhet och att utsträcke statens förmynderskap över de enskildas ekonomiska angelägenheter, bör man nog iakttaga en viss försiktighet, och då såvitt jag kan finna icke något bärande, fullgiltigt skäl för den ifrågavarande propositionen framlagts, anser jag mig böra tillstyrka bifall till herr Bomans yrkande.

Herr Jönsson: Då jag anmält mig som reservant vid behandlingen av denna punkt i utskottets förslag, ber jag att få yttra några få ord.

Jag skall då först säga, att jag kan instämma med de talare,

*Lagförslag om
inskränkning
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava avdel-
ningskontor
m. m.
(Forts.)

som haft den åsikten, att detta lagförslag icke bör bifallas. Sedan har jag den uppfattningen, att lagförslaget i fråga, vad angår avdelningskontoren, icke kommer att tjäna den stora allmänheten, utan att det mera kommer att tjäna bankerna, och då jag har den övertygelsen, är det alldeles tydligt, att jag yrkar avslag. Det har ofta förekommit tal om, att det kan föreligga en fara i den mer och mer förekommande sammanslagningen av våra banker, och såvitt jag förstår, måste detta lagförslag komma att befordra en utveckling i den riktningen. Det förvånar mig också, att ett lagförslag kan komma till stånd för att skydda våra banker. Jag för min del anser, att de hava så god ekonomisk ledning, att de mycket väl själva kunna bedöma, huru många avdelningskontor som det ur ekonomisk synpunkt är för dem lämpligt att inrätta, och jag förmodar, att den ekonomiska gränsen är för dem bestämmande.

Jag skall icke yttra mera, utan ber att få yrka bifall till reservationen med det tillägg, som är gjort av herr Boman.

Herr Wickman: Jag skall endast be att få för kammaren tillkännagiva, att jag på samma grunder som baron Langenskiöld anförde slutit mig till hans yrkande om en provisorisk lag, men då jag ansett lagen vara för viktig för att man på något sätt skulle från utskottets sida försöka fälla den — i motsats till herr Gustafsson, som anförde, att han gått med på avslag, därför att den provisoriska lagen icke blivit utskottets beslut — ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i fråga om nu föredragna utlåtande vore yrkat 1:o) av herr *Hedenstierna*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring av 168 b § i den vid utlåtandet fogade bilagan att framför orden »idka in- eller utlåning» insattes ordet »icke», 2:o), av herr *Boman*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att dels i det av utskottet framställda lagförslaget 52 a och 168 a §§ samt sista stycket av övergångsbestämmelserna utelämnades, dels ock i anledning härav 52 b och 168 b §§ betecknades 52 a och 168 a samt i hänvisningen uti 252 a § orden »52 b och 168 b» utbyttes mot »52 a och 168 a».

Därefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr *Hedenstiernas* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 79 med den av herr *Hedenstierna* angivna rättelse, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den av herr Bonan föreslagna ändring.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—52;

Nej—23.

*Lagförslag om
inskränkning i
enskilda ban-
kers rätt att
hava ordel-
ningskontor
m. m.*

(Forts.)

Föredrogs ånyo sammansatta banko- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser om understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk, ävensom i ämnet väckta motioner rörande nämnda kredit samt övrig fastighetskredit.

*Om beredande
av särskilda
förmåner åt
vissa fastig-
hetskredit-
kassor m. m.*

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt,

1) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition nr 415 och i anledning av motionerna nr 37 i första kammaren av herr Jöns Pålsson, nr 30 i andra kammaren av herr Magnusson i Skövde m. fl. samt nr 467 i andra kammaren av herr Jönsson i Fridhill, måtte

dels besluta, att mom. 2 och 5 i gällande bestämmelser angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk skulle från och med den 1 januari 1919 erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 2. Ekonomisk förening, som utgör sammanslutning för ett eller flera län av jordbrukskassor, (*centralkassa för jordbrukskredit*) kan, sedan den i enlighet med bestämmelser, vilka Kungl. Maj:t meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida, av statsmedel erhålla bidrag utan återbetalningsskyldighet dels till organisationskostnader med 2,000 kronor jämte ett tillägg för varje län utöver ett, varav centralkassans verksamhets område består, av 1,000 kronor för ett län och 500 kronor för varje ytterligare län samt dels till de årliga förvaltningskostnaderna med 4,000 kronor under vart av de två första åren näst efter det, då godkännandet givits, med 2,000 kronor under vart av de följande fyra åren och med 1,000 kronor under vart av ytterligare fyra år, med tillägg för varje län utöver ett, varav centralkassans verksamhetsområde består, av 1,000 kronor om året för ett och 500 kronor om året för varje ytterligare län.

Mom. 5. Fråga om erhållande av bidrag, som ovan sägs, handlägges av Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där vederbörande kassas styrelse har sitt säte.

*Om beredande
av särskilda
förmåner åt
vissa fastig-
hetskredit-
kassor m. m.
(Forts.)*

Ansökan om förvaltningsbidrag skall vara åtföljd av:

dels styrkta avskrifter av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för näst föregående år samt protokoll angående ansvarsfrihet för samma år för styrelsen,

dels ock, där ansökningen göres av jordbrukskassa, en av dess styrelse på heder och samvete bestyrkt uppgift angående det antal medlemmar, kassan under sin verksamhetstid närmast föregående år städse haft, jämte särskilt yttrande över ansökningen antingen av det ombud, som, efter ty ovan sägs, må vara förordnat att öva tillsyn över kassans verksamhet, eller av styrelsen för vederbörande centralkassa, därest jordbrukskassan är ansluten till en sådan,

samt, där ansökningen göres av centralkassa för jordbrukskredit, yttrande över ansökningen av det ombud, som, efter ty ovan sägs, skall förordnas för tillsyn över kassans verksamhet.

Efter prövning av ansökningshandlingarna äger Kungl. Maj:ts befallningshavande att av det för ändamålet anvisade statsanslaget utanordna det kassan, enligt vad ovan sägs, tillkommande bidraget;

dels ock medgiva, att, där Kungl. Maj:t så funne av behovet påkallat, till redan bildad centralkassa, som till följd av hittills gällande bestämmelser fått för tid före ovannämnda dag uppbära lägre bidrag till organisationskostnader och till de årliga förvaltningsutgifterna, än som skulle tillkommit densamma, därest de nya bestämmelserna varit gällande, finge efter ingången av år 1919 från det till understöd åt föreningar för jordbrukskredit beviljade anslaget utbetalas ett belopp, motsvarande skillnaden mellan vad centralkassan under den gångna tiden fått uppbära och vad den, därest de nya bestämmelserna varit gällande, skulle under samma tid uppburit;

2) att berörda tre motioner i vad de icke blivit besvarade genom vad utskottet i punkten 1 hemställt ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3) att motioner, väckta av herr Ernst Lindblad m. fl., nr 38 i första kammaren, och av herr Jönsson i Fridhill, nr 90 i andra kammaren, ej måtte av riksdagen bifallas;

4) att riksdagen, i anledning av motionerna av herrar Söderberg och Jöns Pålsson, nr 71 och nr 109 i första kammaren, herrar Jönsson i Fridhill och Olsson i Ramsta, nr 89 i andra kammaren, herr Lindman m. fl., nr 153 i andra kammaren, samt herr Jönsson i Fridhill m. fl., nr 198 och nr 240 i andra kammaren, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning, huruvida och i vad mån åtgärder från statens sida skulle kunna vidtagas till den sekundära fastighetskreditens ändamålsenliga ordnande;

5) att herrar Söderbergs och Jöns Pålssons, nr 71 och 109 i första kammaren, herrar Jönssons i Fridhill och Olssons i Ramsta, nr 89 i andra kammaren, samt herr Jönssons i Fridhill m. fl., nr 198 och nr 240 i andra kammaren, motioner i vad de icke blivit besvarade genom utskottets under punkt 4 gjorda hemställan ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I omförmälda motioner nr 71 i första kammaren, av herrar Söderberg och Jöns Pålsson, samt nr 198 i andra kammaren, av herr Jönsson i Fridhill m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville medgiva enligt i motionerna närmare angivet program bildade fastighetskreditkassor de *principiella förmåner*, som enligt 1915 års lag kommer centralkassor för jordbrukskredit till del, nämligen:

Om beredande av särskilda förmåner åt vissa fastighetskreditkassor m. m.

(Forts.)

a) att statsobligationer till ett belopp av 10 miljoner kronor tillsvidare ställdes till Sveriges centrala fastighetskreditkassas förfogande på villkor, som av Kungl. Maj:t fastställdes;

b) tillstånd till rediskontering i riksbanken av växlar, utställda av registrerad länskassa;

c) tillstånd att från allmänheten mottaga insättningar å spar-kasseräkningar på villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga.

Herr Söderberg: Herr talman! Då jag tillsammans med herr Jöns Pålsson framburit en motion med, såvitt vi trodde, ett praktiskt uppslag till förbättrande av fastighetskrediten, skall jag tillåta mig säga några ord.

Då det sammansatta utskottet behandlat denna motion tillsammans med andra, som väckts i samband med Kungl. Maj:ts proposition om jordbrukskreditkassor, vill jag endast i förbigående säga, att det är ett ganska signifikativt förhållande, att de nystartade jordbrukskreditkassornas verksamhet fått ringa omfattning till följd av att den kundkrets, som väntades från jordbrukarhåll, enligt Kungl. Maj:ts proposition haft mycket litet behov av lånemedel. Det har varit god tillströmning på kontanta medel, och jordbrukets behov att låna tycks vara ganska minimalt. Det förtjänar åtminstone att fastslås, att här är ett ytterligare vittnesbörd om, att den gångna tiden för vår modernäring icke varit så särdeles dålig i alla fall, den tyckes hava varit rätt så givande.

Men det var om motionen, jag och herr Pålsson tillät oss att väcka, som jag skulle säga några ord. Det gäller en fråga, som är nätt upp bland de svåraste, som vi hava att röra oss med, och det är icke blott om den sekundära fastighetskrediten, som utskottet här föreslår en utredning, utan det gäller all kredit för mindre jordbrukare och mindre fastighetsägare. Här finnes i vissa delar av landet, enligt vad undersökningar och upplysningar i övrigt givit vid handen, folk med små lägenheter och andra fastigheter, där hela kreditfrågan ligger fullkomligt löst. Inteckningarna äro färdiga att sägas upp eller äro i flera fall uppsagda, och ägarna veta icke, var de skola få dem belånade under nuvarande tider. Intet institut eller någon enskild vill låna på dessa föga räntabla små fastighetspapper. Ifrågavarande personer befinna sig därför i en särdeles svår situation. Man har nu tagit det initiativet att bilda kreditorganisationer vilka uppgått i den redan befintliga Sveriges centrala fastighetskreditkassa. Denna är uppbyggd efter ungefär de linjer, efter vilka de av regeringen godkända och av riksdagen anbefallda jordbrukskreditkassorna statutmässigt äro byggda. Vi trodde därför, att häri låge en utgångs-

*Om beredande
av särskilda
förmåner åt
vissa fastig-
hetskredit-
kassor m. m.*

(Forts.)

punkt, och att, om staten gäve denna centrala kreditkassa ett ordentligt handtag, någonting skulle kunna omedelbart uträttas. Vi hemställde sålunda i vår motion, att denna centrala kreditkassa skulle åtnjuta samma fördelar som jordbrukskreditkassorna i fråga om rätt att få statsobligationer ställda till sitt förfogande, rätt att få rediskontering i riksbanken och rätt att få mottaga penningar på sparkasseräkning, samt att denna kassa skulle erhålla ett konstant belopp såsom administrationsbidrag under en viss följd av år.

Vi ansågo som sagt, att detta var en praktisk uppslagsända, som skulle kunna tagas upp. Jag kan icke annat än på det livligaste beklaga, att utskottet vid prövningen av frågan icke kunnat göra någonting, som kunde omedelbart avhjälpa de svårigheter, som äro rådande på många håll och vilka jag tror kunnat avhjälpas genom att åtminstone i någon mån bifalla vad vi motionärer yrkat. Nu är det naturligtvis omöjligt att uträtta något. Mot ett enhälligt utskott finnes det ju inga planer att komma någon vart, i synnerhet vid denna tid på natten och denna tid av riksdagen. Man får sålunda stanna i tacksamhet till utskottet, för att det som en vidare utveckling av motionens uppslag anbefaller till riksdagens antagande en hemställan till Kungl. Maj:t »om en allsidig utredning, huruvida och i vad mån åtgärder från statens sida må kunna vidtagas till den sekundära fastighetskreditens ändamålsenliga ordnande.»

Jag hoppas, att detta också måtte bli riksdagens beslut, och jag skulle endast vilja tillägga: vad Kungl. Maj:t nu gör, låt åtminstone den utredningen taga sin början så fort som möjligt, och låt den icke, såsom varit fallet med andra utredningar, draga ut i årtatal, ty under tiden stupa de människor, som befinna sig i nämnda förfärligt svåra ekonomiska förhållanden. Dessa innehavare av små, kanske också något större fastigheter måste hava hjälp så fort som möjligt, så att de åtminstone kunna komma i ordentliga kreditförhållanden. Det är det och ingenting annat, som i första hand begäres och åsyftas. Man måste därför uttala den önskan, att utredningen må sättas igång så fort som möjligt och icke bli alltför formalistisk, icke heller gå så förskräckligt på djupet, att när den om ett flertal år kommer fram, de av oss, som då äro här, få på sina pulpeter flera tjocka luntor — som vi nu fått efter den föregående bostadsutredningen, vilken ju också delvis skall omfatta en utredning av kreditförhållandena — ty därmed blir ju ingen människa hjälpt. Nog skall väl en utredning i trängande fall kunna göras koncist och rakt på sak, och icke behöver väl en utredning belastas med ett så kollossalt material, som nästan alltid sker — efter vad jag åtminstone antager, för att avvärja de motspänstiga och motsträviga. Här är behovet så starkt framträdande, så klart och tydligt, att jag ber att få vädja till Kungl. Maj:t att så fort som möjligt låta verkställa en utredning så god som möjligt, som redan nästa år kan föreläggas riksdagen och leda till ordnade och tillfredsställande för-

hållanden på fastighetskreditens område, i synnerhet beträffande den svåraste av de frågor, på vilka utskottet tagit sikte, nämligen den sekundära fastighetskrediten.

Jag har för närvarande, herr talman, intet yrkande att framställa. Jag har endast icke velat låta denna fråga gå förbi utan att få denna min uppfattning antecknad till dagens protokoll.

Om beredande av särskilda förmåner åt vissa fastighetskreditkassor m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtanden:

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fri rättegång m. m.; samt

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående beredande i vissa fall vid skogsavverkning och kolning av härbärge åt arbetarna m. m. samt en i anledning därav väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande i visst fall av militär personal till skördearbete.

Om användande av militär personal till skördearbete.

Genom en den 31 maj 1918 dagtecknad proposition nr 454, vilken hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet, begärt riksdagens yttrande över följande

Förslag

till

Förordning

angående användande i visst fall av militär personal till skördearbete.

Härigenom förordnas som följer:

§ 1.

Där till följd av ogynnsam väderlek eller eljest militärhandräckning anses erforderlig till förebyggande av att skörd förstöras, må på begäran av Konungens befallningshavande militär personal användas till skördearbete.

I ärende, som nu sägs, bör Konungens befallningshavande samråda med vederbörande odlingsnämnd eller odlingsråd.

§ 2.

I fråga om militärhandräckning, som avses i § 1, skola bestämmelserna i § 3 första och andra styckena samt §§ 4 och 5 i förord-

Om användan-
de av militär
personal till
skördearbete.
(Forts.)

ningen den 31 december 1915 angående användande av militär personal till upprätthållande av allmän ordning samt för eldsläckning och andra dylika ändamål i tillämpliga delar lända till efter rättelse.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, och gäller tills vidare till utgången av år 1919.

Utskottet hade i nu föreliggande utlåtande yttrat följande:

»Utskottet — som förutsätter, att de kostnader, som kunna vara förenade med användandet av militär personal till skördearbete, skola huvudsakligen gäldas av den, som drager nytta av personalens arbete, och att i varje fall kronan icke därigenom skall drabbas av några nämnvärt ökade utgifter — har vid granskning av författningsförslaget icke funnit anledning till anmärkning mot detsamma och får alltså hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen icke har något att erinra mot den föreslagna förordningen.»

Reservation hade anförts av herr *Rogberg*, greve *Spens* och herr *Dahl* beträffande motiveringen till utskottets hemställan.

Greve *Spens*: Vid detta utskottsutlåtande hava tre ledamöter av lagutskottet och däribland jag antecknat reservation, och jag skall be att i korthet få angiva skälen därför.

I den förevarande kungl. propositionen har Kungl. Maj:t begärt riksdagens yttrande över ett förslag till en kungl. förordning, enligt vilken Konungens befallningshavande skall äga att, efter samråd med vederbörande odlingsnämnd eller odlingsråd, rekvirera militär personal att användas till skördearbete i det fall, att till följd av ogynnsam väderlek eller eljest militär handräckning anses erforderlig till förebyggande av att skörd förstöres.

En sådan förordning står på gränsen mellan administrativ lagstiftning och värnpliktslagens bestämmelser om de värnpliktigas skyldighet att för sin militära utbildning tjänstgöra visst antal dagar under fredstid, och det är väl med anledning av att förordningen berör värnpliktslagens föreskrifter om utbildningstiden, som Kungl. Maj:t begärt riksdagens yttrande.

Då värnpliktiga hittills tagits i anspråk för produktiva ändamål, såsom skördearbete eller annat jordbruksarbete eller vedhuggning, har det skett i form av beviljad tjänstledighet och på grund av frivilligt åtagande samt endast ägt rum på viss kort tid, efter vad jag tror högst en vecka. Nu är det meningen, att värnpliktiga skola rekvideras av civil myndighet och kommanderas till skördearbete, utan att någon tid därför angivits, i ungefärligen den ordning, som genom kungl. förordningen den 31 december 1915 är föreskriven, då värnpliktiga användas till upprätthållande av allmän ordning samt för släckning av skogseld och andra dylika

ändamål. Vid sådana tillfällen är det emellertid vanligen endast fråga om kommendering av mycket kort varaktighet, så att den icke mera avsevärt inverkar på utbildningen, såsom vid släckning av skogseld, eller också har, då det varit fråga om någon tids bevakningstjänst för ordningens upprätthållande, tjänstgöringen anordnats så, att utbildningsarbetet kunnat fortgå samtidigt som bevakningstjänsten.

*Om användan-
de av militär
personal till
skördearbete.
(Forts.)*

Vid kommendering till skördearbete enligt den nu föreslagna förordningen synas de värnpliktiga kunna komma att användas därtill under så lång tid och under sådana omständigheter, att deras militära utbildning kan komma att bli i hög grad lidande, om icke särskilda anordningar däremot vidtagas. Av sådan anledning hava vi reservanter inom utskottet yrkat, att utskottet skulle vid avgivande av tillstyrkande yttrande i ärendet, göra det uttalandet, att utskottet förutsatte, att ifrågavarande kommenderingar skulle anordnas så, att de värnpliktigas militära utbildning ej komme att därigenom i väsentlig mån förryckas, men vi blevo överröstade i utskottet.

Nu är det visserligen så, att till följd av den i 2 § av ifrågavarande förordning förekommande hänvisningen till bestämmelsen i nyssnämnda kungl. förordning den 31 december 1915 den militära myndigheten kan, om den på grund av särskilda omständigheter av militär natur finner sig icke kunna lämna den begärda handräckningen, omedelbart anmäla förhållandet hos Kungl. Maj:t men då dylika konflikter mellan den rekviderande civila myndigheten och de militära myndigheterna böra i görligaste mån undvikas, särskilt då det, som här, gäller ett så nödvändigt ändamål som folknärings tryggnad, hava vi reservanter ansett, att ett påpekande av saken vore på sin plats.

Jag vill nu ej göra något yrkande, men jag tillåter mig här uttala den förhoppningen, att med avseende på ifrågavarande kommenderingar till skördearbete sådana anordningar vidtagas, att det militära utbildningsarbetet i görligast minsta mån kommer att därav lida men. Då jag ser en ledamot av statsrådet här närvarande, hoppas jag, att vad jag nu uttalat kommer att bringas till herr statsrådets och chefens för lantförvarsdepartementet kännedom.

Jag har, herr talman, som sagt icke något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av löningsförhållanden m. m. för personal vid statens hospital och asyler jämte i ämnet väckta motioner.

*Lönereglering
för personal
vid statens
hospital m. m.*

I sammanhang med Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition,

Lönereglering
för personal
vid statens
hospital m. m.
(Forts.)

nr 409, hade utskottet till behandling förehåft motioner väckta dels inom första kammaren: nr 212, av herr *Neiglick*, nr 216, av herr *Karl August Nilson* och nr 218, av herr *Alfred Petrén*, dels ock inom andra kammaren: nr 468, av herr *Engberg*, nr 469, av herr *Gylfe*, och nr 470, av herr *Berg* i Staby.

Kungl. Maj:s föreliggande framställning utmynnande i förslag dels om genomförande av en lönereglering för läkare, sysslomän, bokhållare och vissa andra tjänstemän vid statens hospital och asyler och dels om uppförande på ordinarie stat av viss sjukvårds- och ekonomipersonal vid statens anstalter för sinnessjuka.

Utskottet hade hemställt,

I) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, måtte fatta beslut på sätt under denna punkt närmare angivits;

II) att herr *Neiglicks* förutberörda motion måtte anses besvarad genom vad utskottet i sin motivering anført; samt

III) att herrar *Karl August Nilsons*, *Alfred Petréns*, *Engbergs*, *Gylfes* och *Bergs* i Staby förutberörda motioner ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr *Nilson*, *Karl August*: Herr talman! Här hava vi för oss ett utlåtande, som är typiskt för brådskan nu i riksdagens sista timme. Utskottet har haft till behandling det för hospitalen utarbetade löneförslaget, och i det sammanhanget påpekande av några motionärer beträffande en del oegentligheter, som äro så verkligt allvarliga och så av behov att bli rättade, att till och med utskottet fullt och helt erkänner detta. Utskottet säger nämligen på sid. 7: »Åtskilliga av de i berörda motioner framförda ändringsförslagen har utskottet visserligen funnit vara värda beaktande, men den begränsade tiden har gjort det omöjligt för utskottet att ägna de motionsvis framlagda förslagen den ingående prövning» etc. Så stannar utskottet på nästa sida vid uppräknings av vilka dessa frågor äro, som vore alldeles särskilt värda beaktande, men lämnar det hela genom att med en svag motivering hänskjuta saken till Kungl. Maj:ts förnyade omprövning.

Sådan utredning har ju emellertid skett först genom sakkunniga, så av medicinalstyrelsen och vidare av löneregleringskommittén, och ändock hava fel insmugit sig, och har man motionsledes påpekat dessa verkliga fel, som förefinnas. Ett sådant är t. ex., att en grupp förmän vid hospitalen, uppsyningsmän, blivit sämre ställda än de, som stå under dem, d. v. s. de, som de hava att leda. De hava fått sämre ekonomisk ställning än förste skötare och avdelningsskötare. Sådant skulle naturligtvis varit mycket enkelt att få avhjälpt, om utskottet velat taga hänsyn härtill. Åtminstone skulle man efter utskottets erkännande av behörigheten i framställningarna kunnat förvänta, att utskottet i sin kläm gjort en bestämd framställning, att Kungl. Maj:t måtte vidtagit en förnyad utredning och inkomma med förslag till nästa

riksdag. Jag fruktar, nämligen att med blott den hemställan, som finnes i motiveringen, denna detalj kan gå förbi Kungl. Maj:t, och då jag naturligtvis nu icke kan göra något yrkande, har jag velat allvarligt trycka på, att här måste ske en rättelse, i förvisning därom att hospitalsdirektionerna och medicinalstyrelsen komma att få mycket svårt att reglera en del av de här förhållandena, då de ställa dem inför problem, som göra det svårt eller rent av omöjligt för dem att skaffa kvalificerat folk. Jag pekar bara på maskinisterna, som äro upptagna i en lönegrupp, som alldeles icke motsvarar vad en person med motsvarande utbildning har på andra områden, och dessa uppsyningsmän, varom jag förut har talat.

*Lönereglering
för personal
vid statens
hospital m. m.
(Forts.)*

Det är som sagt nödvändigt, att en rättelse snarast sker. Om det icke kan ske i år, har jag velat till den kraft och verkan det hava kan trycka på, att från Kungl. Maj:ts sida något måtte åtgöras i syfte att få rättelse härutinnan.

Jag har intet yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs änyo första särskilda utskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av löneförhållanden m. m. för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare jämte i ärendet väckta motioner.

*Lönereglering
för vakt-
mästare m. fl.*

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 435, samt en av herr Kjellberg väckt motion och med avslag å vissa av herrar Clason och Neiglick, greve Henning Wachtmeister samt herr Waldén avgivna motioner godkänna vissa tillägg till avlöningsstaterna för åtskilliga verk och institutioner m. m.

Herr Clason hade i sin ifrågavarande motion, nr 210, hemställt, att riksdagen för sin del ville besluta,

1:o att förste vaktmästaren vid riksarkivet, kungl. biblioteket och universitetsbiblioteket i Uppsala måtte placeras i kungl. propositionens D-grupp;

2:o att vaktmästare och eldare vid riksarkivet, kungl. biblioteket, universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund samt landsarkiven i Vadstena, Uppsala, Lund och Göteborg måtte placeras i lönegruppen B; samt

3:o att höja de i kungl. propositionen föreslagna summorna med de belopp, som härav bleve en följd.

Herr Clason: Herr greve och talman! Jag har i år liksom i fjol beträffande ett motsvarande löneregleringsförslag framlagt en motion om ändring av lönegrupperna, gående ut på att vaktmästare vid riksarkivet, landsarkiven, kungl. biblioteket och universitetsbiblioteken skulle jämställas med vissa vaktmästare vid

Lönereglering
för vakt-
mästare m. fl.
(Forts.)

de vetenskapliga institutionerna och alltså placeras i samma lönegrupp som dessa. Ett par motionärer i andra kammaren hava också tagit upp ett liknande yrkande beträffande arkivvaktmästarna. Utskottet har emellertid icke velat tillmötesgå vår framställning. Det har dock icke opponerat sig emot den på grund av sakskal, utan utskottet har, som det heter, ej haft tid att gå närmare in på frågan. Jag måste säga, att det skälet synes mig ganska svagt, ty här är faktiskt ådagalagt, vilket krävande och kvalificerat arbete som föreligger för dessa ifrågavarande befattningshavare. Det kräves särskild omsikt och särskild ordentlighet, särskilda insikter, vilka understundom äro förenade med rätt vidlyftig utbildning, och dessa befattningshavare hava dessutom att röra sig med ett fullkomligt unikt och alldeles oersättligt material, i varje fall vad arkiven angår. Jag måste också alldeles bestämt betona, att det arbete, som åligger dem, är minst lika krävande och minst lika kvalificerat som det, som åligger vaktmästarna vid vissa vetenskapliga institutioner och muséer, som äro placerade i högre lönegrupp, och jag vill tillika erinra om, att dessa vaktmästare vid arkiven och biblioteken på grund av dessa verks ständiga öppethållande året om i själva verket hava längre tjänstgöring än institutionsvaktmästare, vilkas egentliga sysselsättning är begränsad till lästerminerna.

Det finns således utan tvivel mycket starka skäl för ett bifall till motionen. Att nu i denna riksdagens sena timme göra något yrkande därom lönar sig emellertid givetvis icke, och är dessutom formellt ganska svårt, ty utskottet har förändrat lönegraderna, så att motionens yrkanden icke passa in på utskottets nu föreliggande förslag.

Jag har emellertid velat understryka förhållandet och vill uttala den förhoppning, att om frågan en annan gång kommer igen, utskottet då skall få tid att närmare pröva och tillstyrka bifall till det yrkande jag framställt.

Friherre Beck-Friis: Herr greve och talman! Jag vill visst icke motsäga herr Clason, att icke de av honom förordade vaktmästarna kanske skulle haft något högre klass än den Kungl. Maj:ts förslag upptagit dem i. Jag måste emellertid säga, att vi icke varit övertygade om, att dessa äro de enda vaktmästarna, som i så fall skulle komma i fråga till uppflyttning synnerligast, som i andra motioner föreslås ändring av avlöningen för vaktmästare, som kanske kunna hava lika stor rätt därtill, som herr Clasons vaktmästare.

Utskottet har ju arbetat under synnerligen brådskande förhållanden, och det är givet, att skulle vi givit oss in på att pröva varje olika kategori, det skulle åtgått en väsentlig tid. Den enda förbättring, som utskottet vågat sig på att göra, var att nedsätta intervallerna för ålderstilläggen från 5 till 3 år, och därigenom har ju också en av lönegrupperna kunnat strykas, så

att de nu äro tre i stället för fyra, vilket för vissa vaktmästare innebär en förbättring.

Jag har således med detta icke velat säga annat, än att det är möjligt, att de av herr Clason förordade vaktmästarna borde hava kommit högre upp, men att jag icke är viss om att de äro de enda, som i så fall skulle flyttas upp. Gruppindelningen är granskad av löneregleringskommittén och därför ansåg utskottet att inga omflyttningar bör ske utan mycket ingående prövning.

Lönereglering
för vakt-
mästare m. fl.
(Forts.)

Herr talman jag anhåller få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föreliggande utlåtande hemställt.

Herr talmannen hemställde, att som tiden nu vore långt framskriden, kammaren måtte besluta att till ett annat sammanträde uppskjuta handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anvisande av medel till beredande av tvångsuppföstran åt minderåriga manliga förbrytare m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 70 av sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anvisande av medel till bestridande av kostnader för alkoholistvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om beviljande av anslag till fångvården och statens arbetsanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförhöjning för viss fångvårdstjänsteman;

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vissa ordinarie befattningshavare hos postsparbanken att i och för åtnjutande av avlöningsförhöjning genom ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel;

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen ävensom i propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar om anslag för oförutsedda utgifter;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändringar i vissa delar av gällande telefon- och telegrafreglementen samt i ämnet väckta motioner;

Första kammarens protokoll 1918. Nr 50.

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till överenskommelser dels angående malmbrytning inom Luossavara och Grängesbergs malmfält dels angående redan medgiven malmbrytning inom Kirunavara och Gellivare malmfält ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig lönereglering för tjänstemän vid postsparbanken jämte en i ämnet väckt motion;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 73 av sjätte huvudtiteln gjord framställning angående täckande av kostnaderna för statens bidrag till den jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 anordnade, på frivilliga avgifter grundade försäkring;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 75 av sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet;

nr 236, i anledning av väckt motion angående ersättning åt lokomotivreparatören M. Holmberg för flyttning till annan tjänstgöringsort;

nr 237, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för kronans räkning av aktierna i Virsbo—Ramnäs kraftaktiebolag m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 238, angående beviljande för innevarande riksdag av ökat belopp till gratifikationer åt tjänstemän hos statsutskottet; samt

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökade medel till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan;

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 54, angående ersättning åt av utskottet vid handläggning av vissa ärenden anlitade biträden;

nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckta motioner med förslag till förordning angående inskränkningar i fråga om tillverkning och försäljning av rusdrycker;

nr 57, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 17 § 5 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 58, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 20 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt samt avdelning 4:o) i de vid samma förordning fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; samt

nr 59, i anledning av två Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till ändringar i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt;

tredje särskilda utskottets utlåtade nr 3, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition om anvisande av medel till bestridande av kostnaderna för vattendomstolarnas verksamhet m. m.; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen i fråga om renbetesförhållandena inom Muonionalusta kapellförsamling.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 338, angående beredande av statsstipendier åt vissa lärjungar vid statens tekniska elementarskolor och med dem likställda enskilda tekniska läroanstalter med statsunderstöd; samt

nr 339, angående vissa förändringar och utvidgningar inom utrikesrepresentationen m. m.

Justerades elva protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,26 på natten.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
